

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Π.Μ.Σ. ΓΕΝΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: «ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 253^Α §1 εδ. α' και δ' Κ.Π.Δ. ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΚΡΑΤΙΚΑ ΟΡΙΑ»

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΛΕΚΤΟΡΑΣ ΤΣΟΛΚΑ ΟΛΓΑ

ΑΡΝΑΟΥΤΙΔΗΣ Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2005-2006
ΑΘΗΝΑ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2006

ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 253^A §1 εδ. α΄ και δ΄ του Κ.Π.Δ. ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΚΡΑΤΙΚΑ ΟΡΙΑ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ	I-II
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	
ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ και ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ	7
A. Ορισμός της έννοιας της τρομοκρατίας	7
B. Οι τρομοκρατικές πράξεις	12
Γ. Δικαιολογητική βάση θεσμοθέτησης ειδικών ανακριτικών πράξεων	13
Δ. Το πρόβλημα της παραπομπής σε ειδικούς ποινικούς νόμους	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	
ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 253^A §1 του Κ.Π.Δ.	23
A. Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις	23
B. Γενικές προϋποθέσεις διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων	25
1. Η συνδρομή των “σοβαρών ενδείξεων”	26
2. Η αναγκαιότητα της διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων	32
3. Η έκδοση ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος	34
Γ. Ελλείπουσες εγγυήσεις και προϋποθέσεις του θεσμικού νομικού πλαισίου	39
1. Έλλειμμα ενημέρωσης του θιγομένου ατόμου	40
2. Η μη διάκριση των προϋποθέσεων επέμβασης σε τρίτα πρόσωπα ..	42
3. Η αξιοποίηση των «τυχαίων ευρημάτων»	44

4. Οι συνέπειες της μη εισαγωγής του ζητήματος στο δικαστικό συμβούλιο εντός της τασσομένης προθεσμίας	46
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 253^A § 1 εδ. α' και γ' Κ.Π.Δ.	49
--	-----------

A. Η ανακριτική διείσδυση (: εδ. α' της παρ. 1 του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ.)	49
--	-----------

1. Περιεχόμενο και αντικείμενο της ανακριτικής διείσδυσης.....	49
--	----

2. Ειδικότερες προϋποθέσεις διενέργειας της ανακριτικής διείσδυσης	53
--	----

i. Κατ' άρθρο 253 ^A § 2-4 Κ.Π.Δ.	54
--	----

ii. Κατ' άρθρο 25B§ 1 Ν. 1729/ 1987.....	54
--	----

iii. Κατ' άρθρο 5§1 Ν. 2713/ 1999	55
---	----

iv. Ο όρος των «απολύτως αναγκαίων πράξεων»	57
---	----

v. Κριτικές παρατηρήσεις	58
--------------------------------	----

3. Οι έννομες συνέπειες μη τήρησης των προϋποθέσεων	62
---	----

4. Ο agent provocateur του άρθρου 25B του Ν. 1729/ 1987	62
---	----

5. Το πρόβλημα της «οιονεί κατάθεσης»	67
---	----

B. Η καταγραφή δραστηριότητας (: εδ. δ' παρ. 1 άρθρο 253^A Κ.Π.Δ.)	68
---	-----------

1. Περιεχόμενο και αντικείμενο της καταγραφής δραστηριότητας.....	68
---	----

2. Ειδικότερες προϋποθέσεις διενέργειας της καταγραφής δραστηριότητας	69
---	----

Γ. Τα πληττόμενα ατομικά δικαιώματα	73
--	-----------

1. Τα δικαιώματα που πλήττονται από την ειδική ανακριτική πράξη του εδ. α' της παρ. 1 του άρθρου 253 ^A Κ.Π.Δ.....	73
--	----

α. Ιδιωτική και οικογενειακή ζωή	73
--	----

β. Το άσυλο της κατοικίας	75
---------------------------------	----

γ. Το δικαίωμα σιωπής του κατηγορουμένου	77
--	----

2. Τα δικαιώματα που πλήττονται από την ειδική ανακριτική πράξη του εδ. β΄ της παρ. 1 του άρθρου 253 ^A Κ.Π.Δ.....	78
ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ	81
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	87

SUMMARY

The topic of this paper is: “The special interrogational techniques of the article 253§1 quotation (a) and (d) of the Penal Procedure Code, for the legal procedure confrontation of terrorist acts. Legal frame and limits”.

The reason that this topic was chosen, is that today and over the past few years, the words terrorism and terrorist acts, are in the lips of practically everybody. We all witnessed the horror and the chaos that the terrorist attacks created in 11/9/2001 when two planes crashed onto the Twin Towers in New York. We all witness every single day the death that terrorism acts are spreading.

The definition of the term “terrorism” is very difficult. A lot of scientists and think tanks over the years tried to define the phenomenon, but none yet succeeded. That, is because the term “terrorism” can not be explained by only one definition.

Greek legal system adopted at 2001 five interrogational techniques. This was done due to our obligation that came from the Convention against International Organized Crime, which Greece has signed at December 2000. In order to adopt these interrogational techniques, Greece has voted law 2928/1001, which was a law against Organize Crime, but beneath the surface there was another purpose hidden: the fight against terrorism.

Actually, these interrogational techniques were not unknown to the domestic legal system. They were in use, but only for a few limited crimes. After the above law, these techniques can be used to a much bigger catalogue of crimes.

A few years after the above law was voted, another law was adopted by the Greek legal system. Law 3251/2004, was the first law, that introduced to the Greek legal system a definition to the term “terrorist acts”. This law was adopted, because Greece had to comply with the Decision Frame L 164/2002 of the European Council.

In the present paper, there is a detailed presentation of two of the five interrogational techniques: a) The undercover activity of a representative of

the law and b) The act of taping voice or image or both of the activities of the suspect.

A thorough presentation is being made for the conditions under which the representatives of the law can issue these interrogational techniques:

- a) The presence of serious indications,
- b) The need to work out the interrogational techniques and
- c) The existence of a court council decision that permits these techniques to take place.

A more detailed presentation is being made for the blanks of the existing legal framework. In particular, in this paper, are being referred:

- a) The absence of the briefing of the person that is being under these techniques (after the end of them),
- b) The absence of the distinction of the conditions in order these techniques are not taking place against people that have nothing to do with the crime that is being investigated
- c) The luck of the “accidental found evidence” (that have nothing to do with the crime that is being investigate, but indicate that another crime has taken place) and
- d) The absence of the determination of the luck of the findings of these techniques, if the magistrate or the prosecutor does not insert the matter to the court council in three days.

Also there is a thorough presentation of the human rights that are being violated and specific the rights of:

- a) The private and family life
- b) The asylum of the registry
- c) The right of the defendants' silence

The bottom line is that special interrogational techniques are necessary in order to fight both terrorism and organized crime. But the authorities should not violent peoples' rights in order to succeed in their cause.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία έχει ως θέμα: «Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 253^Α §1 εδ. α' και δ' Κ.Π.Δ., για τη δικονομική αντιμετώπιση τρομοκρατικών πράξεων. Νομοθετικό πλαίσιο και δικαιοκρατικά όρια».

Το συγκεκριμένο θέμα επιλέχθηκε κυρίως, διότι, η λέξη τρομοκρατία είναι, πλέον, στα χείλη όλων μας λίγο έως πολύ. Για κάθε εγχώριο ή διεθνές ατύχημα ή δυστύχημα που συμβαίνει, η πρώτη σκέψη και η πρώτη εκδοχή που παρουσιάζεται από τα Μ.Μ.Ε. είναι αυτή της ενδεχόμενης τρομοκρατικής ενέργειας. Δυστυχώς, τα τελευταία χρόνια η παγκόσμια κοινότητα έχει βιώσει τραγικές στιγμές, ως συνέπεια τρομοκρατικών ενεργειών σε διάφορα μέρη του πλανήτη και όχι μόνο στις χώρες του λεγόμενου Δυτικού Κόσμου.

Οι τρομοκρατικές ενέργειες έχουν αυξηθεί σε αριθμό, αυτό όμως που έχει αυξηθεί με ρυθμούς γεωμετρικής προόδου, είναι ο αριθμός των θυμάτων και των υλικών καταστροφών ως αποτέλεσμα τρομοκρατικών ενεργειών. Στο μυαλό όλων είναι βαθιά χαραγμένες οι εικόνες των αεροπλάνων που έπεσαν επάνω στους Δίδυμους Πύργους στη Ν. Υόρκη και το χάος που ακολούθησε.

Οι εθνικές έννομες τάξεις, και συγκεκριμένα η δική μας έννομη τάξη, θεώρησε, και ορθά, ότι έπρεπε να βρει έναν τρόπο αντίδρασης στο τρομοκρατικό φαινόμενο. Αν και υπήρξαν κάποιες νομοθετικές προσπάθειες στο παρελθόν για την αντιμετώπιση της εγχώριας τρομοκρατικής δραστηριότητας, αυτές ήταν αποσπασματικές και κατακρίθηκαν από τη θεωρία.

Τον Ιούνιο του 2001 ψηφίστηκε από τη Βουλή ο Ν. 2928/2001 "Για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων", στον οποίο υπήρχαν κοινές διατάξεις τόσο για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος όσο και για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Ουσιαστικά η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας υπήρξε ο κρυφός στόχος αυτού του νομοθετήματος, όπως υποστηρίχθηκε από την θεωρία.

Σε κάθε περίπτωση ο Ν. 2928/2001 επήλθε ως αποτέλεσμα της συμβατικής υποχρέωσης της Ελλάδας, που προέκυψε όταν η χώρα μας υπέγραψε το Δεκέμβριο του 2000 στο Παλέρμο της Ιταλίας τη Σύμβαση κατά του Οργανωμένου Υπερεθνικού Εγκλήματος. Με τη Σύμβαση αυτή ανέλαβε την υποχρέωση να εισαγάγει στο ποινικό δικονομικό της σύστημα μια σειρά

“ειδικών ανακριτικών τεχνικών” για την καταπολέμηση της οργανωμένης εγκληματικότητας.

Συγκεκριμένα στο άρθρο 20§1 της Συμβάσεως αναφέρεται: «Αν επιτρέπεται από τις βασικές αρχές του εγχώριου νομικού συστήματος, κάθε Κράτος Μέλος, θα πρέπει, εντός των δυνατοτήτων του και κάτω από τους όρους που περιγράφονται στους εγχώριους νόμους, να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για την κατάλληλη χρήση της ελεγχόμενης μεταφοράς και όπου κρίνει απαραίτητο, για τη χρήση άλλων ειδικών ανακριτικών τεχνικών, όπως ηλεκτρονικής ή άλλου είδους παρακολούθηση και συγκαλυμμένες επιχειρήσεις, από τις εντεταλμένες Αρχές του στην επικράτειά του για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος»¹.

Ο HENRI – D. BOSLY δίνει έναν ορισμό του όρου “ειδικές ανακριτικές τεχνικές”: *«Η έκφραση “ειδικές ανακριτικές τεχνικές” προσεγγίζει ορισμένες μεθόδους αστυνομικής έρευνας που έχουν ως χαρακτηριστικά να είναι ιδιαίτερα διακριτικές και σοφιστικές και να χρησιμοποιούν την πονηριά, κυρίως στις επαφές με τους εγκληματίες, με σκοπό να αποκομίσουν την απόδειξη μιας παράβασης, καθώς και να εξακριβώσουν και να συλλάβουν το δράστη της»*².

Δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητο το γεγονός ότι στην εποχή μας παρατηρείται μια τάση παγκοσμιοποίησης της εγκληματικής-τρομοκρατικής δραστηριότητας, αλλά και τάση παγκοσμιοποίησης της αντεγκληματικής πολιτικής. Επίσης, παρατηρείται και σημαντική ενίσχυση των ανακριτικών δυνατοτήτων με μέσα της σύγχρονης τεχνολογίας³.

Αυτή η παγκοσμιοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής οδηγεί σε μεταρρυθμίσεις στο χώρο της ποινική δικονομίας. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές

¹ Στο κείμενο του πρωτοτύπου η παρ. 1 του άρθρου 20 της Συμβάσεως του Παλέρμο έχει ως εξής: «If permitted by the basic principles of its domestic legal system, each State Party shall, within its possibilities and under the conditions prescribed by its domestic law, take the necessary measures to allow for the appropriate use of controlled delivery and, where it deems appropriate, for the use of other investigation techniques, such as electronic or other form of surveillance and undercover operations, by its competent authorities in its territory for the purpose of effectively combating organized crime».

² HENRI – D. BOSLY, “Οι μοντέρνες αστυνομικές μέθοδοι και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων”, Ποιν. Δικ. 1998, σελ. 1132

³ Παρασκευόπουλος Ν., “Η επίδραση της σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής στο ποινικό δικονομικό δίκαιο”, Ποιν. Χρον. ΝΒ, σελ. 583

αφορούν κυρίως τη δίωξη, την ανάκριση και την απόδειξη, ουσιαστικά μέσω της θεσμοθέτησης νέων ανακριτικών πράξεων, τις λεγόμενες ειδικές ανακριτικές πράξεις. Η θεσμοθέτηση αυτή των νέων ανακριτικών πράξεων δημιουργεί την ανάγκη εναρμόνισής τους με τις δικονομικές αρχές και ένταξής τους στο κράτος δικαίου και στο δημοκρατικό πολίτευμα. Αυτή η εναρμόνιση διευκολύνεται από την ενσωμάτωσή τους στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, αφού έτσι εξασφαλίζεται συνέπεια, ελεγχιμότητα και προβλεψιμότητα⁴.

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό της νέας αντεγκληματικής πολιτικής στο χώρο της ποινικής δικονομίας είναι ότι τα νέα ανακριτικά μέσα εμπλέκουν στην ελεγκτικής τους εμβέλεια όχι μόνο τον κατηγορούμενο και τον ύποπτο για συγκεκριμένη πράξη πολίτη, αλλά ενίοτε και τον αμέτοχο μέσο πολίτη.

Σχολιάζοντας ο Μυλωνόπουλος το Ν. 2928/ 2001 αναφέρει: *«Πρόκειται για ένα εσωστρεφές νομοθέτημα δικαστηριακού χαρακτήρα που, προκειμένου να συγκεράσει την καταπολέμηση του μορφώματος "οργανωμένο έγκλημα" και της τρομοκρατίας, αυτοπεριορίζεται σε συμβιβασμούς ή – αντίστροφα – δημιουργεί δυνατότητες καταχρήσεων και του οποίου η εφαρμογή προϋποθέτει επαγρύπνηση για την διαφύλαξη των βασικών αρχών του κράτους δικαίου. Συγχρόνως όμως πρόκειται και για μια πρώτη σοβαρή προσπάθεια να γίνει μια αρχή για την καταπολέμηση μιας κοινωνικής απειλής κεφαλαιώδους σημασίας»*⁵.

Την πιθανότητα καταχρήσεων και περιορισμό των ατομικών ελευθεριών προέβλεψε και ο ίδιος ο νομοθέτης. Συγκεκριμένα στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/ 2001 αναφέρεται ότι, προκειμένου να παρασχεθεί αποτελεσματικότερη προστασία στους πολίτες απέναντι στην οργανωμένη εγκληματικότητα, υπήρξε *«λελογισμένος περιορισμός των ατομικών ελευθεριών τους»* με παράλληλη πρόβλεψη αυξημένων και συγκεκριμένων δικαστικών εγγυήσεων.

⁴ Παρασκευόπουλος ο.π. , σελ. 583

⁵ Μυλωνόπουλος Χ., "Ο ν. 2928/ 2001 για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων", Ποιν. Λόγος 2001, σελ. 793

Οι περισσότερες από τις ειδικές ανακριτικές πράξεις αποτελούν εδώ και χρόνια δοκιμασμένες μέθοδοι εξάρθρωσης του οργανωμένου εγκλήματος και με την σημαντική συμβολή της νομολογίας έχουν ενσωματωθεί στην ανακριτική πρακτική των περισσότερων δυτικοευρωπαϊκών χωρών με τον δικαιοκρατικό βέλτιστο τρόπο⁶. Στο πλαίσιο της γενικής αποστολής της καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας αναμειγνύονται ευνόητα, η προληπτική αστυνομική λειτουργία της προστασίας από το έγκλημα και η κατασταλτική λειτουργία της εξιχνίασης αξιοποιώντας πράξεις, λειτουργίες οι οποίες, νομικώς ορθώς διαχωρίζονται και για τις οποίες προβλέπονται διαφορετικές δυνατότητες δράσης⁷.

Με το Ν. 3251/2004, ο οποίος τροποποίησε το Ν. 2928/2001 εισήχθη στον Π.Κ. το άρθρο 187^A Π.Κ., όπου προσδιορίζονται οι τρομοκρατικές πράξεις, για τις οποίες επίσης, ισχύουν οι ειδικές ανακριτικές πράξεις που εισήγαγε ο Ν. 2928/2001.

Στο ερώτημα για ποιο λόγο χρειάζεται η εισαγωγή νέων αντικειμενικών υποστάσεων για το οργανωμένο έγκλημα ή την τρομοκρατία, όταν οι αντίστοιχες πράξεις είναι ήδη αξιόποινες και τιμωρούνται βαρύτατα με βάση το ισχύον νομικό καθεστώς, η απάντηση ίσως να είναι ότι η εισαγωγή νέων ορισμών εξυπηρετεί κυρίως την αποτύπωση της εμβέλειας των νέων δικονομικών μέσων⁸.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί και παραπάνω, η παρούσα εργασία πραγματεύεται δύο από τις ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 253^A §1 Κ.Π.Δ. Συγκεκριμένα τις ειδικές ανακριτικές πράξεις της ανακριτικής διείσδυσης και της καταγραφής δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα. Οι δύο αυτές ειδικές ανακριτικές πράξεις αναφέρονται στα εδάφια α' και δ' του άρθρου 253^A §1 Κ.Π.Δ. αντίστοιχα.

⁶ Λίβος Ν., "Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του", Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ε.Ε.Π.Δ., σελ. 59

⁷ Weigend Tomas, "Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου", Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ε.Ε.Π.Δ., εκδ. Σάκκουλας, 2000, σελ. 10 επ.

⁸ Παρασκευόπουλος Ν., ο.π., σελ. 586

Η εργασία είναι χωρισμένη σε τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά και ανάπτυξη των εννοιών της τρομοκρατίας και των τρομοκρατικών πράξεων. Επίσης, αναπτύσσεται το δικαιολογητικό υπόβαθρο της θεσμοθέτησης ειδικών ανακριτικών πράξεων και ένταξής τους στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Το δεύτερο κεφάλαιο πραγματεύεται τις γενικές προϋποθέσεις διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων και συγκεκριμένα τη συνδρομή των «σοβαρών ενδείξεων», την αναγκαιότητα διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων και την έκδοση ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου, ενώ γίνεται και αναφορά στις δικονομικές ακυρότητες που συνεπάγεται η μη τήρηση των προϋποθέσεων αυτών.

Στο ίδιο κεφάλαιο αναπτύσσονται οι ελλείπουσες εγγυήσεις και προϋποθέσεις του σχετικού νομικού πλαισίου για τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων. Ειδικότερα, αναπτύσσονται το έλλειμμα ενημέρωσης του θιγόμενου, από τις ειδικές ανακριτικές πράξεις, ατόμου, το πρόβλημα της μη διάκρισης των προϋποθέσεων επέμβασης σε τρίτα πρόσωπα και η τύχη των λεγόμενων «τυχαίων ευρημάτων».

Στο τρίτο κεφάλαιο αναπτύσσονται διεξοδικά οι ειδικότερες προϋποθέσεις διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων της ανακριτικής διείσδυσης και της καταγραφής δραστηριότητας, καθώς και τα ατομικά δικαιώματα που πλήττονται από αυτές τις ειδικές ανακριτικές πράξεις.

Συγκεκριμένα αναπτύσσονται οι προϋποθέσεις διενέργειας της ειδικής ανακριτικής πράξης της ανακριτικής διείσδυσης, όπως αυτές προβλέπονται στο άρθρο 25B Ν. 1729/1987, στο άρθρο 5 Ν. 2713/1999, καθώς και η προϋπόθεση των απολύτως αναγκαίων πράξεων, που προβλέπεται στο άρθρο 253^A §1 εδ. α' Κ.Π.Δ. Στη συνέχεια γίνεται μια σύγκριση των παραπάνω προϋποθέσεων μεταξύ τους, από την οποία συνάγονται ορισμένες συμπερασματικές παρατηρήσεις, ενώ παρατίθενται και οι δικονομικές ακυρότητες και συνέπειες της μη τήρησης των παραπάνω προϋποθέσεων.

Στο ίδιο κεφάλαιο αναπτύσσεται και η δραστηριότητα του agent provocateur, η οποία συγκρίνεται με την ανακριτική διείσδυση. Συνοπτική αναφορά γίνεται

επίσης, και για την λεγόμενη «οιονεί κατάθεση» στα πλαίσια της ανακριτικής διείσδυσης.

Ακολούθως, αναπτύσσονται οι ειδικότερες προϋποθέσεις διενέργειας της ειδικής ανακριτικής πράξης της καταγραφής δραστηριότητας, κ.λ.π., όπως αυτές προβλέπονται στο άρθρο 6§ 4 του Ν. 2713/1999.

Τέλος στο τρίτο κεφάλαιο, αναπτύσσονται τα δικαιώματα του καθ' ου οι ειδικές ανακριτικές πράξεις, που πλήττονται. Συγκεκριμένα, αναφέρονται τα δικαιώματα: της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, του ασύλου της κατοικίας και της σιωπής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ και ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

Α. Ορισμός της έννοιας της τρομοκρατίας

Τρομοκρατώ: *«Φοβίζω πολύ, πτωώ/ Επικρατώ με τον τρόμο, κυβερνώ χρησιμοποιώντας μεθόδους βίας»*¹.

Τρομοκρατία: *«Επικράτηση με τον τρόμο/ Η διακυβέρνηση με σκληρά και βίαια μέσα/ Η χρησιμοποίηση βίας ή και απειλών βίας ιδ. για πολιτικούς σκοπούς»*².

Ο παραπάνω ορισμός της τρομοκρατίας πολύ απέχει από το να θεωρηθεί κοινά αποδεκτός. Παρά το γεγονός ότι η τρομοκρατία αποτελεί ένα τμήμα της πολιτικής καθημερινότητας του συνόλου σχεδόν των δυτικών κρατών (και όχι μόνο), εντούτοις δεν έχει δοθεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της έννοιάς της. Η τρομοκρατία με τους τρόπους και τις μεθόδους που έχει εμφανιστεί, δεν κατέστη δυνατό να ενταχθεί σε κάποιο συγκεκριμένο πλαίσιο ώστε να αποκωδικοποιηθούν οι εκφάνσεις της ή να οριοθετηθεί η δράση της³. Επιστήμονες και ερευνητικοί φορείς πασχίζουν προκειμένου να προσλάβει ένα συγκεκριμένο περιεχόμενο η έννοια της τρομοκρατίας.

Ένα από τα μεγαλύτερα think-tank παγκοσμίως, το Rand-St. Andrews, προσεγγίζει τα χαρακτηριστικά μιας τρομοκρατικής πράξης και όχι το δράστη ή τη φύση της αιτίας που προκαλεί το γεγονός. Το συγκεκριμένο Ινστιτούτο έχει καταλήξει στην οριοθέτηση των πράξεων τρομοκρατίας και πολιτικής βίας δίνοντας τον εξής ορισμό⁴: *«Τρομοκρατία είναι η βία ή η απειλή άσκησης βίας, με σκοπό τη δημιουργία ατμόσφαιρας φόβου και πανικού. Αυτές οι πράξεις σχεδιάζονται για να προτρέψουν άλλους σε πράξεις που δεν θα διενεργούσαν κάτω από διαφορετικές συνθήκες ή για να τους εμποδίσουν να ενεργήσουν όπως αυτοί θα επιθυμούσαν. Όλες οι τρομοκρατικές πράξεις είναι εγκλήματα. Πολλές από αυτές, αποτελούν παραβιάσεις των κανόνων του πολέμου, εάν και εφόσον επικρατεί κατάσταση πολέμου. Αυτές οι πράξεις βίας ή η απειλή*

¹ Μείζων Ελληνικό Λεξικό, ηλεκτρονική έκδοση

² Μείζων Ελληνικό Λεξικό, ο.π.

³ Μπόση Μ., "Περί του ορισμού της τρομοκρατίας", εκδ. Τραυλός, 2000, σελ. 70

⁴ Μπόση Μ., ο.π., σελ. 128 επ.

χρήσης πράξεων βίας, γενικά χρησιμοποιούνται κατά αόπλων και αθώων πολιτών. Το κίνητρο όλων των τρομοκρατών είναι πολιτικό και οι τρομοκρατικές πράξεις γίνονται με τρόπο που να εγγυάται τη μέγιστη κάλυψη από τα Μ.Μ.Ε. Οι δράστες είναι μέλη μιας οργανωμένης ομάδας και, σε αντίθεση με άλλους εγκληματίες, αναλαμβάνουν την ευθύνη των πράξεών τους. Τέλος, οι τρομοκρατικές πράξεις, πέρα από την άμεση καταστροφή που επιφέρουν, έχουν ως σκοπό τη δημιουργία εντυπώσεων, καθώς επιδιώκουν να επηρεάσουν ψυχολογικά μια μερίδα πληθυσμού. Ο φόβος που προκαλείται από τους τρομοκράτες, πιθανόν να δημιουργήσει στο κοινωνικό σύνολο την εντύπωση ότι διαθέτουν υπερβολική δύναμη ή ότι ο σκοπός των πράξεών τους έχει μια ιδιαίτερη σημασία, να προκαλέσει μια υπερβολική κυβερνητική αντίδραση ή να προξενήσει αντιδράσεις ώστε αν υπάρξει ευνοϊκή μεταχείριση των τρομοκρατών και τα αιτήματά τους να βρουν θετική απήχηση».

Στη μελέτη της περί του ορισμού της τρομοκρατίας η Μπόση⁵ αναφέρει ορισμούς της έννοιας της τρομοκρατίας, όπως την προσεγγίζουν διάφορα κράτη και Οργανισμοί. Συγκεκριμένα:

- Οι Η.Π.Α. ορίζουν την τρομοκρατία ως εξής: «Η τρομοκρατία είναι ουσιαστικά μια τακτική, μια μορφή πολιτικού πολέμου που έχει ως σκοπό να επιτύχει πολιτικά αποτελέσματα». Ειδικότερα δε σημειώνεται ότι «Ο όρος τρομοκρατία σημαίνει προ-υπολογισμένη βία με πολιτικά πιστεύω, που σκοπό έχει επιθέσεις κατά αμάχων πολιτών ή άλλων στόχων εκ μέρους παράνομων και συνωμοτικών ομάδων οι οποίες επιδιώκουν να επηρεάσουν ένα κοινό»⁶.
- Το Ηνωμένο Βασίλειο ορίζει την τρομοκρατία ως εξής: «Από νομική άποψη, τρομοκρατία είναι η χρήση βίας για πολιτικούς σκοπούς και εμπεριέχει την όποια χρήση βίας με σκοπό τον εκφοβισμό του κοινού ή τμήματός του»⁷.
- Ο ορισμός της τρομοκρατίας που απαντά στη γερμανική έννομη τάξη είναι ευρύτερος. Συγκεκριμένα, προσδιορίζεται ως εξής: «Τρομοκρατία

⁵ Μπόση Μ., ο.π.

⁶ Μπόση Μ., ο.π., σελ. 73 επ.

⁷ Μπόση Μ., ο.π., σελ. 77

είναι η συνεχής συγκροτημένη μάχη με πολιτικούς σκοπούς, συνοδευόμενη από επιθέσεις κατά της ζωής και της περιουσίας ατόμων και ειδικότερα από σοβαρά εγκλήματα, όπως αυτά παρατίθενται στο άρθρο 129^α, παρ. 1, του Ποινικού Κώδικα ή και από άλλες πράξεις βίας που χρησιμοποιούνται για την προετοιμασία εγκληματικών πράξεων»⁸.

Μετά την 11 Σεπτεμβρίου 2001 και το θόρυβο που δημιουργήθηκε από την τρομοκρατική επίθεση στην καρδιά των Η.Π.Α., η Ε.Ε. υιοθέτησε την υπ' αριθμ. ΕΕ L 164 της 22/6/2002 Απόφαση – Πλαίσιο (Απόφαση -Πλαίσιο του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας), προκειμένου να εναρμονιστούν οι εσωτερικές νομοθεσίες των κρατών μελών.

Στην Απόφαση – Πλαίσιο δεν δίνεται ένας ορισμός της έννοιας της τρομοκρατίας, απλώς χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικά εγκλήματα, μια λίστα εγκλημάτων με βάση ένα αντικειμενικό στοιχείο *«εκ της φύσεως ή του συναφούς πλαισίου τους, να προσβάλλουν σοβαρά χώρα ή διεθνή οργανισμό»* και ένα υποκειμενικό στοιχείο, που αφορά στο σκοπό του δράστη **α)** να εκφοβίσει σοβαρά έναν πληθυσμό, ή **β)** να εξαναγκάσει αδικαιολόγητα τις δημόσιες αρχές ή ένα διεθνή οργανισμό να εκτελέσουν οποιαδήποτε πράξη ή να απόσχουν από την εκτέλεσή της, ή **γ)** να αποσταθεροποιήσει σοβαρά ή να καταστρέψει τις θεμελιώδεις πολιτικές, συνταγματικές, οικονομικές ή κοινωνικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού⁹.

Όπως γίνεται αντιληπτό, στον παραπάνω ορισμό που παρατίθεται στην Απόφαση-Πλαίσιο, λείπει παντελώς ένα πολύ βασικό, κατά τη γνώμη μου, χαρακτηριστικό στοιχείο που διακρίνει την τρομοκρατία (και τις τρομοκρατικές οργανώσεις) από τα εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου: Το στοιχείο της ιδεολογίας ή του «πολιτικού δογματισμού»¹⁰. Η διαφορά μεταξύ κοινού εγκληματία και τρομοκράτη είναι το κίνητρο και ο στόχος. Ο εγκληματίας

⁸ Μπόση Μ., ο.π., σελ. 85

⁹ Συμεωνίδου – Καστανίδου Ε., "Ο ορισμός της τρομοκρατίας", Ποιν, Δικ. 1/2002, σελ. 65

¹⁰ Βλ. σχετικά Ν. Λίβου, Το πρόβλημα της ασφάλειας και η ασφάλεια ως πρόβλημα. Το παράδειγμα του ποινικού δικαίου, σε: Δημοκρατία-Ελευθερία-Ασφάλεια, Τιμητικό Τόμος για Ι. Μανωλεδάκη, 2005, σελ. 197

προσπαθεί να προσπορίσει για τον εαυτό του οικονομικό ή άλλο όφελος, ενώ ο τρομοκράτης μέσω της πράξης του επιθυμεί *«την πολιτική, την ιδεολογική, την οικονομική και την κοινωνική αλλαγή. Για τον τρομοκράτη η βία είναι μια αναγκαία πράξη, δεν είναι η ίδια η πράξη»*¹¹.

Από την παραπάνω προβληματική καταδεικνύεται ότι η τρομοκρατία είναι ένα κοινωνικό και πολιτικό φαινόμενο και ενόψει τούτου η έννοια της τρομοκρατίας δεν είναι δυνατό να αποσυνδεθεί από τις κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις του φαινομένου. Από την μέχρι σήμερα εμπειρία (στις χώρες της Ευρώπης) προκύπτει ότι η δράση των τρομοκρατικών οργανώσεων ήταν ενάντια στο κοινωνικό και πολιτικό κατεστημένο, το οποίο προσπαθούσαν να ανατρέψουν και – ορισμένες φορές – να εγκαθιδρύσουν ένα νέο. Η δράση τους λοιπόν αποτελεί απειλή για το εκάστοτε ισχύον πολιτικοκοινωνικό σύστημα¹². Όπως δε ορθά σημειώνει και ο Λίβος¹³, οι τρομοκρατικές οργανώσεις αποτελούν «μικροκοινωνίες», ερμητικά κλειστές, που βάζουν κατά της ανοιχτής κοινωνίας. Σε όσες δε περιπτώσεις οι εν λόγω οργανώσεις δεν είναι μηδενιστικές, διέπονται από ένα είδος «πολιτικού δογματισμού» όσον αφορά τις επιδιώξεις τους και «ακτιβιστικού φανατισμού» όσον αφορά τα μέσα που μετέρχονται.

Το τρομοκρατικό φαινόμενο δεν είναι νεοεμφανιζόμενο στην Ευρώπη. Ανέκαθεν γινόταν τρομοκρατικά χτυπήματα, όμως στις μέρες μας, αυτό που έχει αλλάξει είναι η μορφή διενέργειας των τρομοκρατικών πράξεων. Έτσι, παρατηρούνται τρομοκρατικές ενέργειες, τα αποτελέσματα των οποίων είναι πολύ περισσότερο καταστροφικά και θανατηφόρα (π.χ. επιθέσεις στους Δίδυμους Πύργους στη Ν. Υόρκη, επίθεση στο ΜΕΤΡΟ της Μαδρίτης, επίθεση σε λεωφορεία στο Λονδίνο).

¹¹ Μπόση Μ., ο.π., σελ. 131

¹² Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου, ο.π., σελ. 65. Για τα προβλήματα ορισμού της έννοιας της τρομοκρατίας βλ. και Δασκαλοπούλου-Λιβαδά Φ., "Τρομοκρατία: Νεότερες εξελίξεις στο διεθνές δίκαιο", εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ. 13 επ., Τσούλος Ν., "Τρομοκρατία", εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2005, σελ. 37 επ., καθώς και το ενδιαφέρον άρθρο του Σουμαλεύρη Γ., "Το φαινόμενο της τρομοκρατίας και τη προβληματική του ορισμού της. Εθνικές και διεθνείς προεκτάσεις" σε «νομική επιθεώρηση», τεύχος 32, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 115 επ.

¹³ ο.π., σελ. 196, 197

Όπως αναφέρεται στην Πρόταση (COM/2001/0521) της Επιτροπής για την έκδοση Απόφασης – Πλαίσιο του Συμβουλίου για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, η τρομοκρατία αποτελεί μια από τις σοβαρότερες απειλές για τη δημοκρατία, την ελεύθερη άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν πληγεί από τρομοκρατικές ενέργειες και ίσως αυτός να είναι ένας από τους λόγους που στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση έχει τεθεί ως στόχος η εξασφάλιση στους ευρωπαίους πολίτες ενός υψηλού επιπέδου προστασίας σε ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.

Το Συμβούλιο με την Απόφαση – Πλαίσιο που δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα με αριθμό L 164 της 22/6/2002, σελ. 0003-0007 διακήρυξε για ακόμη μια φορά ότι *«Η Ευρωπαϊκή Ένωση βασίζεται στις οικουμενικές αρχές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της ισότητας και της αλληλεγγύης, του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών. Ερείδεται επί της αρχής της δημοκρατίας και της αρχής του κράτους δικαίου, αρχές οι οποίες είναι κοινές στα κράτη μέλη. Η τρομοκρατία αποτελεί μία από τις σοβαρότερες παραβιάσεις των αρχών αυτών»* καθώς αποτελεί *«απειλή για τη δημοκρατία, την ελεύθερη άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη»*.

Η αύξηση της επικινδυνότητας των σύγχρονων τρομοκρατικών ενεργειών, καθιστά αναγκαία την σύγκλιση των εννόμων τάξεων των κρατών μελών της Ε.Ε., ώστε να υπάρχει μια πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας. Για το λόγο αυτό είναι πολύ σημαντικό τα κράτη μέλη της Ε.Ε. να διαθέτουν στην εσωτερική τους έννομη τάξη, κατάλληλη και αποτελεσματική νομοθεσία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Έχοντας αυτά υπόψη το Συμβούλιο εξέδωσε την παραπάνω Απόφαση – Πλαίσιο, με την οποία επιχειρείται η σύγκλιση των νομοθεσιών των κρατών μελών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η Απόφαση – Πλαίσιο δεσμεύει τα κράτη μέλη στο να υιοθετήσουν ορισμούς της τρομοκρατίας και της τρομοκρατικής ομάδας παραπλήσιους με τους ορισμούς που αναφέρονται σε αυτή. Επίσης, δεσμεύει τα κράτη μέλη στο να επιβάλλουν ποινές αυστηρότερες από εκείνες που προβλέπονται στο εσωτερικό δίκαιο των

κρατών, όταν συγκεκριμένες άδικες πράξεις έχουν σχέση με εγκλήματα τρομοκρατίας.

Β. Οι «τρομοκρατικές πράξεις»

Ο έλληνας νομοθέτης, ενσωματώνοντας την παραπάνω Απόφαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου στην ελληνική νομοθεσία, θέσπισε μια νέα διάταξη, εκείνη του άρθρου 187^Α Π.Κ., η οποία έχει ως εξής: «Όποιος, με εξαίρεση των περιπτώσεων που ορίζονται στην παράγραφο 8, τελεί ένα ή περισσότερα από τα παρακάτω εγκλήματα:

α) ανθρωποκτονία με πρόθεση (άρθρο 299)	ιδ) πρόκληση ναυαγίου (άρθρο 277)
β) βαριά σωματική βλάβη (άρθρο 310)	ιε) δηλητηρίαση πηγών και τροφίμων (άρθρο 279)
γ) θανατηφόρα βλάβη (άρθρο 311)	ιστ) νοθεία τροφίμων (άρθρο 281§1)
δ) αρπαγή (άρθρο 322)	ιζ) διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών (άρθρο 290)
ε) αρπαγή ανηλίκων (άρθρο 324)	ιη) διατάραξη της ασφάλειας σιδηροδρόμων, πλοίων και αεροσκαφών (άρθρο 291)
στ) διακεκριμένη φθορά ξένης ιδιοκτησίας (άρθρο 382§ 2)	ιθ) τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 1 του άρθρου 8 του Ν.Δ. 181/ 1974 "Περί προστασίας εξ ιοντιζουσών ακτινοβολιών" (Φ.Ε.Κ. 347 Α)
ζ) εμπρησμό (άρθρο 264)	κ) τα προβλεπόμενα στα άρθρα 161, 162, 163, 164, 165, 168, 169, 170, 173, 174, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184 και 186 του Κώδικα Αεροπορικού Δικαίου που
η) εμπρησμό σε δάση (άρθρο 265)	
θ) πλημμύρα (άρθρο 268)	
ι) έκρηξη (άρθρο 270)	
ια) παραβάσεις σχετικές με τις εκρηκτικές ύλες (άρθρο 272)	
ιβ) κοινώς επικίνδυνη βλάβη (άρθρο 273)	
ιγ) άρση ασφαλιστικών εγκαταστάσεων (άρθρο 275)	

κυρώθηκε με το Ν. 1815/ 1988 (Φ.Ε.Κ. 250 Α)

εκρηκτικούς μηχανισμούς και άλλες διατάξεις" (Φ.Ε.Κ. 147 Α)

κα) τα προβλεπόμενα στις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 15 και στις παραγράφους 1 και 3 του άρθρου 17 του Ν. 2168/ 1993 "Ρύθμιση θεμάτων που αφορούν πυρομαχικά, εκρηκτικές ύλες,

κβ) τα προβλεπόμενα στις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 4 του Ν. 2991/ 2002 "Εφαρμογή Σύμβασης απαγόρευσης χρήσης κ.λ.π. χημικών όπλων" (Φ.Ε.Κ. 35 Α)

με τρόπο ή σε έκταση ή υπό συνθήκες που είναι δυνατό να βλάψουν σοβαρά μια χώρα ή έναν διεθνή οργανισμό και με σκοπό να εκφοβίσει σοβαρά έναν πληθυσμό ή να εξαναγκάσει παρανόμως δημόσια αρχή ή διεθνή οργανισμό να εκτελέσει οποιαδήποτε πράξη ή να απόσχει από αυτήν ή να βλάψει σοβαρά ή να καταστρέψει τις θεμελιώδεις συνταγματικές, πολιτικές, οικονομικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού, τιμωρείται ...»

Ως τρομοκρατικές πράξεις ορίζονται, λοιπόν, τα εγκλήματα του παραπάνω καταλόγου, όταν συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις. Οι προϋποθέσεις αυτές αναφέρονται στο άρθρο 187^Α Π.Κ. και έχουν σχέση με τον σκοπό και τον τρόπο τέλεσης των εγκλημάτων αυτών.

Γ. Δικαιολογητική βάση θεσμοθέτησης ειδικών ανακριτικών πράξεων

Η τρομοκρατία (και το οργανωμένο έγκλημα) δεν έχει μόνο επίπτωση στα άμεσα θύματά της¹⁴, αλλά αποτελεί διαβρωτικό παράγοντα της ομαλής κοινωνικής συμβίωσης και των θεσμών. Επίσης, υπονομεύει το αίσθημα ασφάλειας των πολιτών και δημιουργεί αμφιβολίες για τη δυνατότητα παροχής αποτελεσματικής προστασίας εκ μέρους της Πολιτείας.

¹⁴ Ως άμεσα θύματα των τρομοκρατικών ενεργειών δεν νοούνται μόνο οι θανόντες ή δολοφονηθέντες. Στην έννοια των θυμάτων πρέπει οπωσδήποτε να συμπεριληφθούν και: α) οι οικογένειες των θυμάτων, οι οποίες έχασαν κάποιο συγγενικό τους πρόσωπο και επιπλέον στιγματίστηκαν κοινωνικά, εξαιτίας των όσων αναφέρονται στις προκηρύξεις των τρομοκρατικών οργανώσεων, σχετικά με τους λόγους που τις οδήγησαν στην απόφαση για τη δολοφονία του συγκεκριμένου προσώπου, β) τα άτομα που τραυματίστηκαν συνεπεία τρομοκρατικής ενέργειας και τα οποία δεν αποτελούσαν στόχο των τρομοκρατών και γ) όσοι υπέστησαν υλικές ζημιές συνεπεία της τρομοκρατικής ενέργειας.

Η τρομοκρατία, αλλά και το οργανωμένο έγκλημα, παρουσιάζουν τα παρακάτω (κοινά) χαρακτηριστικά: επαγγελματισμός, ιεραρχική δομή, μεγάλη διάρκεια δράσης, διεθνείς διασυνδέσεις, συγκάλυψη της ατομικής ευθύνης, απόκτηση οικονομικής ισχύος και ενίοτε πολιτικής επιρροής, χρήση βίας, τρομοκράτηση. Ιδιαίτερα δε στοιχεία του οργανωμένου εγκλήματος αποτελούν η διαφθορά και η δημιουργία μιας επίφασης νομιμότητας¹⁵. Η δε μυστικότητα των τρομοκρατικών (αλλά και μαφioζικών οργανώσεων) διασφαλίζεται με συνωμοτικές συμπεριφορές, με οργανωτική στεγανότητα καθώς και με την εφαρμογή του νόμου της σιωπής.

Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/2001, που εισήγαγε τις ειδικές ανακριτικές πράξεις στον Κ.Π.Δ., έχει παρατηρηθεί μια ποιοτική μεταβολή - "αναβάθμιση" της εγκληματικότητας κατά την τελευταία κυρίως δεκαετία (σ.σ. πριν από την ψήφιση του νόμου). Ο σύγχρονος εγκληματίας έχει αλλάξει· έχει μετατραπεί πλέον σε εγκληματία-επιχειρηματία, με την έννοια ότι το έγκλημα έχει πλέον μετεξελιχθεί από –ως επί το πλείστον– ατομική συμπεριφορά, σε οργανωμένη δραστηριότητα μεγάλου ή μικρότερου αριθμού ατόμων, τα οποία δρουν στο πλαίσιο μιας εγκληματικής οργάνωσης και τα οποία έχουν διακριτούς ρόλους εντός αυτής.

Η στρατηγική των δραστών στα πλαίσια της τρομοκρατίας (και του οργανωμένου εγκλήματος), έγκειται στο να μην έρχονται σε επαφή (κατά το δυνατόν) με τρίτους οι ιθύνοντες νόες. Η αστυνομία με τις παραδοσιακές μεθόδους που χρησιμοποιεί είναι σε θέση να αποδείξει την ενοχή μόνο εκείνων που των μελών των εγκληματικών, κυρίως, οργανώσεων που διαδραματίζουν έναν μικρό και περιφερειακό ρόλο σε αυτές. Τα μέλη όμως αυτά είναι εύκολα αντικαταστατά και δεν γνωρίζουν σχεδόν τίποτε για τη δομή και ιεραρχία της οργάνωσης. Έτσι μένει απρόσβλητος ο σκληρός πυρήνας των οργανώσεων αυτών, που αποτελείται από τους "εγκεφάλους", δηλαδή

¹⁵ Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., "Ο Ν. 2928/2001 "για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων", Ποιν. Δικ. 2001, σελ. 694

από τα πρόσωπα που αποφασίζουν και διατάσσουν για τις σχετικές δράσεις των οργανώσεων¹⁶.

Για την αντιμετώπιση της δράσης των τρομοκρατικών και εγκληματικών οργανώσεων, χρησιμοποιούνται οι διατάξεις του Κ.Π.Δ. και ενίοτε διατάξεις κάποιων ειδικών ποινικών νόμων. Όμως, οι παραδοσιακές – γενικές – ρυθμίσεις των ευρωπαϊκών κωδίκων ποινικής δικονομίας περιλαμβάνουν κανόνες διαμορφωμένους πριν από την ανάπτυξη των δυνατοτήτων της νέας τεχνολογίας και χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες της δράσης των τρομοκρατικών οργανώσεων.. Γίνονται σε αρκετές περιπτώσεις αντιληπτές ως απρόσφορα εργαλεία ποινικής παρέμβασης. Έτσι, η εισαγωγή νέων δικονομικών ρυθμίσεων υπό την πίεση των αναγκών της αντεγκληματικής πολιτικής ανάγεται σε αυτοσκοπό¹⁷.

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις εισήχθησαν στην ποινική διαδικασία για να καλύψουν ανάγκες πρόληψης και καταστολής συγκεκριμένων εγκλημάτων, οι οποίες δεν μπορούσαν να καλυφθούν με τις περιγραφόμενες στο άρθρο 251 Κ.Π.Δ. γενικές ανακριτικές πράξεις¹⁸. Αποτελούν τη «δικονομική αντίδραση» στα δράση των τρομοκρατικών οργανώσεων, όπως έχει υιοθετηθεί από όλα τα ευρωπαϊκά κράτη, ώστε να αρθεί το πρόβλημα μεταξύ της ανασφάλειας και της ασφάλειας¹⁹ που προκαλείται από τη σχετική εγκληματική συμπεριφορά, η οποία, όπως προαναφέρθηκε διαφέρει σημαντικά από τη δράση του ατομικού εγκληματία.

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις χρησιμεύουν ειδικά στις περιπτώσεις των εγκλημάτων εκείνων που: α) τα θύματα δεν τολμούν να πληροφορήσουν την αστυνομία φοβούμενα πράξεις αντεκδίκησης και β) η έννομη τάξη δεν αρκείται

¹⁶ Μαργαρίτης Λ., "Προστασία μαρτύρων, ανώνυμοι μάρτυρες, «πρόσωπα εμπιστοσύνης»", Πρακτικά Στ' Συνεδρίου Ε.Ε.Π.Δ., σελ. 79

¹⁷ Παρασκευόπουλος Ν., "Η επίδραση της σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής στο ποινικό δικονομικό δίκαιο", Ποιν. Χρον. ΝΒ, σελ. 586

¹⁸ Δαλακούρας Θ. "Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001", Ποιν. Χρον. ΝΑ, σελ. 1025

¹⁹ Βλ. και Λίβου, ο.π., σελ. 203

στη σύλληψη των απλών εκτελεστικών οργάνων, αλλά επιζητά και τη σύλληψη των ιθυνόντων νοών²⁰.

Συμμορφούμενος προς την υποχρέωσή του βάσει της Συμβάσεως του Πατέρμο, ο έλληνας νομοθέτης προέβλεψε κατ' αρχάς, ειδικές ανακριτικές τεχνικές προκειμένου να αντιμετωπισθεί η οργανωμένη εγκληματικότητα. Οι ειδικές αυτές ανακριτικές τεχνικές, έπρεπε να ισορροπούν ανάμεσα στην αξίωση της Πολιτείας για καταστολή των δραστηριοτήτων της εγκληματικής οργάνωσης και τιμωρίας των μελών της, αφενός, και αφετέρου στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων²¹.

Το άρθρο 6 του Ν. 2928/2001 εισήγαγε στον Κ.Π.Δ. πέντε ανακριτικές πράξεις, τις οποίες απαριθμεί περιοριστικά. Οι ανακριτικές αυτές πράξεις προβλέπονται στο άρθρο 253^A Κ.Π.Δ. και διενεργούνται υπό το πέπλο της απόλυτης μυστικότητας, για συγκεκριμένα εγκλήματα προς υλοποίηση δικονομικών και κυρίως προληπτικών σκοπών. Το πεδίο εφαρμογής της διάταξης αυτής, επεκτάθηκε με το άρθρο 42§1 του Ν. 3251/2004 και στις τρομοκρατικές πράξεις του άρθρου 187^A Π.Κ., χωρίς την παραμικρή διαφοροποίηση.

Όπως αναφέρεται και στην Έκθεση του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής οι ειδικές ανακριτικές πράξεις που εισάγει το άρθρο 6 του Ν. 2928/2001 είναι εξαιρετικά επαχθείς²². Η Έκθεση αναφέρει: *«Πάντως με την ανωτέρω ρύθμιση του άρθρου 6 του νομοσχεδίου προβάλλει για μια ακόμη φορά το θεμελιώδες πρόβλημα-δίλημμα του ποινικού δικονομικού δικαίου, δηλ. η σύγκρουση μεταξύ της δράσης των οργάνων του κράτους για την ανεύρεση και τιμωρία των δραστών των τελουμένων εγκλημάτων, και της αξίωσης των ατόμων, όπως, κατά την άσκηση αυτής της δραστηριότητας, προστατεύεται η ανθρώπινη αξία τους (άρθρο 2 παρ. 1 του Συντ.). Η διαπάλη ανάμεσα στις δύο αυτές θεμελιώδεις αξίες δεσπόζει στο ποινικό δικονομικό*

²⁰ Έτσι και HENRI – D. BOSLY, " Οι μοντέρνες αστυνομικές μέθοδοι και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων", Ποιν. Δικ. 1998, σελ. 1131

²¹ Έτσι και ο Σάμιος, σε Σάμιος Θ., "Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων", Ποιν. Χρον. ΝΑ, σελ. 1034

²² Έτσι και ο Δαλακούρας, ο.π., σελ. 1023

δίκαιο. Η προσπάθεια σύνθεσης της πλήρους κατοχυρώσεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτου, αφενός, και της αποτελεσματικής προστασίας της Πολιτείας και της εννόμου τάξεως από τις εγκληματικές προσβολές, αφετέρου, αποτελεί βασική κατευθυντήρια γραμμή για την ορθή ερμηνεία και εφαρμογή του δικονομικού δικαίου».

Το θέμα αυτό απασχόλησε και το Κοινοβούλιο, κατά τη διάρκεια της συζήτησης για την ψήφιση του σχετικού νομοσχεδίου. Συγκεκριμένα αναφέρθηκε, ότι είναι πιθανό κάθε νομοθετική πρωτοβουλία, που έχει ως στόχο την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος ή της τρομοκρατίας, να προσβάλλει ή να περιορίζει ανθρώπινα δικαιώματα και ιδιαίτερα δικαιώματα των κατηγορούμενων²³.

Κατά τη συζήτηση στη Βουλή ο τότε Υπουργός Δικαιοσύνης²⁴ είχε αναφέρει: *«Τελειώνοντας θα ήθελα να πω ότι δεν θεωρώ καθόλου σκληρό το νομοσχέδιο, όπως ειπώθηκε. Αντιθέτως είναι ένα νομοσχέδιο που δείχνει μεγάλο σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα. Απλά οι ανακριτικές πράξεις, γιατί εκεί περιστρέφεται όλη η κριτική, για τις παραβάσεις της νομοθεσίας για τα ναρκωτικά, προβλέπουμε να γίνονται και για τα εγκλήματα του νέου άρθρου 187 που έχει μεγαλύτερη κοινωνική απαξία από τα ναρκωτικά. Θέλετε, λοιπόν, αυτά που προβλέπει ήδη η νομοθεσία μας με τη συναίνεσή σας για τη δίωξη της εγκληματικότητας γύρω από τα ναρκωτικά, να μην τα προβλέπουμε για ακόμα βαρύτερα εγκλήματα το οποία δεν προέβλεπε ο Ποινικός μας Κώδικας; Σήμερα τα προβλέπει, γιατί είναι καινούριο το φαινόμενο της οργανωμένης εγκληματικότητας».*

Ο HENRI – D. BOSLY²⁵ σχετικά με τις δυσχέρειες που σχετίζονται με την διενέργεια των ειδικών ανακριτικών τεχνικών ή πράξεων, αναφέρει ένα χωρίο από σχετικό πόρισμα της επιτροπής της Βουλευτικής Έρευνας της Συγκλήτου του Βελγίου για την οργανωμένη εγκληματικότητα στο Βέλγιο: *«Η αναγκαιότητα της καταφυγής σε ειδικές τεχνικές έρευνας είναι αναμφισβήτητη,*

²³ Συνεδρίαση ΡΠΖ΄ - 7 Ιουνίου 2001, σελ. 9187, Βουλευτής Λυκουρέζος Αλέξανδρος

²⁴ Συνεδρίαση ΡΠΖ΄ - 7 Ιουνίου 2001, σελ. 9197

²⁵ HENRI – D. BOSLY, ο.π., σελ. 1133

αλλά αυτές οι μέθοδοι βαρύνουν τις υπηρεσίες της αστυνομίας με μια πολύ μεγάλη υπευθυνότητα, καθώς υπάρχει ο φόβος ότι αποτελούν οι ίδιες μια απειλή για τη δημοκρατική δικαιοσύνη τάξη».

Ο Bosly αναφερόμενος σε αυτό το χωρίο, εκτιμώ ότι ήθελε να τονίσει ότι, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις δίνουν τεράστιες δυνατότητες στην Αστυνομία, ώστε να διεισδύει-επεμβαίνει στην ιδιωτική ζωή των πολιτών, να την παρατηρεί και να την καταγράφει. Αν αυτό συμβαίνει δίχως ένα συγκεκριμένο πλαίσιο ενεργειών και ένα όριο επέμβασης, τότε καταλύονται θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και η συνεχής επέμβαση της Αστυνομίας, σταδιακά θα αποτελέσει απειλή για την ίδια την δημοκρατία. Η δημοκρατία θα απειληθεί από τη στιγμή που άτομα του συγκεκριμένου κρατικού μηχανισμού, που ονομάζεται Αστυνομία, μπουν στον πειρασμό να χρησιμοποιήσουν τις ειδικές ανακριτικές πράξεις για δικό τους όφελος και όχι προς όφελος του κοινωνικού συνόλου.

Επιπλέον, έχει υποστηριχθεί ότι με την υιοθέτηση των ειδικών ανακριτικών πράξεων προκύπτει και ένα δικαιιοπολιτικό ζήτημα για το κράτος δικαίου: Η έννομη τάξη αποδέχεται ότι και αυτή, μέσω των διενεργούντων τις ειδικές ανακριτικές πράξεις, θα εμφανίσει συμπεριφορά «εγκληματία». Επίσης, είναι πιθανό αρκετές από τις πληροφορίες ή αποδείξεις που ενδεχομένως συλλεγούν κατά τη διάρκεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, να μην ενσωματωθούν ποτέ στη δικογραφία, εξαιτίας της ανάγκης να καλυφθούν οι διενεργούντες τις ειδικές ανακριτικές πράξεις.

Για το λόγο αυτό ορθά επισημαίνεται²⁶ ότι προβάλλει επιτακτικά η ανάγκη της θεσμοθέτησης ειδικών εγγυήσεων, όπως λ.χ. η ενίσχυση του δικαστικού ελέγχου, η υποβολή ετήσιας Έκθεσης στο Κοινοβούλιο σχετικά με τις διεξαχθείσες ανακριτικές πράξεις, ο αυτεπάγγελτος διορισμός συνηγόρου.

Δ. Το πρόβλημα της παραπομπής σε ειδικούς ποινικούς νόμους

²⁶ Βλ. Λίβου, ο.π., σελ. 204

Η αρχή της επιφύλαξης του νόμου επιτάσσει τη σαφή νομοθετική πρόβλεψη των δικονομικών μέσων αντιμετώπισης της τρομοκρατίας (και του οργανωμένου εγκλήματος), διότι σε αντίθετη περίπτωση, ελλοχεύει ο κίνδυνος, οι διωκτικές Αρχές να προβαίνουν στη διενέργεια "μυστικών ανακριτικών πράξεων", παραβιάζοντας με αυτό τον τρόπο υψίστης αξίας δικαιώματα και αρχές (π.χ. της δικαστικής ακρόασης, του μη εξαναγκασμού σε αυτοενοχοποίηση, κ.λ.π.).

Επιπλέον τα στοιχεία που ενδεχομένως συγκεντρωθούν, με αυτό τον τρόπο (με "μυστικές ανακριτικές πράξεις"), ίσως να είναι τόσο επιβαρυντικά για τον κατηγορούμενο, που να αναγκάσουν το δικαστήριο να τον καταδικάσει, συρρικνώνοντας έτσι θεμελιώδεις αρχές της ποινικής δίκης, όπως την αρχή της αμεσότητας, της αιτιολογίας των αποφάσεων και της δίκαιης δίκης²⁷.

Αποτελεί ωστόσο πρωτοτυπία του Ν. 2928/ 2001 το γεγονός ότι, για να καθιερώσει μια σειρά ειδικών ανακριτικών πράξεων σε διάταξη του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας παραπέμπει σε διατάξεις ειδικών ποινικών νόμων. Με τον τρόπο αυτό θέλει, προφανώς, ο νομοθέτης να δείξει ότι δεν υιοθετεί νέες προσβολές των ατομικών ελευθεριών. Η επιθυμία του όμως αυτή δεν σώζει νομοτεχνικά τη διάταξη²⁸, αντίθετα δημιουργεί ασάφεια δικαίου και σοβαρότατα ερμηνευτικά προβλήματα.

Έτσι, στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/ 2001, αναφέρεται ότι οι διατάξεις που εισάγουν τις ειδικές ανακριτικές πράξεις, δεν είναι κάτι καινοφανές, αλλά ίσχυαν και πριν το Ν. 2928/ 2001. Απλώς με το νόμο αυτό «εκλογικεύτηκαν, με σκοπό να ισχύουν ενιαίες προϋποθέσεις για την εφαρμογή τους. Εξάλλου εντάχθηκαν στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ώστε να αποκτήσουν στη συνείδηση των εφαρμοστών του δικαίου της θέση που τους αρμόζει... Στην προκειμένη περίπτωση απλώς εντάχθηκαν στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας στο οικείο κεφάλαιο περί ερευνών (άρθρο 253^Α) και ενιαιοποιήθηκαν οι

²⁷ Δαλακούρας Θ. ο.π., σελ. 1022.

²⁸ Συμεωνίδου – Καστανίδου Ε., "Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία", εκδ. Σάκουλα 2005, σελ. 49

προϋποθέσεις διενέργειάς τους, που σήμερα είναι ετερόκλητες και ασυστηματοποίητες».

Κατά τη δε συζήτηση²⁹ στη Βουλή του Ν. 2928/ 2001, ο τότε υπουργός Δικαιοσύνης ανέφερε τα εξής: «Ίσως να πω, κύριε Πρόεδρε, μόνο για το άρθρο 6, επειδή υπάρχει ένα πρόβλημα νομοτεχνικό. Παραπέμπουμε για τις ανακριτικές πράξεις που προβλέπονται στο άρθρο 6 σε ειδική νομοθεσία. Όπως εξήγησα και στη Διαρκή Επιτροπή, αυτή η νομοτεχνική μέθοδος της παραπομπής στην ισχύουσα νομοθεσία έχει νόημα. Θέλουμε να δείξουμε με αυτό ότι δεν εισάγουμε καινούριους τρόπους έρευνας που δεν τους γνωρίζει η νομοθεσία μας, απλώς επεκτείνουμε και στο οργανωμένο έγκλημα προβλεπόμενους ήδη τρόπους. Για να γίνει σαφέστερο αυτό προσθέτουμε ότι η παραπομπή ισχύει κατά τα λοιπά, αφού πρώτα τηρηθούν οι εγγυήσεις τις οποίες προβλέπουμε στο άρθρο 6, οι οποίες είναι αυξημένες».

Το ίδιο υποστήριξε σε γενικές γραμμές και ο εισηγητής του κυβερνώντος κόμματος³⁰, ενώ ο εισηγητής της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης³¹ υποστήριξε ότι υπάρχει η πιθανότητα δημιουργίας ερμηνευτικών προβλημάτων, εξαιτίας του γεγονότος ότι υπάρχει ευρεία παραπομπή σε ένα άρθρο σε τόσους ειδικούς ποινικούς νόμους.

Ο δικαιολογητικός λόγος λοιπόν, της ένταξης των ειδικών ανακριτικών πράξεων στον Κ.Π.Δ. είναι, αφενός η ισχύς ενιαίων προϋποθέσεων εφαρμογής τους και, αφετέρου, η κατάκτηση της αρμόζουσας θέσης στη συνείδηση των εφαρμοστών του δικαίου.

Ο Βουλευτής Αλέξανδρος Λυκουρέζος χαρακτήρισε ως άστοχη την παραπομπή σε ειδικούς νόμους, διότι είναι διαφορετικές οι προϋποθέσεις διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων και ιδιαίτερα της ανακριτικής διεύθυνσης στους ειδικούς νόμους απ' ότι στο Ν. 2928/ 2001³².

²⁹ Συνεδρίαση ΡΠΖ' - 7 Ιουνίου 2001, σελ. 9181

³⁰ Συνεδρίαση ΡΠΖ' - 7 Ιουνίου 2001, σελ. 9181, εισηγητής Δαμιανάκης Ευτύχιος

³¹ Συνεδρίαση ΡΠΖ' - 7 Ιουνίου 2001, σελ. 9182, εισηγητής Μαρκογιαννάκης Χρήστος

³² Συνεδρίαση ΡΠΖ' - 7 Ιουνίου 2001, σελ. 9187

Η ορθότητα της επισήμανσης αυτής είναι πρόδηλη, αν ληφθούν υπόψη οι σημαντικές διαφορές λ.χ. μεταξύ αφενός του νόμου περί ναρκωτικών και αφετέρου της διάταξης του άρθρου 187^A Π.Κ. Η ρύθμιση της ανακριτικής διείσδυσης για την αντιμετώπιση της εμπορίας ναρκωτικών συνάδει με τις ιδιαιτερότητες της εν λόγω εγκληματικής συμπεριφοράς, οι οποίες διαφοροποιούνται σαφώς από εκείνες της δράσης των τρομοκρατικών οργανώσεων. Έτσι, η μη ειδικότερη ενασχόληση του νομοθέτη με τους όρους της διενέργειας της ανακριτικής διείσδυσης για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας έχει ως συνέπεια την έλλειψη σαφήνειας αναφορικά με το ακριβές περιεχόμενο της συγκεκριμένης εξουσίας των διενεργούντων την ανωτέρω ανακριτική πράξη³³. Ενόψει τούτου καθίσταται αμφίβολο, αν ο νομοθέτης τήρησε πράγματι την αρχή της επιφύλαξης του νόμου κατά τη θέσπιση του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ.

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ. εισήχθησαν στο κεφάλαιο σχετικά με τις έρευνες. Ωστόσο, δεν συνιστούν όλες κατ' ακριβολογία «έρευνα», είναι όμως, πλησιέστερα σε αυτή και γι' αυτό συμπεριλήφθηκαν στο σχετικό κεφάλαιο. Θα έπρεπε βέβαια, το νέο άρθρο να μπει στο τέλος του κεφαλαίου και όχι στην αρχή, για να υποδηλώσει έτσι ότι πρόκειται για ειδικές ανακριτικές πράξεις, που μπορούν να διενεργηθούν για συγκεκριμένα εγκλήματα.

Σχετικά με την παραπάνω παρατήρηση, ο Μανωλεδάκης εκφράζει την ανησυχία του ότι, η θέση του νέου άρθρου στην αρχή του σχετικού κεφαλαίου, έχει προφητικό χαρακτήρα, με την έννοια ότι «*οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ. θα καταστούν σύντομα γενικές και θα εφαρμόζονται σε όλα τα κακουργήματα, ανεξάρτητα αν πρόκειται για εγκληματική οργάνωση του άρθρου 187§1 (ή 187^A) Π.Κ. ή όχι*»³⁴.

Ο έλληνας νομοθέτης αποφάσισε να εισαγάγει τις ειδικές ανακριτικές πράξεις χρησιμοποιώντας τη νομοτεχνική επιλογή του περιορισμού αποκλειστικώς και

³³ Βλ. και Τσόλκα Ο., "Η αρχή «nemo tenetur se ipsum prodere/ accusare» στην ποινική δίκη", εκδ. Π. Ν. Σάκκουλα, σελ. 164, 165

³⁴ Μανωλεδάκης Ι., "Ασφάλεια και ελευθερία", εκδ. Σάκκουλα 2002, σελ. 160

μόνον σε ήδη προβλεπόμενες ανακριτικές τεχνικές, εκτιμώντας ότι αυτές είναι επαρκείς για την επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου. Θα μπορούσε ωστόσο είτε να εισαγάγει νέες ανακριτικές πράξεις στην Ποινική Δικονομία για την πάταξη της οργανωμένης εγκληματικότητας, τις οποίες να απαριθμήσει περιοριστικώς και να ρυθμίσει τις προϋποθέσεις διενέργειάς τους είτε να εισαγάγει νέες ανακριτικές πράξεις, σε συνδυασμό με ήδη υπάρχουσες³⁵. Επιπλέον από το νομοθέτη επιλέγεται η παραπομπή κατ' αρχήν στις διατάξεις των ειδικών νόμων που επελέγησαν με αυξημένες όμως εγγυήσεις, ουσιαστικές και δικονομικές, όσον αφορά τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων³⁶.

³⁵ Σάμιος Θ., ο.π., σελ. 1035 επ.

³⁶ Σάμιος Θ., ο.π., σελ. 1035

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 253^{Α§} 1 ΤΟΥ Κ.Π.Δ.

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναπτύχθηκαν οι έννοιες της τρομοκρατίας και των τρομοκρατικών πράξεων. Επίσης, προσδιορίστηκε το δικαιολογητικό υπόβαθρο της θεσμοθέτησης των ειδικών ανακριτικών πράξεων και της ένταξής τους στον Κ.Π.Δ.

Στο παρόν κεφάλαιο, θα γίνει μια εμβάθυνση στην έννοια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, τις γενικές προϋποθέσεις διενέργειάς τους (και τις συνέπειες μη τήρησης αυτών), καθώς και στα ελλείμματα που παρατηρούνται στο ισχύον νομικό καθεστώς αυτών.

Α. Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις

Ο νομοθέτης με το άρθρο 6 Ν. 2928/2001 (όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 3251/2004) εισήγαγε στον Κ.Π.Δ. ένα νέο άρθρο (253Α[΄]) υπό τον τίτλο “Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων”. Πρόκειται για πέντε (5) ανακριτικές πράξεις, τις οποίες μπορούν να διενεργήσουν οι διωκτικές-ανακριτικές Αρχές ειδικά και μόνο για τις αξιόποινες πράξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187 Π.Κ.¹, καθώς και για τις αξιόποινες πράξεις του άρθρου 187Α Π.Κ.

Ειδικότερα, πρόκειται για: α) την ανακριτική διείσδυση, β) τις ελεγχόμενες μεταφορές, γ) την άρση του απορρήτου, δ) την καταγραφή δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά

¹ Στην Έκθεση του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής σημειώνεται ότι οι ειδικές ανακριτικές πράξεις, λόγω του εξαιρετικά επαχθούς χαρακτήρα τους, θα έπρεπε να περιορίζονται για τα εγκλήματα της παρ. 1 του άρθρου 187^Α Π.Κ. και όχι να επεκτείνονται και στα εγκλήματα της παρ. 2 του άρθρου αυτού.

τεχνικά μέσα και ε) την συσχέτιση ή τον συνδυασμό δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Οι ανακριτικές αυτές πράξεις διέπονται από απόλυτη μυστικότητα και διενεργούνται επί συγκεκριμένων εγκλημάτων, αποδίδονται δε διεθνώς με τον όρο «ειδικές ανακριτικές πράξεις»².

Ο μυστικός χαρακτήρας των ειδικών ανακριτικών πράξεων υφίσταται διότι αυτές διενεργούνται χωρίς την γνώση του υποκειμένου σε αυτές. Με τον τρόπο αυτό όμως προκαλείται απόκλιση από τις αρχές της εσωτερικής δημοσιότητας και της έγγραφης διαδικασίας που ισχύουν στην προδικασία³.

Αυτό έχει ως συνέπεια το δικαίωμα του μη εξαναγκασμού σε αυτοενοχοποίηση να καθίσταται άνευ περιεχομένου, αφού το θιγόμενο πρόσωπο ενδέχεται να μην πληροφορηθεί ποτέ τον τρόπο με τον οποίο συγκεντρώθηκε το εναντίον του αποδεικτικό υλικό.

Επίσης, υφίσταται ένας ακόμη κίνδυνος, αυτός της μετακύλησης του «βάρους απόδειξης» στον παραπτεμθέντα με βάση το υλικό των ειδικών ανακριτικών πράξεων, κατηγορούμενο⁴.

Το γεγονός ότι οι ειδικές ανακριτικές πράξεις καλύπτονται από απόλυτη μυστικότητα, ότι η διενέργειά τους ενδέχεται να θίξει και τρίτα πρόσωπα, άσχετα με παράνομες δραστηριότητες, καθώς και ο κίνδυνος μετακύλησης του «βάρους απόδειξης» στον κατηγορούμενο, καθιστά αναγκαία την συστατική εφαρμογή των πράξεων αυτών ώστε να αποτελούν απολύτως εξαιρετικά μέτρα.

² Δαλακούρας Θ.: "Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ.6 Ν. 2928/2001", Ποιν. Χρον. ΝΑ/2001, σελ. 1022

³ Δαλακούρας Θ. ο.π.,, σελ. 1023.

⁴ Δαλακούρας Θ., ο.π., σελ. 1023, βλ. επίσης και Weigend Tomas, "Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου", Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ε.Ε.Π.Δ., εκδ. Σάκκουλας, 2000, σελ. 10 επ.

Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις διαφοροποιούνται από τις γενικές ανακριτικές πράξεις, τόσο ως προς το ότι διενεργούνται για έναν κατάλογο εγκλημάτων σαφώς περιορισμένο όσο και ως προς το ότι η διενέργειά τους καλύπτεται από απόλυτη μυστικότητα. Επίσης, και από το ότι η διενέργειά τους αποσκοπεί τόσο στη διαλεύκανση εγκλημάτων όσο και στην πρόληψη τέλεσης νέων εγκλημάτων.

Η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων συνεπάγεται, όπως θα αναπτυχθεί και παρακάτω, την προσβολή εννόμων αγαθών, ιδίως της προσωπικής ελευθερίας, της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας των υποκειμένων σε αυτές. Δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί όμως και το γεγονός ότι από τις ειδικές ανακριτικές πράξεις δεν πλήττονται μόνο τα δικαιώματα των υποκειμένων σε αυτές, αλλά και τρίτα πρόσωπα με τα οποία τα υποκείμενα έρχονται σε επαφή και που πιθανόν να μην έχουν καμία σχέση με παράνομες δραστηριότητες.

Β. Γενικές προϋποθέσεις διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων

Όπως έχει ήδη αναφερθεί και θα αναφερθεί και αναλυτικότερα παρακάτω, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις χαρακτηρίζονται επαχθείς και για το λόγο αυτό ο νομοθέτης εισήγαγε προϋποθέσεις διενέργειάς τους. Τις προϋποθέσεις αυτές μπορούμε να τις διακρίνουμε σε γενικές, που ισχύουν δηλαδή για όλες τις ειδικές ανακριτικές πράξεις και σε ειδικές, οι οποίες ισχύουν για κάθε ειδική ανακριτική πράξη ξεχωριστά. Στην παράγραφο αυτή θα αναπτυχθούν οι γενικές προϋποθέσεις για τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων.

Με το άρθρο 6 του Ν. 2928/2001 εισάγεται στον Κ.Π.Δ., μετά το άρθρο 253, το άρθρο 253^Α με τίτλο «Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων». Στην παράγραφο 2 του παραπάνω άρθρου αναφέρονται οι προϋποθέσεις διεξαγωγής των ανακριτικών πράξεων που περιγράφονται στην παράγραφο 1 (στοιχ. α' - ε'). Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι οι ανακριτικές αυτές πράξεις διενεργούνται **μόνο** εφόσον **α)** προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ότι έχει τελεστεί αξιόποινη πράξη των

παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187 Π.Κ. και **β)** εάν η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης είναι διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαίτερος δυσχερής.

Ο Ν. 3251/2004 τροποποίησε το Ν. 2928/2001, ώστε οι ανακριτικές πράξεις του άρθρου 6 Ν. 2928/2001 να διενεργούνται και για τις αξιόποινες πράξεις του άρθρου 187^Α Π.Κ. «Τρομοκρατικές πράξεις». Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 42 Ν. 3251/2004, οι ανακριτικές πράξεις του άρθρου 253^Α Κ.Π.Δ. διενεργούνται ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187 Π.Κ. και για τις αξιόποινες πράξεις του άρθρου 187^Α Π.Κ., υπό την προϋπόθεση ότι: **α)** προκύπτουν **σοβαρές ενδείξεις** ότι έχει τελεσθεί αξιόποινη πράξη των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187 Π.Κ. ή αξιόποινη πράξη του άρθρου 187^Α Π.Κ. και **β)** η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή η εξιχνίαση των τρομοκρατικών πράξεων του άρθρου 187^Α Π.Κ. είναι **διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαίτερος δυσχερής**.

Επίσης, τίθεται και μια τρίτη προϋπόθεση: Η **έκδοση ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος** από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο. Εξαίρεση αποτελούν οι εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις, για τις οποίες προβλέπεται η δυνατότητα να διαταχθεί η διενέργεια των ανακριτικών πράξεων από τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή, που όμως είναι υποχρεωμένοι να εισάγουν το ζήτημα στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο εντός τριών ημερών, διαφορετικά η ισχύς της σχετικής διάταξής τους παύει αυτοδικαίως μετά το πέρας των τριών ημερών.

1. Η συνδρομή των “σοβαρών ενδείξεων”

Η πρώτη προϋπόθεση που αναφέρεται στο νόμο για την διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων είναι αυτή της συνδρομής σοβαρών ενδείξεων για την τέλεση αξιόποινης πράξης των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187 Π.Κ. και αξιόποινης πράξης του άρθρου 187^Α Π.Κ.⁵

⁵ Άρθρο 6§ 2 στοιχ. α΄ Ν. 2928/2001, όπως τροποποιήθηκε με Ν. 3251/2004

Στην παράγραφο αυτή, θα αναπτυχθεί η έννοια των “σοβαρών ενδείξεων” και τότε αυτές συντρέχουν. Σύμφωνα με τον Δαλακούρα «Ως νομική έννοια οι υπόνοιες ή ενδείξεις ενοχής συνθέτουν μια περίπλοκη κρίση, στην οποία προβαίνει το κατά περίπτωση αρμόδιο ανακριτικό όργανο ή δικαστήριο ενόψει μιας συγκεκριμένης αξιόποινης πράξης και σε σχέση με ένα ή περισσότερα πρόσωπα, στα οποία αποδίδεται η τέλεσή της. Πρόκειται κατά κυριολεξία για μια βασιζόμενη σε συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά πιθανολόγηση αναφορικά με τη συνδρομή των στοιχείων της ποινικής υπόστασης του εγκλήματος που αποδίδεται στον κατηγορούμενο. Πιθανολόγηση που ακολουθεί το ίδιο λογικό σχήμα με την πρόγνωση και υπόκειται στους ίδιους κινδύνους με αυτή, αφού και στις δύο περιπτώσεις “από ένα γνωστό γεγονός συνάγεται ένα άγνωστο”»⁶.

Οι ενδείξεις διακρίνονται σε απλές, επαρκείς και σοβαρές. Οι απλές ή αρχικές ενδείξεις χαρακτηρίζονται ως η minimum πιθανότητα ενοχής που αρκεί για την κίνηση της ποινικής διαδικασίας, οι επαρκείς ενδείξεις θεωρούνται ότι αποτυπώνουν μια βάσιμη πιθανολόγηση ως προς την ενοχή του κατηγορουμένου, ενώ τέλος οι σοβαρές ενδείξεις σημαίνουν έναν υψηλό βαθμό πιθανότητας ενοχής του κατηγορουμένου⁷.

Οι “σοβαρές ενδείξεις καταγράφονται κατά κανόνα ως υψηλός βαθμός πιθανολόγησης της ενοχής του κατηγορουμένου⁸. Είναι ποιοτικό μέγεθος, το οποίο δεν δύναται ως εκ τούτου να μετρηθεί με ποσοτικά κριτήρια.

Η έννοια “σοβαρές ενδείξεις” συνιστά μια αόριστη έννοια ποσοτικής κατά βάση απόχρωσης που εκφράζει μια σχετικά μεγάλη πιθανολόγηση της ενοχής ενόψει των υπαρχόντων αποδεικτικών στοιχείων. Πόσο μεγάλη, λ.χ. 70, 60 ή και 50%

⁶ Δαλακούρας Θ., “Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού”, Ποιν. Χρον. ΝΕ, σελ. 966, του ιδίου “Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού”, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1993, σελ. 227 επ.

⁷ Δαλακούρας Θ., “Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού”, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1993, σελ. 242

⁸ Δαλακούρας Θ., “Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι. Θεωρητικά πρότερα και νομολογιακά ύστερα”, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ. 92

(αυτό είναι θα έλεγε κανείς το κατώφλι της λέξης), δεν είναι δυνατό να προσδιοριστεί με ασφάλεια. Οι “σοβαρές ενδείξεις” αναζητούνται και διαπιστώνονται με μια ανατρέχουσα στραμμένη προς το παρελθόν διάγνωση και αξιολόγηση⁹.

Ο νομοθέτης γνωρίζοντας ότι οι ειδικές ανακριτικές πράξεις είναι ιδιαιτέρως επαχθείς όρισε τον υψηλότερο βαθμό ενδείξεων ενοχής¹⁰, αυτόν των “σοβαρών ενδείξεων”, διότι έτσι θα συντασσόταν με τις επιταγές της αρχής της αναλογικότητας, που στην προκειμένη περίπτωση θα μπορούσε να έχει τη μορφή: *«όσο αυξημένη είναι η προσβολή του ατομικού συμφέροντος που επέρχεται με τη λήψη του δικονομικού μέτρου, τόσο υψηλότερος απαιτείται να είναι ο βαθμός υπονοιών σχετικά με την ενοχή του κατηγορουμένου»*¹¹.

Στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/2001 αναφέρεται ότι η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων επιτρέπεται *«μόνο εφόσον οι ενδείξεις ότι έχουν τελεσθεί αξιόποινες πράξεις, κατά τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 187 Π.Κ., είναι σοβαρές (επομένως απλή καταγγελία, φυσικά, δεν αρκεί) ...»*. Στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 3251/2004 δεν αναφέρεται κάτι σχετικά με τις προϋποθέσεις διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων, κάτι που είναι λογικό μιας και με το Ν. 3251/2004 αυτές δεν τροποποιήθηκαν.

Για τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, λοιπόν, ο νομοθέτης απαιτεί την ύπαρξη “σοβαρών ενδείξεων”, ενσωματώνοντας έτσι, την αρχή της αναλογικότητας και την ειδικότερη απαίτηση του προσήκοντος βαθμού υπονοιών, σύμφωνα με την οποία: *«Όσο δυσμενέστερη καθίσταται η θέση του*

⁹ Οι “σοβαρές ενδείξεις” συνιστούν ένα σταθερό μέγεθος που ενέχει κατά βάση μια ισχυρότερη πιθανολόγηση της ενοχής από την κυμαινόμενη σε ένταση πιθανολόγησή της που συμπεριέχεται στις αποχρώσεις ενδείξεις. Ανδρουλάκης Ν., “Αιτιολογία και αναιρετικός έλεγχος”..., σελ. 95 επ.

¹⁰ Για διεξοδική ανάλυση και ιεράρχιση των βαθμών ενδείξεων ενοχής, βλ. Δαλακούρας Θ., “Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι. Θεωρητικά πρότερα και νομολογιακά ύστερα”, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ. 92 επ

¹¹ Δαλακούρας Θ., “ Προσωρινή κράτηση...”, ο.π., σελ. 95

κατηγορουμένου ή όσο σοβαρότερο είναι το μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος του, τόσο περισσότερες υπόνοιες ή ενδείξεις θα πρέπει να έχουν συγκεντρωθεί στη συγκεκριμένη περίπτωση»¹².

Όπως αναφέρθηκε, η θεσμοθέτηση της προϋπόθεσης της ύπαρξης των σοβαρών ενδείξεων για τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων είναι απόλυτα συμβατή με την Συνταγματική επιταγή της αρχής της αναλογικότητας¹³. Η αρχή της αναλογικότητας προϋποθέτει τη σχέση δύο συγκρίσιμων μεγεθών που κρίνονται βάσει ενός κοινού μέτρου ή πλαισίου αναφοράς¹⁴. Στην προκειμένη περίπτωση τα δύο υπό στάθμιση μεγέθη είναι από τη μια το δημόσιο έννομο συμφέρον που απαιτεί την υλοποίηση της επέμβασης για την ειρήνευση του εννόμου αγαθού και από την άλλη το ατομικό έννομο συμφέρον που θίγεται από αυτήν.

Η ποινική προδικασία αποτελεί ένα από τα πιο προνομιακά πεδία εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας, καθώς κατά τη διάρκεια αυτής υφίστανται προσβολές θεμελιώδη δικαιώματα, όπως της προσωπικής ελευθερίας, του ιδιωτικού βίου, του ασύλου της κατοικίας, της ελεύθερης επικοινωνίας, κ.α.¹⁵

Ως συνταγματικά κατοχυρωμένη η αρχή της αναλογικότητας επιτάσσει τη σύμφωνη με το περιεχόμενό της ερμηνεία των ρυθμίσεων που διέπουν την επιβολή μέτρων δικονομικού καταναγκασμού. Συνεπώς η παραβίαση της αρχής κατά την έκδοση σχετικών διατάξεων ή βουλευμάτων που διατάσσουν τη λήψη μέτρων δικονομικού καταναγκασμού, καθιστά την επιβολή τους μη νόμιμη από

¹² Δαλακούρας Θ., "Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού", εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1993, σελ. 231, έτσι και Ανδρουλάκης Ν., "Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης", εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1994, σελ. 19

¹³ Άρθρο 25§1 Συντάγματος

¹⁴ Δαλακούρας Θ., "Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού", Ποιν. Χρον. ΝΕ, σελ. 961

¹⁵ Δαλακούρας Θ., "Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού", Ποιν. Χρον. ΝΕ, σελ. 961

ουσιαστικής απόψεως και τις συγκεκριμένες επεμβάσεις ανίσχυρες έως αντισυνταγματικές.

Η παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας οδηγεί σε αποδεικτική απαγόρευση αξιοποίησεως. Πρόκειται για ανεξάρτητη ή αυτοτελή απαγόρευση αξιοποίησεως, για την αναγνώριση της οποίας δεν ενδιαφέρει αν η απόκτηση έγινε με θεμιτό ή αθέμιτο τρόπο, αλλά αυτή καθεαυτήν η προσβολή που επέρχεται με τη χρησιμοποίησή της. Παράβλεψη αυτής της απαγόρευσης επισύρει την απόλυτη ακυρότητα του άρθρου 171§ 1 εδ. δ' Κ.Π.Δ. λόγω παραβίασης της δίκαιης δίκης, καθώς και υπέρβαση εξουσίας κατ' άρθρα 484 και 510 Κ.Π.Δ. αντιστοίχως¹⁶.

Οι σοβαρές ενδείξεις διαπιστώνονται στη βάση μέρους μόνο του αποδεικτικού υλικού, καθώς η διαπίστωση της ύπαρξής τους γίνεται πάντοτε με το μέχρι τότε συλλεχθέν αποδεικτικό υλικό. Είναι σαφές ότι η προϋπόθεση της συνδρομής "σοβαρών ενδείξεων" δρα προς όφελος του προσώπου εναντίον του οποίου πρόκειται να διενεργηθούν οι ειδικές ανακριτικές πράξεις, διότι η μη συνδρομή τους απαγορεύει τη διενέργεια αυτών, ακόμα και αν συντρέχουν οι υπόλοιπες προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος.

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης στη Βουλή τέθηκε το ζήτημα του τι τελικά αφορούν οι "σοβαρές ενδείξεις". Συγκεκριμένα το ζήτημα που τέθηκε ήταν εάν οι "σοβαρές ενδείξεις" αφορούν την τέλεση της πράξης ή αφορούν τον δράστη της πράξης. Ο τότε Υπουργός Δικαιοσύνης ήταν κατηγορηματικός, υποστηρίζοντας ότι οι "σοβαρές ενδείξεις" αφορούν πρόσωπο και όχι πράξη¹⁷.

¹⁶ Δαλακούρας Θ., ο.π., σελ. 967

¹⁷ Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση ΡΠΖ'-7 Ιουνίου 2001, σελ. 9189 επ. Ο βουλευτής Δ. Γκούσκος απευθυνόμενος στον Υπουργό Δικαιοσύνης «... στο ίδιο άρθρο, παράγραφος 2^α» λέτε: «αν προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ότι έχει τελεστεί αξιόποινη πράξη...». Εδώ όμως το ζήτημα είναι αν προκύπτουν επαρκείς ενδείξεις για την αξιόποινη πράξη, αλλά εφόσον οι ανακριτικές πράξεις θα στρέφονται κατά προσώπων να προκύπτουν επαρκείς ενδείξεις σε βάρος των προσώπων κατά των οποίων οι ανακριτικές πράξεις. Όχι με αφορμή ότι υπάρχει σοβαρή ένδειξη για τη διάπραξη – για τη διάπραξη είμαστε βέβαιη ή περίπου βέβαιοι – αλλά κατά των προσώπων που στρέφονται οι ανακριτικές πράξεις θέλουμε να συντρέχουν οι επαρκείς ενδείξεις και χρειάζεται σημαντική διόρθωση σε αυτό το σημείο, διότι αλλιώς οι αστυνομικές αρχές και δη στη φάση που δεν έχουν φτάσει ακόμα στο συμβούλιο θα στρέφονται αδιακρίτως καθ' οιουδήποτε...». Για

Η Συμεωνίδου-Καστανίδου¹⁸ υποστηρίζει ότι στο άρθρο 253^A Κ.Π.Δ. δεν προσδιορίζεται με σαφήνεια εναντίον ποιου διενεργούνται οι ειδικές ανακριτικές πράξεις. Συγκεκριμένα υποστηρίζει «Με δεδομένο λοιπόν ότι επί πολλά έτη η αστυνομία δεν έχει καταφέρει να εξαρθρώσει πολλές εγκληματικές οργανώσεις – και πάντως τις τρομοκρατικές – και λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ανακριτικές πράξεις δεν στρέφονται κατ' ανάγκη εναντίον συγκεκριμένων, σαφώς προσδιορισμένων, προσώπων για τα οποία πρέπει να υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ενοχής, αλλά αποβλέπουν γενικά στη διακρίβωση εγκληματικών πράξεων, η προτεινόμενη ρύθμιση προσφέρει ευρύτατες δυνατότητες παρακολούθησης ενός αόριστου αριθμού ατόμων... Με την ευρύτητα που τη διακρίνει, θίγει λοιπόν και μάλιστα με κατάφωρο τρόπο τις ατομικές ελευθερίες του συνόλου των πολιτών».

Οι “σοβαρές ενδείξεις” αρκεί να υπάρχουν για την τέλεση μιας και μόνο πράξης από αυτές που αναφέρονται στις §§ 1 και 2 του άρθρου 187 και στο άρθρο 187^A Π.Κ. Δεν απαιτείται λοιπόν σωρευτική τέλεση αξιοποιώνων πράξεων από τα προαναφερόμενα άρθρα¹⁹.

Επιπλέον η συνδρομή της προϋπόθεσης των σοβαρών ενδείξεων για τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων αποτελεί διαφοροποίηση προς το αυστηρότερο από το βαθμό των ενδείξεων που απαιτούνται για την παραπομπή του κατηγορουμένου (επαρκείς ή αποχρώσεις ή αρκούσες).

το θέμα αυτό ο Υπουργός Δικαιοσύνης, στην ίδια συνεδρίαση, απάντησε: «Για την παράγραφο 2 συμφωνώ με τον κ. Γκούσκο ότι στο α' που γίνεται λόγος για σοβαρές ενδείξεις εννοείται σοβαρές ενδείξεις σε βάρος κάποιων προσώπων. Αυτό είναι το νόημα. Μπορεί και να προστεθεί ότι έχει τελεστεί η αξιόποινη πράξη «σε βάρος κάποιου προσώπου». Αυτό είναι το νόημα, το λέω και για τα Πρακτικά ότι οι σοβαρές ενδείξεις πρέπει να απευθύνονται σε βάρος του προσώπου».

¹⁸ Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., “Ο Ν. 2928/2001 “για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων”, Ποιν. Δικ. 2001, σελ. 698

¹⁹ Σάμιος Θ., “Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων”, Ποιν. Χρον. ΝΑ, σελ. 1037

Μέχρι πρότινος, η συνδρομή της προϋπόθεσης των σοβαρών ενδείξεων απαιτούνταν για τη λήψη των πλέον επαχθών στερητικών της προσωπικής ελευθερίας μέτρων: της σύλληψης και της προσωρινής κράτησης. Τα μέτρα αυτά αποτελούν βαριές επεμβάσεις εξαιρετικού χαρακτήρα. Αυτός ο εξαιρετικός χαρακτήρας αποτελεί και τη δικαιολογητική βάση υποχώρησης της απαίτησης της προστασίας του ατομικού συμφέροντος έναντι του κοινωνικού²⁰.

Η διενέργεια λοιπόν των ειδικών ανακριτικών πράξεων, εξαρτάται άμεσα από την ύπαρξη σοβαρών ενδείξεων ότι έχουν τελεστεί οι αξιόποινες πράξεις που αναφέρονται στα άρθρα 187 (§§ 1 και 2) και 187^A Π.Κ. Το γεγονός αυτό αποτελεί μια πρώτη εγγύηση προστασίας του ατόμου από αυθαιρεσίες κρατικών οργάνων, που συνάδει με την συνταγματική επιταγή της αρχής της αναλογικότητας²¹.

Στην περίπτωση της διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων, η λειτουργία των "σοβαρών ενδείξεων" είναι περιοριστική, διότι απαιτείται ο υψηλότερος βαθμός πιθανολόγησης της ενοχής, κάτι που εναρμονίζεται επίσης και με το περιεχόμενο και τη λειτουργία του τεκμηρίου αθωότητας, καθώς η ορθή εφαρμογή του τεκμηρίου αθωότητας συστέλει τη δυνατότητα διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων.

2. Η αναγκαιότητα της διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων

Η δεύτερη γενική προϋπόθεση διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων είναι αυτή της αναγκαιότητας διενέργειας αυτών. Συγκεκριμένα στο άρθρο 253^A Κ.Π.Δ. αναφέρεται ότι οι ειδικές ανακριτικές πράξεις διενεργούνται «... *μόνο αν η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης είναι με άλλον τρόπο αδύνατη ή ουσιωδώς δυσχερής*».

Από τη διατύπωση του νόμου προκύπτει το ζήτημα της ερμηνείας του όρου "εξάρθρωση". Ο ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ σχολιάζοντας τον όρο αυτό αναφέρει: «Η

²⁰ Δαλακούρας Θ. "Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001", Ποιν. Χρον. ΝΑ, σελ. 1024, υποσ. 9

²¹ Άρθρο 25§1 Συντάγματος

αφηρημένη και άστοχη διατύπωση του όρου “εξάρθρωση εγκληματικής οργάνωσης” παραπέμπει σε δημοσιογραφικό ή αστυνομικό λεξιλόγιο και δεν είναι συμβατή με τη γλώσσα του ποινικού δικονομικού δικαίου, το οποίο ενδιαφέρεται για συγκεκριμένες πράξεις και συγκεκριμένους δράστες»²².

Έχει υποστηριχθεί η άποψη²³, και ορθά, ότι η επιλογή του όρου «εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης» είναι ατυχής. Σε κάθε όμως περίπτωση, ως εξάρθρωση νοούνται, κυρίως, ενέργειες προς την κατεύθυνση της πρόληψης και όχι της καταστολής, της διαλεύκανσης δηλαδή συγκεκριμένων αξιόποινων πράξεων και απόδοσης ευθυνών σε συγκεκριμένα πρόσωπα.

Μια ακόμη έννοια που ενσωματώνει ο όρος «εξάρθρωση» είναι το ότι αυτή αφορά οποιοδήποτε στοιχείο ή πληροφορία μπορεί να οδηγήσει στην εξόντωση της οργάνωσης και όχι στην ανακάλυψη του δράστη συγκεκριμένης αξιόποινης πράξης.

Αποτελεί αναμφισβήτητο γεγονός ότι η δομή των τρομοκρατικών-εγκληματικών οργανώσεων, καθώς και η φύση των τρομοκρατικών πράξεων, αποτελούν στοιχεία που καθιστούν την εξάρθρωση και διαλεύκανσή τους αντίστοιχα ιδιαίτερας δυσχερή.

Από την απλή ανάγνωση του σχετικού εδαφίου του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ., συνάγεται ότι οι ειδικές ανακριτικές πράξεις διενεργούνται **μόνο αν** η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή η διαλεύκανση των τρομοκρατικών πράξεων είναι με άλλον τρόπο αδύνατη ή ουσιωδώς δυσχερής. Συνεπώς για να επιτραπεί η διενέργειά τους από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, θα πρέπει αν έχει αποτύχει ή να έχει κριθεί απρόσφορος οποιοσδήποτε άλλος τρόπος²⁴.

²² Μανωλεδάκης Ι. “Ασφάλεια και ελευθερία”, Σάκκουλας 2002, σελ. 163.

²³ Σπυράκος Δ., “Η συσχέτιση και ο συνδυασμός προσωπικών δεδομένων για την καταστολή του οργανωμένου εγκλήματος”, Ποιν. Χρον. ΝΑ, σελ. 1032

²⁴ Παρόμοια και ο Μανωλεδάκης Ι., ο.π., σελ. 163

Ως “οποιοσδήποτε άλλος τρόπος” νοείται κάθε άλλη γενική ανακριτική πράξη, από αυτές που αναφέρονται στο άρθρο 251 Κ.Π.Δ., δηλαδή η συγκέντρωση πληροφοριών για το έγκλημα, η εξέταση μαρτύρων και κατηγορουμένων, η διενέργεια αυτοψίας, η διεξαγωγή ερευνών, κ.λ.π.²⁵

Βέβαια ως δικαιολογητικός λόγος θεσμοθέτησης των ειδικών ανακριτικών πράξεων προβλήθηκε η κάλυψη αναγκών πρόληψης και καταστολής συγκεκριμένων εγκλημάτων. Οι ανάγκες αυτές δεν θα μπορούσαν να καλυφθούν με τις ήδη υπάρχουσες γενικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 251 Κ.Π.Δ. Είναι αυτονόητο λοιπόν ότι η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων απαιτείται για την εξάρθρωση εγκληματικών οργανώσεων ή διαλεύκανση τρομοκρατικών πράξεων.

Πρέπει να τονιστεί ότι οι ειδικές ανακριτικές πράξεις δεν αποτελούν τον κανόνα όσον αφορά την εξάρθρωση εγκληματικών οργανώσεων ή τη διαλεύκανση τρομοκρατικών πράξεων, αλλά διενεργούνται επικουρικά και κατ’ εξαίρεση όταν οι υπόλοιπες ανακριτικές πράξεις έχουν κριθεί απρόσφορες.

Εγκυμονεί πάντοτε ο κίνδυνος γενικής επίκλησης της αναγκαιότητας διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων, καθώς από τη διενέργειά τους προσδοκάται αποτελεσματική αντιμετώπιση των εγκλημάτων. Η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων δεν πρέπει να βασίζεται μόνο στην προσδοκώμενη αποτελεσματικότητά τους, διότι αυτές επεμβαίνουν στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα²⁶.

Ορθά ο Δαλακούρας τονίζει ότι «... η διάταξη του άρθρου 253^A §2 εδ. β’ Κ.Π.Δ. οφείλει να αντιμετωπίζεται αποκλειστικά ως αρνητική περιοριστική προϋπόθεση

²⁵ Για μια εξαντλητική αναφορά στις γενικές ανακριτικές πράξεις, βλ. Λίβος Ν., “Η δικονομική θέση των καθ’ ων υφίστανται υπόνοιες περί τελέσεως εγκλήματος”, Ποιν. Χρον. ΜΕ, σελ. 1103 επ.

²⁶ Έτσι και ο Δαλακούρας: Δεν θα έπρεπε η κατάφαση της αναγκαιότητας διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων για την εξάρθρωση ή διαλεύκανση να μεταλλαχθεί σε «γενική δικαιολογητική βάση των επεμβάσεων στα δικαιώματα, αφού κάτι τέτοιο θα σχετικοποιούσε πλήρως τα όρια των συνταγματικών περιορισμών, θέτοντας ταυτόχρονα υπό αμφισβήτηση την ίδια την φυσιογνωμία του δικονομικού μας συστήματος», Δαλακούρας Θ. “Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001”, Ποιν. Χρον. ΝΑ, σελ. 1025

διεξαγωγής των ειδικών ανακριτικών πράξεων, η οποία - στο βαθμό που ενσωματώνει στο πραγματικό της τις απαιτήσεις της αρχής της αναγκαιότητας - αναπτύσσει πλήρως την υπέρ του ατόμου προστατευτική λειτουργία της»²⁷.

3. Η έκδοση ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος

Τρίτη γενική προϋπόθεση διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων είναι η έκδοση ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο. Η σύμπραξη του δικαστικού αυτού οργάνου συμβάλλει στην προστασία του ατόμου από την αυθαιρεσία των κρατικών οργάνων κατά τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων. Στο βούλευμά του το δικαστικό συμβούλιο, μετά από πρόταση του εισαγγελέα, θα αποφαινεται για τη συνδρομή των παραπάνω προϋποθέσεων, καθώς επίσης και για τη χρονική διάρκεια διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων.

Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις (παρ. 3 του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ.) προβλέπεται η δυνατότητα να διαταχθεί η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων από τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή, που όμως θα πρέπει να εισάγουν, το αργότερο εντός τριών ημερών το ζήτημα στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, ώστε να εκδώσει σχετικό βούλευμα. Σε αντίθετη περίπτωση η διάταξη του εισαγγελέα ή του ανακριτή παύει αυτοδικαίως να ισχύει μετά την λήξη του τριημέρου.

Αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο είναι εκείνο των πλημμελειοδικών αν την ανάκριση διεξάγει πρωτοδίκης ανακριτής ή το συμβούλιο εφετών αν ο ανακριτής είναι εφέτης.

Το δικαστικό συμβούλιο στο ειδικά αιτιολογημένο βούλευμά του θα πρέπει να αναφέρει τον επιδιωκόμενο σκοπό καθώς επίσης και το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την επίτευξη αυτού του επιδιωκόμενου σκοπού. Επιπλέον θα πρέπει να αναφέρει τις σοβαρές ενδείξεις τέλεσης

²⁷ Δαλακούρας Θ. ο.π., σελ. 1025

αδικήματος των §§ 1 και 2 του άρθρου 187 ή του άρθρου 187^A Π.Κ., καθώς επίσης και την αναγκαιότητα διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων.

Σε κάθε περίπτωση το ειδικά αιτιολογημένο βούλευμα θα πρέπει να πληροί τις προϋποθέσεις που τίθενται από τα άρθρα 93§ 3 Συντ. και 139 Κ.Π.Δ. Θα πρέπει δηλαδή να περιλαμβάνει²⁸:

- την αξιόποινη πράξη για την οποία διατάσσεται η διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων
- τις σοβαρές ενδείξεις τέλεσης της αξιόποινης πράξης
- τον σκοπό της διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων
- την αδυναμία ή την ιδιαίτερη δυσχέρεια εξάρθρωσης της εγκληματικής οργάνωσης ή διαλεύκανσης τρομοκρατικών πράξεων
- την απολύτως αναγκαία χρονική διάρκεια που θα διενεργηθούν οι ειδικές ανακριτικές πράξεις²⁹
- το άτομο εναντίον του οποίου θα διενεργηθούν οι ειδικές ανακριτικές πράξεις.

Ο Δαλακούρας³⁰ υποστηρίζει ότι το δικαστικό συμβούλιο στο βούλευμά του θα πρέπει να προσδιορίζει και το πλαίσιο δράσης των οργάνων υλοποίησης των ειδικών ανακριτικών πράξεων (κατά κανόνα οι Αστυνομικές Αρχές). Η πρόταση

²⁸ Δαλακούρας Θ. ο.π.,σελ. 1025 και Μανωλεδάκης Ι., ο.π., σελ. 164

²⁹ Ο χρόνος αυτός είναι συνάρτηση κάποιων συνιστωσών, όπως, του επιδιωκόμενου σκοπού, του βαθμού οργάνωσης και μυστικότητας του εγκληματικού-τρομοκρατικού δικτύου, του μεγέθους του, της προηγούμενης οργάνωσης των διωκτικών οργάνων, κ.λ.π. Όπως γίνεται αντιληπτό, κατά κανόνα οι ειδικές ανακριτικές πράξεις στρέφονται κατά προσώπων για τα οποία δεν έχει ακόμα ασκηθεί ποινική δίωξη. Γι' αυτό πρέπει να υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις κατά των προσώπων αυτών για εμπλοκή τους σε αξιόποινες πράξεις των §§ 1 και 2 του άρθρου 187 (και 187^A) Π.Κ. και ο απολύτως αναγκαίος χρόνος για την διενέργεια της ειδικής ανακριτικής πράξης πρέπει να είναι η εξακρίβωση της δικής τους εμπλοκής και όχι η εξάρθρωση της εγκληματικής (ή τρομοκρατικής) οργάνωσης. Μανωλεδάκης Ι., ο.π., σελ. 166

³⁰ Δαλακούρας Θ. "Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001", Ποιν. Χρον. ΝΑ, σελ. 1025

αυτή, κατά τη γνώμη μου, είναι μη υλοποιήσιμη, καθώς το δικαστικό συμβούλιο δεν μπορεί να γνωρίζει εκ των προτέρων τις ειδικότερες ενέργειες των αρμοδίων οργάνων κατά τη διενέργεια των ανακριτικών πράξεων. Εξάλλου, είναι αυτονόητο ότι το πλαίσιο δράσης των οργάνων αυτών ρυθμίζεται από το Σύνταγμα και το νόμο και κατά τούτο οι επιμέρους ενέργειές τους, ελέγχονται με βάση τους κανόνες της έννομης τάξης.

Στην παρ. 3 του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ. αναφέρεται ακόμη ότι σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την έρευνα μπορεί να διατάξει ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής. Όταν ωστόσο η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων διαταχθεί από τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή, τότε ο διατάξας την έρευνα οφείλει να εισαγάγει το ζήτημα στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο εντός τριών ημερών. Σε αντίθετη περίπτωση η ισχύς της διάταξης παύει αυτοδικαίως με το πέρας της τριήμερης προθεσμίας.

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης στη Βουλή του Ν. 2928/ 2001 εκφράστηκαν αντιρρήσεις από τον Βουλευτή Αλέξανδρο Λυκουρέζο³¹ σχετικά με τη δυνατότητα του εισαγγελέα ή ανακριτή να διατάζει τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, υπό την προϋπόθεση ότι θα εισαγάγει το ζήτημα εντός τριημέρου στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, διαφορετικά η ισχύς της διάταξής του παύει αυτοδικαίως. Συγκεκριμένα ανέφερε: «... Διαφορετικά η ισχύς της διάταξης παύει αυτοδικαίως. Πότε παύει; Θα εισάγεται στο συμβούλιο εντός τριών ημερών. Θα πρέπει το συμβούλιο προφανώς να εκδώσει κάποιο βούλευμα. Θα αναμένουμε την έκδοση του βουλεύματος; Τι θα πει αυτό το τριήμερο; Η προθεσμία του τριημέρου είναι για την εισαγωγή του θέματος. Δεν θα υπάρχει και προθεσμία για την έκδοση κάποιου βουλεύματος; Πότε θα παύει η ισχύς; Πριν από την έκδοση του βουλεύματος; Υπάρχει πρόβλημα δικονομικό εδώ. Θα υπάρξει θέμα ερμηνείας διότι το συμβούλιο χρειάζεται κάποιο χρόνο να αποφασίσει. Τι θα γίνει; Θα περιμένουμε τις πέντε ημέρες, τις δέκα ημέρες, τις είκοσι ημέρες για να

³¹ Συνεδρίαση ΡΠΖ΄ - 7 Ιουνίου 2001, σελ. 9187

αποφασίσει το συμβούλιο; Ή θα έχει καταργηθεί ήδη η διάταξη στο τριήμερο αυτό;»

Εδώ παρατηρείται ένα κενό του νόμου, καθώς θα έπρεπε να υπάρχει πρόβλεψη για το χρονικό διάστημα εντός του οποίου το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο υποχρεούται να εκδώσει το βούλευμα σχετικά με τη διενέργεια ή όχι των ειδικών ανακριτικών πράξεων, όπως προβλέπεται π.χ. στην παρ. 1 του άρθρου 6 του Ν. 2713/ 1999³², όπου αναφέρεται ότι το δικαστικό συμβούλιο θα πρέπει να εκδώσει το βούλευμά του εντός 48 ωρών.

Όσον αφορά τον όρο “εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις” κατά τις οποίες τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων μπορεί να διατάξει και ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής, πρέπει να αναφερθεί ότι ο όρος είναι αξιολογικός, που περιέχει εξ ορισμού έναν δεδομένο βαθμό ασάφειας και αοριστίας³³. Είναι λογικό κάθε περίπτωση να κρίνεται διαφορετικά και κάθε εισαγγελέας ή ανακριτής να εκτιμά διαφορετικά την έννοια του όρου “εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις”. Η κάθε περίπτωση κρίνεται με τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά που την προσδιορίζουν. Θεωρώ ότι είναι στην κρίση του διατάζοντος κάθε φορά τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, το πότε συντρέχουν

³² Παράγραφος 1 άρθρου 6 Ν. 2713/ 1999: «Κατά τη διάρκεια προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης που ενεργείται για τα εγκλήματα του νόμου αυτού, αν κριθεί ότι επιβάλλεται από τις ανάγκες της έρευνας η αποδέσμευση από το απόρρητο της επιστολής και της τηλεφωνικής ή κάθε άλλης μορφής ανταπόκρισης, ο κατά το άρθρο 3 του παρόντος νόμου εισαγγελικός λειτουργός μπορεί, αυτεπαγγέλτως ή ύστερα από αίτηση του προϊσταμένου της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων, να υποβάλει σχετική προς τούτο αίτηση στο αρμόδιο Συμβούλιο Εφετών. Το Συμβούλιο αποφασίζει μέσα σε σαράντα οκτώ (48) ώρες για την άρση ή όχι του απορρήτου με βούλευμά του, που περιέχει τα στοιχεία που αναφέρονται στη διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την άρση μπορεί να διατάξει και ο κατά το άρθρο 3 του παρόντος νόμου εισαγγελικός λειτουργός. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των παραγράφων 3 και 6 εδάφια β' και γ του άρθρου 4 και των παραγράφων 4, 5, 6, 7, 8, 9, εδάφια β', γ, δ' και ε' και της παραγράφου 10 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994».

³³ Σάμιος Θ., ο.π., σελ. 1038

οι “εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις”, οι οποίες σε κάθε περίπτωση θα κριθούν από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο εντός τριημέρου.

Ως εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις θα μπορούσαν να αναφερθούν ενδεικτικά οι περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες, υπάρχουν αξιόπιστες πληροφορίες ότι, το πρόσωπο καθ’ ου στρέφονται οι σοβαρές ενδείξεις πράττει ή ετοιμάζεται να πράξει κάτι που θα καταστρέψει τα εναντίον του αποδεικτικά στοιχεία ή πρόκειται να διαφύγει προς άγνωστη κατεύθυνση ή προβαίνει σε προπαρασκευαστικές ενέργειες για την τέλεση νέας αξιόποινης πράξεις, κ.λ.π.

Περαιτέρω, στο πλαίσιο αυτό τίθεται ένα κρίσιμο ζήτημα που συνδέεται με την τύχη των προϊόντων των ειδικών ανακριτικών πράξεων στην περίπτωση που η διενέργεια των τελευταίων είχε διαταχθεί από τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή και στη συνέχεια το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο απαγόρευσε τη διενέργειά τους. Η Συμεωνίδου-Καστανίδου υποστηρίζει ότι κατ’ αρχάς τα στοιχεία έχουν συλλεγεί νόμιμα. Ωστόσο στην περίπτωση που το δικαστικό συμβούλιο με το βούλευμά του δεν εγκρίνει τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, τότε τα στοιχεία αυτά θα πρέπει να μην αξιοποιηθούν κατά την ποινική διαδικασία.

Ορθότερη ωστόσο, θεωρώ την άποψη του Υπουργού Δικαιοσύνης, όταν κατά τη διαδικασία συζήτησης στη Βουλή και απαντώντας σε παρόμοια ερώτηση ανέφερε ότι τα τυχόν ευρήματα από τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων μπορούν να αξιοποιηθούν, διότι συνελέγησαν νομίμως, καθώς ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής που διέταξαν τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων είχαν από το νόμο το δικαίωμα να το πράξουν. Απλώς η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων δεν μπορεί να υπερβεί το τριήμερο, διότι, πέραν του χρονικού αυτού διαστήματος, απαιτείται η έκδοση ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου³⁴.

Στην περίπτωση μη τήρησης της ανωτέρω προϋπόθεσης, η διάταξη του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ. δεν ορίζει συγκεκριμένη έννομη συνέπεια. Από τις γενικές όμως

³⁴ Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΡΠΖ΄ - 7 Ιουνίου 2001 σελ. 9191

διατάξεις συνάγεται ότι, όταν ελλείπει η ειδική αιτιολογία, το βούλευμα υπόκειται σε αναίρεση, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 248§1 Κ.Π.Δ. Αν όμως δεν αναιρεθεί το βούλευμα, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις που τελέστηκαν είναι έγκυρες. Επίσης, όταν δεν έχει υποβάλλει πρόταση ο εισαγγελέας στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο για έκδοση βουλεύματος, υπάρχει απόλυτη ακυρότητα σύμφωνα με το άρθρο 171§1 περ. β' Κ.Π.Δ., η οποία μπορεί να προταθεί ώσπου να γίνει αμετάκλητη η παραπομπή στο ακροατήριο (άρθρο 173§2 Κ.Π.Δ.).

Οι άκυρες ειδικές ανακριτικές πράξεις δίνουν το δικαίωμα στον πολίτη που τις υπέστη να ζητήσει από το κράτος αστική αποζημίωση για την προσβολή της προσωπικότητάς του ή και για υλική ζημιά που τυχόν προκάλεσαν³⁵.

Γ. Ελλείπουσες εγγυήσεις και προϋποθέσεις του σχετικού νομικού πλαισίου

Από την παραπάνω ανάπτυξη των γενικών προϋποθέσεων διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων, προκύπτουν με σαφήνεια ορισμένα κενά τα οποία δεν κάλυψε ο νομοθέτης κατά την θεσμοθέτηση των ειδικών ανακριτικών πράξεων.

Συγκεκριμένα διαπιστώνεται: 1. Έλλειμμα ενημέρωσης του θιγομένου, από τις ειδικές ανακριτικές πράξεις, ατόμου, 2. Μη διάκριση των προϋποθέσεων επέμβασης σε τρίτα πρόσωπα, 3. Μη ρύθμιση της τύχης των λεγομένων "τυχαίων ευρημάτων" και 4. Μη προσδιορισμό των συνεπειών από τη μη εισαγωγή του ζητήματος στο δικαστικό συμβούλιο εντός της τασσομένης προθεσμίας.

1. Έλλειμμα ενημέρωσης του θιγομένου ατόμου

³⁵ Μανωλεδάκης Ι. ο.π., σελ. 165 επ.

Το έλλειμμα στην ενημέρωση του υποκειμένου στις ειδικές ανακριτικές πράξεις είναι εμφανές, καθώς ο μυστικός χαρακτήρας αυτών δεν επιτρέπει την ενημέρωση του θιγομένου σχετικά με το είδος του αποδεικτικού υλικού, τον τρόπο συλλογής του και την χρήση του. Έτσι αίρεται το δικαίωμα ενημέρωσης του θιγομένου ατόμου, ένα δικαίωμα που απορρέει από το γενικότερο δικαίωμα ακροάσεως.

Η έλλειψη του δικαιώματος ενημέρωσης θα μπορούσε να καλυφθεί (μερικώς) εάν υπήρχε νομοθετική πρόβλεψη για ενημέρωση του θιγομένου ατόμου από τον αρμόδιο εισαγγελέα μετά το πέρας της σχετικής ειδικής ανακριτικής πράξης και εφόσον δεν είχε ασκηθεί τελικά ποινική δίωξη εναντίον του. Η ενημέρωση του θιγομένου ατόμου θα μπορούσε να τελεί υπό προϋποθέσεις π.χ. στην περίπτωση που δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο διατάχθηκε αρχικά η διενέργεια της ειδικής ανακριτικής πράξης ή υπάρχει σχετική απόφαση του αρμοδίου δικαστικού συμβουλίου³⁶.

Με τον τρόπο αυτό υποστηρίζεται³⁷ ότι θα προωθούνταν το αίσθημα ασφαλείας και εμπιστοσύνης των πολιτών έναντι των κρατικών οργάνων, καθώς επίσης και το κύρος μιας έννομης τάξης που δεν υιοθετεί την εν πλήρη μυστικότητα εξελισσόμενη, πιθανή, αυθαιρεσία των κρατικών οργάνων.

Ψήγματα του δικαιώματος ενημέρωσης, υπό προϋποθέσεις, υπάρχουν στο Ν. 2225/ 1994 (σχετικά με την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών) και συγκεκριμένα στο άρθρο 5 §9 εδ. α'. Έτσι η παρ. 9 εδ. α' του άρθρου 5 αναφέρει: «Μετά τη λήξη του μέτρου της άρσης και υπό την αναγκαία

³⁶ Βλ. παρόμοια άποψη σε Λίβος Ν., "Όργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του", Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ε.Ε.Π.Δ., σελ. 61 «Για να μην αίρεται η σκοπούμενη αποτελεσματικότητα, θα μπορούσε να συνηγορήσει κανείς ανενδοίαστα υπέρ της υστερόχρονης ενημέρωσης του καθ' ου· τούτο όμως υπό την προϋπόθεση ότι θα παρείχοντο για λογαριασμό του οι δικαιοκρατικά αναγκαίες εγγυήσεις περί του ελέγχου της νομιμότητας μια ανακριτικής πράξεως κατά τον χρόνο διεξαγωγής της».

³⁷ Δαλακούρας Θ. "Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001", Ποιν. Χρον. ΝΑ, σελ. 1026

προϋπόθεση ότι δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο διατάχθηκε, μπορεί η Α.Δ.Α.Ε. να αποφασίζει τη γνωστοποίηση της επιβολής του στους θιγόμενους».

Γίνεται φανερό λοιπόν ότι, στην συγκεκριμένη περίπτωση, το δικαίωμα ενημέρωσης του θιγομένου ατόμου εξαρτάται από την αναγκαία προϋπόθεση ότι δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών διατάχθηκε. Εάν δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο η άρση διατάχθηκε, τότε η Α.Δ.Α.Ε. έχει το δικαίωμα να αποφασίσει τη γνωστοποίηση της επιβολής του μέτρου της άρσης στο θιγόμενο πρόσωπο.

Υποστηρίζεται³⁸ ότι η προϋπόθεση της μη διακινδύνευσης του σκοπού για τον οποίο διατάχθηκε η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών «αποτυπώνει με σαφήνεια τη γενικότερη αμφίσημη προβληματική, κυρίαρχο σημείο της οποίας αποτελεί η νομοθετική στάθμιση ανάμεσα στις αξίες αφενός της αποτελεσματικής καταπολέμησης του εγκλήματος και αφετέρου της αποτελεσματικής προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου». Στη συγκεκριμένη νομοθετική ρύθμιση (Ν. 2225/ 1994 άρθρο 5 §9 εδ. α') η στάθμιση απέβη ολοκληρωτικά σχεδόν υπέρ της καταπολέμησης του εγκλήματος και συγκεκριμένα υπέρ του συμφέροντος της κοινωνίας.

Για την προάσπιση των δικαιωμάτων του θιγομένου προσώπου θα μπορούσε επίσης, να προβλεφθεί ο διορισμός συνηγόρου υπεράσπισης του υποκειμένου στις ειδικές ανακριτικές πράξεις, χωρίς αυτό να το γνωρίζει και να το έχει εγκρίνει, ασκώντας εκ μέρους του όλα τα προβλεπόμενα από το νόμο δικαιώματά του. Ο Λίβος παραθέτει τη λύση που έχει δοθεί από άλλες ευρωπαϊκές έννομες τάξεις. Συγκεκριμένα, έχουν εισάγει στις ποινικές τους δικονομίες την ενημέρωση όχι του ίδιου του θιγόμενου, αλλά ενός δικηγόρου, ο οποίος διορίζεται αυτεπάγγελα από το δικαστικό συμβούλιο που διατάσσει την διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων. Ο δικηγόρος αυτός είναι απολύτως ανεξάρτητος κατά την άσκηση των καθηκόντων του, ασκεί τα δικαιώματα του θιγομένου, από τις ειδικές ανακριτικές

³⁸ Δαλακούρας Θ. ο.π., σελ. 1026

πράξεις, ατόμου, τηρεί το επαγγελματικό απόρρητο και αμείβεται από το Δημόσιο³⁹.

Μια τέτοια λύση θα μπορούσε να προκριθεί και στην Ελλάδα. Εκτιμώ ότι η παρουσία και μόνο ενός δικηγόρου, που θα προάσπιζε τα δικαιώματα και συμφέροντα του ατόμου που θίγεται από τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, θα λειτουργούσε καταλυτικά όσον αφορά τον περιορισμό της αυθαιρεσίας των κρατικών (αστυνομικών) οργάνων.

2. Η μη διάκριση των προϋποθέσεων επέμβασης σε τρίτα πρόσωπα

Ένα άλλο νομοθετικό κενό που παρατηρείται, είναι η μη διάκριση των προϋποθέσεων επέμβασης σε τρίτα, ανύποπτα πρόσωπα. Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις, λόγω της φύσεώς τους αναπόφευκτα επεκτείνουν τη διενέργειά τους και σε τρίτα πρόσωπα, τα οποία ενδεχομένως να μην έχουν ουδεμία σχέση με το υπό διερεύνηση έγκλημα, αλλά απλώς να ανήκουν στον κύκλο των κοινωνικών επαφών του υποκειμένου στις ειδικές ανακριτικές πράξεις.

Προκύπτει λοιπόν εδώ ένα κενό, καθώς στις προϋποθέσεις διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων δεν γίνεται μνεία για τρίτα πρόσωπα ούτε για την προστασία αυτών. Ορθά ο Δαλακούρας⁴⁰ υποστηρίζει ότι το έλλειμμα αυτό προσβάλει το τεκμήριο αθωότητας των τρίτων προσώπων και επισημαίνει: *«Όσο δυσχερές εμφανίζεται, εν τούτοις, το πρόβλημα μη επέκτασης των εν λόγω επεμβάσεων στη σφαίρα προστασίας τρίτων προσώπων, άλλο τόσο δυσχερής είναι η επίλυση του προβλήματος αδιάκριτης επέκτασης των προσβολών σε βάρος τρίτων προσώπων, στις οποίες εναντιώνονται άλλωστε θεμελιώδεις αρχές του δικονομικού μας συστήματος και ιδίως αυτή του τεκμηρίου αθωότητας»*.

³⁹ Λίβος Ν., "Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του", Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ε.Ε.Π.Δ., σελ. 61 επ.

⁴⁰ Δαλακούρας Θ. ο.π., σελ. 1026

Εκτιμάται, συνεπώς, ως ιδιαιτέρως δυσχερής η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων δίχως την παράλληλη επέκτασή τους και σε τρίτα πρόσωπα, πέραν του υποκειμένου σε αυτές. Επομένως για να επιτραπεί η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, θα πρέπει να τεθούν ορισμένες προϋποθέσεις για τις περιπτώσεις εκείνες όπου πιθανολογείται σφόδρα ότι πρόκειται να θιγούν και δικαιώματα τρίτων, ανύποπτων προσώπων. Στις περιπτώσεις αυτές η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων θα έπρεπε να επιτρέπεται μόνο εφόσον δεν υπάρχει άλλη ενδεδειγμένη λύση, οπότε αναπόφευκτα αυτές θα πλήξουν και δικαιώματα τρίτων προσώπων, πέραν του υποκειμένου σε αυτές.

Για τις ως άνω περιπτώσεις είναι αυτονόητο ότι το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο θα πρέπει να αποφαινεται στο ειδικά αιτιολογημένο βούλευμά του.

Υποστηρίζεται⁴¹ ακόμη ότι, όταν από το δικαστικό συμβούλιο δεν είναι δυνατό να προσδιοριστεί ο αριθμός των ατόμων που θα θιγούν από τις ειδικές ανακριτικές πράξεις (πέραν του υποκειμένου σε αυτές), τα στοιχεία και οι γνώσεις που τυχόν συγκεντρώθηκαν για τα τρίτα αυτά πρόσωπα, και από τα οποία προκύπτουν ενδείξεις ενοχής τους για κάποιο αδίκημα, να μην μπορούν να αποτελέσουν μέρος της εναντίον τους δικογραφίας, αλλά να παραμένουν στο αρχείο της εισαγγελίας. Βέβαια για την τύχη των ευρημάτων αυτών, τα λεγόμενα «τυχαία ευρήματα» αποφαινεται το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 253^A § 4 Κ.Π.Δ.

3. Η αξιοποίηση των τυχαίων ευρημάτων

Τέλος, ιδιαίτερη σημασία έχει στην πράξη η δυνατότητα αξιοποίησης των αποκαλούμενων «τυχαίων ευρημάτων»⁴². Στην παρ. 4 του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ.

⁴¹ Δαλακούρας Θ. ο.π., σελ. 1027

⁴² «Τυχαία ευρήματα είναι πράγματα που ανευρίσκονται κατά την διάρκεια διεξαγόμενης έρευνας χωρίς να έχουν σχέση με τον ανακριτικό της σκοπό και θεμελιώνουν είτε αυτά τα ίδια είτε οι

αναφέρεται: «Κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά τη διενέργεια των αναφερομένων στην παράγραφο 1 ανακριτικών πράξεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για τους λόγους που όρισε το δικαστικό συμβούλιο. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται τα στοιχεία αυτά ή οι αποκτηθείσες γνώσεις να χρησιμοποιηθούν για τη βεβαίωση εγκλήματος, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής οργάνωσης, εφόσον το δικαστικό συμβούλιο αποφανθεί ειδικώς περί αυτού».

Η διάταξη αυτή ορίζει την τύχη των στοιχείων ή γνώσεων που αποκτήθηκαν κατά τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων. Στην περίπτωση που τα αποκτηθέντα έχουν σχέση με τους λόγους τους οποίους ρητά αναφέρει το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο τότε δεν υπάρχει κάποιο πρόβλημα.

Ανακύπτει ωστόσο ζήτημα σχετικά με την τύχη των αποκτηθέντων στοιχείων ή γνώσεων στην περίπτωση που αυτά δεν έχουν σχέση με τους λόγους για τους οποίους διατάχθηκε η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων. Στην περίπτωση αυτή, όπως προβλέπεται από την παρ. 4 του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ., επιτρέπεται, κατ' εξαίρεση, τα αποκτηθέντα να χρησιμοποιηθούν για τη βεβαίωση εγκλήματος, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής οργάνωσης, υπό την προϋπόθεση ότι το δικαστικό συμβούλιο θα αποφανθεί ειδικώς περί αυτού.

Πιο πλήρης εκτιμάται ότι είναι η διάταξη άρθρου 5§10 του Ν. 2225/ 1994, σύμφωνα με την οποία θεσμοθετείται, υπό προϋποθέσεις, απαγόρευση χρήσης των "τυχαία" αποκτηθέντων στοιχείων και γνώσεων με ποινή ακυρότητας της διαδικασίας.

Συγκεκριμένα στη διάταξη αυτή (που αφορά τα αποκτηθέντα από την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών) αναφέρεται: «Το περιεχόμενο της ανταπόκρισης ή

περιστάσεις υπό τις οποίες ανακαλύφθηκαν υπόνοιες περί τελέσεως άλλης, άγνωστης μέχρι της στιγμής εκείνης, αξιόποινης πράξης του δράστη ή άλλου προσώπου, ή επιστηρίζουν αποδεικτικώς κατηγορία ως προς την οποία έχει κινηθεί άλλη ποινική δίωξη», Λίβος Ν., "Η οικονομική αξιολόγηση των τυχαίων ευρημάτων", Ποιν. Χρον. ΜΗ, σελ. 952

επικοινωνίας, το οποίο έγινε γνωστό λόγω της άρσης του απορρήτου, καθώς και κάθε άλλο σχετικό με αυτή στοιχείο απαγορεύεται, με ποινή ακυρότητας, να χρησιμοποιηθεί και να ληφθεί υπόψη ως άμεση ή έμμεση απόδειξη σε άλλη ποινική, πολιτική, διοικητική και πειθαρχική δίκη και διοικητική διαδικασία για σκοπό διαφορετικό από εκείνον που είχε καθορισθεί με τη διάταξη. Κατ' εξαίρεση η αρχή που εξέδωσε τη διάταξη μπορεί, κατά την αιτιολογημένη κρίση της, να επιτρέψει με νεότερη διάταξή της να χρησιμοποιηθούν και να ληφθούν υπόψη τα παραπάνω στοιχεία, αν χρησιμεύουν για τη διακρίβωση άλλου ιδιαιτέρως σοβαρού εγκλήματος από αυτά που αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου, καθώς και για υπεράσπιση κατηγορουμένου σε ποινική δίκη για πλημμέλημα ή κακούργημα».

Από την απλή ανάγνωση της διάταξης αυτής προκύπτει ότι κατ' αρχήν τα αποκτηθέντα στοιχεία και γνώσεις απαγορεύεται να χρησιμοποιηθούν για σκοπούς άλλους πλην αυτών για τους οποίους είχε αρχικά διαταχθεί η άρση του απορρήτου. Επιτρέπεται όμως, κατ' εξαίρεση, η χρήση τους για τη διακρίβωση άλλου ιδιαιτέρως σοβαρού εγκλήματος (από αυτά που αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου 4 του Ν. 2225/ 1994), καθώς και για την υπεράσπιση κατηγορουμένου σε ποινική δίκη για πλημμέλημα ή κακούργημα.

Ως προς την αξιοποίηση των "τυχαίων ευρημάτων" θα πρέπει να διακριθούν δύο περιπτώσεις:

α) Τα ευρήματα αφορούν αξιόποινη πράξη του καταλόγου των §§1 και 2 του άρθρου 187 ή του άρθρου 187^A Π.Κ.

Στην περίπτωση αυτή και σύμφωνα με την αρχή «εν αμφιβολία υπέρ της ποινικής διώξεως», εάν κατά τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων ανακαλυφθούν τυχαίως ευρήματα που αφορούν την τέλεση κάποιας από τις παραπάνω αξιόποινες πράξεις, όχι από τον καθ' ου αλλά από κάποιο άλλο πρόσωπο, το οποίο για οποιοδήποτε λόγο βρέθηκε στο στόχαστρο των διωκτικών αρχών κατά τη διάρκεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, τότε επιβάλλεται να ασκηθεί ποινική δίωξη και κατ' αυτού.

β) Τα ευρήματα δεν αφορούν αξιόποινη πράξη του καταλόγου των §§1 και 2 του άρθρου 187 ή του άρθρου 187^A Π.Κ.

Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να αποφανθεί περί της τύχης τους το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμά του.

4. Οι συνέπειες της μη εισαγωγής του ζητήματος στο δικαστικό συμβούλιο εντός της τασσομένης προθεσμίας

Από το νόμο δεν ρυθμίζεται η τύχη των ευρημάτων από τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, στην περίπτωση εκείνη που ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής κάνοντας χρήση των "εξαιρετικά επειγουσών περιπτώσεων" διατάζει τη διενέργεια κάποιας ή κάποιων (ή και όλων) ειδικών ανακριτικών πράξεων και στη συνέχεια δεν εισαγάγει το ζήτημα στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο ως οφείλει σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ.

Το τελευταίο εδάφιο της παρ. 3 του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ. αναφέρει ότι η ισχύς της διάταξης του εισαγγελέα ή του ανακριτή παύει αυτοδικαίως μετά την πάροδο των τριών ημερών. Δεν διευκρινίζει ωστόσο την τύχη των ευρημάτων που συλλέχτηκαν κατά την τριήμερη αυτή διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων.

Συνεπώς το ερώτημα που τίθεται είναι εάν τα ευρήματα αυτά θα αξιοποιηθούν ή όχι. Το ζήτημα αυτό απασχόλησε και κατά τη συζήτηση στη Βουλή, όπου ο τότε Υπουργός Δικαιοσύνης απάντησε ότι τα τυχόν ευρήματα από τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων μπορούν να αξιοποιηθούν, διότι νομίμως συνελέγησαν, καθώς ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής που διέταξαν τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων είχαν από το νόμο το δικαίωμα να το πράξουν. Απλώς η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων δεν μπορεί να υπερβεί το

τριήμερο, διότι απαιτείται έκδοση ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου⁴³.

Η άποψη αυτή θεωρώ ότι είναι και η ορθή, όμως θα έπρεπε να διευκρινίζεται πλήρως στο κείμενο του νόμου και όχι να γίνεται αναδρομή στη βούληση του ιστορικού νομοθέτη.

⁴³ Πρακτικά Βουλής Συνεδρίαση ΡΠΖ΄ - 7 Ιουνίου 2001, σελ. 9185 και 9191, ο Βουλευτής Απόστολος Ανδρεουλάκος απευθυνόμενος προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης αναφέρει: «...Δηλαδή εάν δεν έχει προηγηθεί απόφαση του δικαστικού συμβουλίου και έχει ενεργήσει ο εισαγγελεύς ή ο ανακριτής χωρίς την προέγκριση του δικαστικού συμβουλίου και δεν φέρουν το θέμα εντός τριημέρου στο δικαστικό συμβούλιο, αλλά από την αρχική ενέργεια έχουν υπάρξει, σοβαρά ευρήματα δεν θα αξιοποιηθούν τελικά αυτά τα ευρήματα από την ανάκριση και τη δικαστική ενέργεια;». Στην απάντησή του ο Υπουργός ανέφερε: «... Ασφαλώς θα αξιοποιηθούν, διότι νομίμως συνελλέγησαν. Ο νόμος δίνει την εξουσία στον εισαγγελέα σε εξαιρετικές περιπτώσεις να διατάξει το ανακριτικό μέτρο. Νομίμως ενήργησε. Συνελλέγησαν. Ποια θα είναι η συνέπεια. Ότι απλώς θα σταματήσουν τα περαιτέρω, αφού παύει η ισχύς της ανακριτικής πράξης, αλλά έως τότε ό,τι έγινε νομίμως έγινε».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΚΡΙΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΕΔΑΦΙΩΝ α' και δ' ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 253^Α παρ. 1 Κ.Π.Δ.

Α. Η ανακριτική διείσδυση (: εδ. α' άρθρο 253^Α παρ. 1 Κ.Π.Δ.)

1. Περιεχόμενο και αντικείμενο της ανακριτικής διείσδυσης

Με την παρ. 6 του Ν. 2928/2001 προστέθηκε το άρθρο 253^Α Κ.Π.Δ. στην παρ. 1 εδ. α' του οποίου αναφέρεται η ειδική ανακριτική πράξη της ανακριτικής διείσδυσης. Το εδάφιο αυτό, όπως αναφερόταν στο Ν. 2928/ 2001 έχει ως εξής: *«Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 187 η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων και όπως κατά τα λοιπά η διείσδυση προβλέπεται στην παράγραφο 1 του άρθρου 25B Ν. 1729/ 1987 «Καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών, προστασία των νέων και άλλες διατάξεις» όπως ισχύει, και στην παράγραφο 1 του άρθρου 5 του Ν. 2713/ 1999 «Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας και άλλες διατάξεις», εφόσον η ανακριτική διείσδυση περιορίζεται στις πράξεις που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση των εγκλημάτων, την τέλεση των οποίων τα μέλη της οργάνωσης είχαν προαποφασίσει».*

Με το Ν. 3251/ 2004 και συγκεκριμένα με το άρθρο 42 αυτού, τροποποιήθηκε η παραπάνω διάταξη ως εξής: *«Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187 και για τις αξιόποινες πράξεις του άρθρου 187^Α Π.Κ. η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης ...».*

Με το Ν. 3251/ 2004 επεκτάθηκε λοιπόν η δυνατότητα διενέργειας της ανακριτικής διείσδυσης και στις αξιόποινες πράξεις του άρθρου 187^Α Π.Κ.

Στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/2001 σχετικά με την ανακριτική διείσδυση αναφέρεται ότι η ειδική αυτή ανακριτική πράξη αποτελεί ήδη ισχύον δίκαιο και δεν εισάγεται κάποια νέα ρύθμιση. Επισημαίνεται ακόμη ότι για την συγκεκριμένη ειδική ανακριτική πράξη γίνεται περαιτέρω μνεία συγκεκριμένων

προϋποθέσεων, υπό τις οποίες αυτή είναι νόμιμη. Συγκεκριμένα η Έκθεση αναφέρει: «... η ανακριτική διείσδυση λ.χ. δεν επιτρέπεται γενικώς, αλλά μόνο εφόσον έχει «παθητικό» χαρακτήρα, περιορίζεται δηλαδή στις πράξεις εκείνες που είναι αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων, την τέλεση των οποίων τα μέλη μιας εγκληματικής οργάνωσης είχαν αποφασίσει πριν την έναρξη της διείσδυσης».

Προκειμένου να επιβεβαιωθεί ότι ο ρόλος του ενεργούντα την ανακριτική διείσδυση είναι πραγματικά παθητικός (ή έστω οριακά συμμετοχικός) και όχι ενεργητικός είναι αναγκαίο να πληρούνται και να αποδεικνύονται σωρευτικά τέσσερα βασικά στοιχεία της δράσης τόσο του ιδίου όσο και του θιγόμενου προσώπου¹:

- ✓ Οι πράξεις, μέσω των οποίων πραγματοποιήθηκε η ανακριτική διείσδυση, ήταν απολύτως αναγκαίες, πρόσφορες και επιβεβλημένες προκειμένου να εξασφαλιστεί η επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου
- ✓ Η δράση του ανακριτικώς διεισδύοντος δεν συνιστούσε σε καμία περίπτωση παραγωγική – παρακινητική πράξη ή εξαναγκασμό του καθ' ου η ανακριτική διείσδυση, στη διάπραξη εγκλημάτων
- ✓ Η ύπαρξη σοβαρών ενδείξεων για την προαπόφαση διάπραξης συγκεκριμένου εγκλήματος, πριν από την επαφή του καθ' ου με τον διεισδύοντα (εννοείται ότι ο διεισδύον δεν εμφύσησε στον καθ' ου την απόφαση τέλεσης εγκλήματος άλλου πέραν αυτού που είχε ήδη αποφασίσει ή τελέσει)
- ✓ Οι ενδείξεις για την ύπαρξη προαπόφασης για την διάπραξη εγκλήματος δεν πρέπει να στηρίζονται σε αόριστες αξιολογικές κρίσεις του διεισδύοντος, ούτε σε ανώνυμες πληροφορίες, αλλά να αποτελούν αντικείμενο προηγούμενης εκτίμησης με βάση στοιχεία, όπως πληροφορίες γνωστών στην Αστυνομία πληροφοριοδοτών, επαρκώς αξιόπιστες και διασταυρωμένες. Επίσης, εκτιμώνται ανάλογα προηγούμενες καταδίκες του καθ' ου για ανάλογες εγκληματικές

¹ Ηλίας Ι. “Ζητήματα ανακριτικής στην ειδική νομοθεσία για τα ναρκωτικά”, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2005, σελ. 376

ενέργειες και επιβεβαιωμένος ρόλος και συμμετοχή σε εγκληματική-τρομοκρατική οργάνωση.

Η Έκθεση του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής αναφέρει σχετικά με την ανακριτική διείσδυση (αλλά για όλες τις υπόλοιπες ειδικές ανακριτικές πράξεις) ότι εξαιτίας του εξαιρετικά επαχθούς χαρακτήρα της συγκεκριμένης ειδικής ανακριτικής πράξης, αυτή δεν θα έπρεπε να επεκτείνεται και στα αδικήματα της παρ. 2 του άρθρου 187 Π.Κ., αλλά να περιορίζεται μόνο στα εγκλήματα της παρ. 1 του άρθρου αυτού. Επίσης αναφέρει ότι ειδικά για την ειδική ανακριτική πράξη της ανακριτικής διείσδυσης η νομοτεχνική επιλογή της παραπομπής σε ήδη ισχύοντες νόμους μπορεί να προκαλέσει ερμηνευτικά προβλήματα.

Σχετικά με την έννοια του όρου “ανακριτική διείσδυση”, μπορούν να αναφερθούν τα εξής: *«Ως ανακριτική διείσδυση νοείται η ένταξη ενός διωκτικού οργάνου, με πλαστά στοιχεία ταυτότητας, σε εγκληματικές ή τρομοκρατικές Οργανώσεις, με σκοπό να κερδίσει την εμπιστοσύνη των μελών των Οργανώσεων αυτών και σταδιακά να αποκαλύψει τις παράνομες δραστηριότητες τους».*

Η ανακριτική διείσδυση αποτελεί αναμφίβολα μια ολοκληρωμένη αστυνομική διαδικασία – επιχείρηση, στην οποία δυνητικά μπορούν να ενταχθούν και οι υπόλοιπες «ειδικές ανακριτικές πράξεις» και η οποία, σίγουρα ενσωματώνει και αποτελεί έκφραση τακτικών, λογικών και μεθόδων των απανταχού μηχανισμών καταστολής ή ευρέως εφαρμοζόμενων, έστω και χωρίς σχετική θεσμική – νομοθετική κάλυψη.

Η ανακριτική διείσδυση είναι μια ανακριτική πράξη με την οποία καθίσταται εφικτή η «εκ των έσω» παρακολούθηση της εγκληματικής δράσης, πάντα μέσα στα πλαίσια εκτέλεσης του αστυνομικού έργου. Έργο της αστυνομίας είναι η ανακάλυψη των δραστών εγκληματικών ή τρομοκρατικών πράξεων, και όχι η πρόκληση σε τέλεση εγκλημάτων ή η άρση ουσιαστικών εμποδίων τέλεσής τους, έστω και αν τα εγκλήματα είχαν προαποφασισθεί. Δεν επιτρέπεται λοιπόν οι αστυνομικοί να προμηθεύουν με μέσα ή να άρουν τις

ουσιαστικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει μια εγκληματική ή τρομοκρατική οργάνωση για την τέλεση των αξιοποιώνων πράξεων².

Θα μπορούσε να πει κανείς ότι η ανακριτική διείσδυση είναι κατά κάποιο τρόπο η αντίστροφη όψη της «φανερής ανάκρισης»³.

Η ανακριτική διείσδυση αποτελεί μια ιδιαίτερα επαχθή ανακριτική πράξη και για το λόγο αυτό κρίνεται αναγκαία, με βάση την αρχή της αναλογικότητας, μόνο για συγκεκριμένες πράξεις (άρθρο 187§§ 1 και 2 και άρθρο 187^A Π.Κ.). Κρίνεται αναγκαία για τις πράξεις αυτές, όχι τόσο για την βαρύτητα αυτών, αλλά, κυρίως, επειδή η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα, με τους μηχανισμούς τρομοκράτησης, διαφθοράς, πολιτικής επιρροής και διεθνών διασυνδέσεων που συχνά διαθέτουν, καταφέρνουν συχνά να εξουδετερώσουν τις παραδοσιακές μεθόδους της αστυνομίας⁴.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο, να γίνει μνεία και των όσων ισχύουν στις κυριότερες έννομες τάξεις των λεγόμενων δυτικών χωρών⁵:

- ✓ Στην αμερικανική νομοθεσία δεν έχει θεσπιστεί ειδική διάταξη που να ρυθμίζει τη χρήση του «μυστικού αστυνομικού». Στην σχετική ορολογία με τον όρο «μυστικός αστυνομικός» νοείται τόσο ο αστυνομικός που ενεργεί διείσδυση όσο και κάθε άλλο πρόσωπο που ενεργεί και διεισδύει μυστικά σε εγκληματικές οργανώσεις, προκειμένου να αποκομίσει αποδείξεις ή να εξιχνιάσει τετελεσμένο έγκλημα. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο «μυστικός αστυνομικός» επιτρέπεται να προβαίνει στη διάπραξη αξιοποιώνων πράξεων κατά τη διάρκεια της δράσης του, ενώ δεν απαιτείται η ύπαρξη υποψίας εναντίον κάποιου συγκεκριμένου προσώπου ως προϋπόθεση της διείσδυσης. Η νομολογία ωστόσο των αμερικανικών δικαστηρίων απαλλάσσει τον κατηγορούμενο εάν διέπραξε αδίκημα παρασυρόμενος από τον «μυστικό αστυνομικό».

² Έτσι και Συμεωνίδου – Καστανίδου Ε., "Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία", εκδ. Σάκκουλα 2005, σελ. 58 επ.

³ Τσόλκα Ο., "Η αρχή «nemo tenetur se ipsum prodere/ accusare» στην ποινική δίκη", εκδ. Π. Ν. Σάκκουλα, σελ. 162

⁴ Βλ. και Συμεωνίδου – Καστανίδου Ε., ο.π., σελ. 55

⁵ Βαθρακοκόιλης Α., "Το οργανωμένο έγκλημα και οι τρόποι αντιμετώπισής του", εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2001, σελ. 82 επ.

- ✓ Στην Ιταλική νομοθεσία σχετική διάταξη περιέχεται μόνο στο νόμο περί ναρκωτικών, όπου επιτρέπεται η μυστική αυτή δράση προκειμένου να συλλεχθεί αποδεικτικό υλικό. Ο ενεργών την διείσδυση ονομάζεται «μυστικός βοηθός ανάκρισης» και το άδικο της συμπεριφοράς του αίρεται βάσει σχετικού άρθρου του ιταλικού Π.Κ., που αίρει το άδικο της συμπεριφοράς εξαιτίας εκπλήρωσης καθήκοντος. Η νομολογία των ιταλικών δικαστηρίων έχει καταλήξει στο ότι ο «μυστικός βοηθός ανάκρισης» μπορεί να παρακολουθεί την εξέλιξη της άδικης συμπεριφοράς των επίδοξων εγκληματιών, αλλά οφείλει να παρεμποδίσει την τέλεση του εγκλήματος.
- ✓ Στην Γερμανική νομοθεσία ορίζεται ότι ο ενεργών την διείσδυση («μυστικός αστυνομικός») πρέπει να είναι αστυνομικός, ενώ ορίζεται και η δράση του, κάτι που δεν ισχύει στην αμερικανική και ιταλική νομοθεσία. Στις δύο τελευταίες νομοθεσίες η δράση των διεισδυόντων ταυτίζεται περισσότερο με την κλασσική μορφή του εικονικού αγοραστή και η νομική του βάση πηγάζει από τις γενικές διατάξεις του ποινικού κώδικα. Στη γερμανική νομοθεσία όμως, υπάρχει ειδική διάταξη στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

2. Οι ειδικότερες προϋποθέσεις διενέργειας της ανακριτικής διείσδυσης

Όπως προκύπτει από την παρ. 1 εδ. α' του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ., η ειδική ανακριτική πράξη της ανακριτικής διείσδυσης διενεργείται: **I)** Με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των παραγράφων 2-4 του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ., **II)** Όπως η διείσδυση προβλέπεται στην παρ. 1 του άρθρου 25B του Ν. 1729/ 1987, **III)** Όπως η διείσδυση προβλέπεται στην παρ. 1 του άρθρου 5 του Ν. 2713/ 1999 και **IV)** Εφόσον η ανακριτική διείσδυση περιορίζεται στις πράξεις που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων, την τέλεση των οποίων τα μέλη της οργάνωσης είχαν προαποφασίσει.

Για την πληρέστερη κατανόηση των ανωτέρω υπό στοιχ. II-IV προϋποθέσεων (πέραν της I), η οποία έχει αναπτυχθεί παραπάνω), κρίθηκε σκόπιμο αρχικά να αναφερθεί το περιεχόμενο των σχετικών ρυθμίσεων, στις οποίες παραπέμπει η διάταξη του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ. και στη συνέχεια, στις κριτικές παρατηρήσεις, να γίνει η ειδικότερη αναφορά σ' εκείνα τα σημεία που

προσιδιάζουν στην προβληματική της εν λόγω ανακριτικής πράξης για την εξιχνίαση τρομοκρατικών πράξεων.

I. Κατ' άρθρο 253^A § 2-4 Κ.Π.Δ.

Οι προϋποθέσεις που αναφέρονται στις παραγράφους 2-4 του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ. έχουν λεπτομερώς αναφερθεί παραπάνω (βλ. Κεφάλαιο 2-B).

II. Κατ' άρθρο 25B §1 Ν 1729/ 1987

Η συγκεκριμένη διάταξη ορίζει: «Δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού, τελωνειακού υπαλλήλου, υπαλλήλου Σ.Δ.Ο.Ε. και λιμενικού υπαλλήλου που με εντολή του αρμόδιου για τη δίωξη ναρκωτικών προϊσταμένου του και με σκοπό την ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπου, που διαπράττει έγκλημα από τα αναφερόμενα στα άρθρα 5 και 8 του παρόντος νόμου, εμφανίζεται ως υποψήφιος αγοραστής ή μεταφορέας ή εν γένει ενδιαφερόμενος για τη διακίνηση, φύλαξη ή διάθεση ναρκωτικών. Το ίδιο ισχύει και για τον ιδιώτη που με αυτό το σκοπό ενεργεί ύστερα από πρόταση των αρμόδιων, για τη δίωξη ναρκωτικών, υπηρεσιών. Οφείλει όμως στην περίπτωση αυτή, ο επικεφαλής της υπηρεσίας αυτής να ειδοποιήσει προηγουμένως, έστω και τηλεφωνικά, τον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών».

Η παραπάνω ρύθμιση του άρθρου 25B του Ν. 1729/ 1987 τυποποιεί την ανακριτική διεύθυνση ως λόγο άρσης του αδικού. Ως ειδική ανακριτική πράξη μπορεί να διενεργηθεί από αστυνομικούς, τελωνειακούς υπαλλήλους, υπαλλήλους του Σ.Δ.Ο.Ε. και λιμενικούς υπαλλήλους, αλλά και από ιδιώτες με σκοπό την ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπου, που διαπράττει έγκλημα από τα αναφερόμενα στα άρθρα 5 (εισαγωγή στην Επικράτεια, πώληση, αγορά, προσφορά, διάθεση, κ.λ.π. ναρκωτικών) και 8 (επιβαρυντικές περιπτώσεις) του Ν. 1729/ 1987.

Κατά τη διενέργεια της ανακριτικής διεύθυνσης τα ανωτέρω πρόσωπα εμφανίζονται ως υποψήφιοι αγοραστές ή μεταφορείς ή εν γένει ενδιαφερόμενοι για τη διακίνηση, φύλαξη ή διάθεση ναρκωτικών.

Στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2161/ 1993, με το άρθρο 23 του οποίου προστέθηκε το άρθρο 25B στο Ν. 1729/ 1987, αναφέρεται ότι «η νέα αυτή διάταξη έχει ως σκοπό την απόκτηση αποδεικτικών στοιχείων για αδικήματα του νόμου περί ναρκωτικών και την επιτυχή πραγματοποίηση επιχειρήσεως αυτού του είδους, υπό την έγκριση του αρμόδιου εισαγγελέα, ώστε να ενισχύεται το αδιάβλητο των ενεργειών των διωκτικών Αρχών».

Ως προϋπόθεση για τη διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης προβλέπεται η χορήγηση σχετικής εντολής στους αστυνομικούς, τελωνειακούς υπαλλήλους, υπαλλήλους του Σ.Δ.Ο.Ε. και λιμενικούς υπαλλήλους του αρμόδιου για τη δίωξη ναρκωτικών προϊσταμένου τους.

Στην περίπτωση που την ανακριτική διείσδυση πρόκειται να διενεργήσει ιδιώτης, ο επικεφαλής της αρμόδιας υπηρεσίας για τη δίωξη ναρκωτικών οφείλει να ειδοποιήσει προηγουμένως, έστω και τηλεφωνικά, τον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών.

Συνεπώς λοιπόν, ως προϋποθέσεις αναφέρονται: α) ο σκοπός της ανακάλυψης ή σύλληψης προσώπου, που διαπράττει έγκλημα από τα αναφερόμενα στα άρθρα 5 και 8 του Ν. 1729/ 1987, β) η ανακριτική διείσδυση να διενεργείται από αστυνομικούς, τελωνειακούς υπαλλήλους, υπαλλήλους του Σ.Δ.Ο.Ε. ή λιμενικούς υπαλλήλους, κατόπιν σχετικής εντολής του αρμόδιου για τη δίωξη ναρκωτικών προϊσταμένου τους, γ) όταν η ανακριτική διείσδυση διενεργείται από ιδιώτη ο επικεφαλής της αρμόδιας υπηρεσίας για τη δίωξη ναρκωτικών οφείλει να ειδοποιήσει προηγουμένως, έστω και τηλεφωνικά, τον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών και δ) τα πρόσωπα που διενεργούν την ανακριτική διείσδυση πρέπει να εμφανίζονται με την ιδιότητα του υποψήφιου αγοραστή ή του μεταφορέα ή εν γένει ενδιαφερόμενοι για τη διακίνηση, φύλαξη ή διάθεση ναρκωτικών. Δεν μπορούν συνεπώς να εμφανίζονται ως αγοραστές ναρκωτικών ουσιών.

III. Κατ' άρθρο 5 §1 Ν 2713/ 1999

Η διάταξη του άρθρου 5§1 του Ν. 2713/1999 ορίζει ότι: «Δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων που, με εντολή του προϊσταμένου της και με σκοπό την ανακάλυψη ή τη σύλληψη προσώπου

εμπλεκόμενου σε αξιόποινη πράξη από αυτές που αναφέρονται στο νόμο αυτόν, εμφανίζεται ως συμμετοχος της πράξης. Το ίδιο ισχύει και για οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο που με αυτόν το σκοπό ενεργεί ύστερα από πρόταση του προϊσταμένου της Υπηρεσίας. Και στις δύο περιπτώσεις απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του κατά το άρθρο 3 εισαγγελικού λειτουργού».

Όπως και στην περίπτωση του άρθρου 25B του Ν. 1729/ 1987, έτσι και εδώ τυποποιείται η ανακριτική διείσδυση ως λόγο άρσης του αδικού. Την ειδική αυτή ανακριτική πράξη μπορούν να διενεργήσουν Αστυνομικοί, οι οποίοι υπηρετούν στην Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας, αλλά και οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο.

Σκοπός της ανακριτικής διείσδυσης είναι η ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπου εμπλεκόμενου σε αξιόποινη πράξη από αυτές που αναφέρονται στο Ν. 2713/ 1999, ήτοι των αδικημάτων που αναφέρονται: α) στον Ποινικό Κώδικα και συγκεκριμένα στα άρθρα 134-137Δ, 216-222, 235-246, 252-262^Α, 322-324, 336-353, 372-399 και 402-406 και β) στους ειδικούς ποινικούς νόμους για τα ναρκωτικά, τα παίγνια, τα όπλα, τις αρχαιότητες, τη λαθρεμπορία και τους αλλοδαπούς.

Ως προϋποθέσεις για τη διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης από Αστυνομικούς της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων, προβλέπονται η σχετική εντολή του προϊσταμένου της Υπηρεσίας και η σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου εισαγγελικού λειτουργού, δηλαδή του Εισαγγελέα Εφετών Αθηνών ή Θεσ/νικης, αναλόγως το που ανήκει (σε ποια Υπηρεσία) ο Αστυνομικός, ο οποίος πρόκειται να διενεργήσει την ανακριτική διείσδυση.

Στην περίπτωση που την ανακριτική διείσδυση πρόκειται να διενεργήσει οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, απαιτείται σχετική πρόταση του προϊσταμένου της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων και σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου Εισαγγελέα Εφετών (Αθηνών ή Θεσ/νικης).

Κατά τη διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης, τα πρόσωπα που περιγράφονται παραπάνω εμφανίζονται ως συμμετοχοί της αξιόποινης πράξης.

Συνεπώς ως προϋποθέσεις για τη διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης αναφέρονται: α) η ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπου εμπλεκόμενου σε

αξιόποινη πράξη από αυτές που αναφέρονται στο Ν. 2713/ 1999, β) η σχετική εντολή του προϊσταμένου της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΛ.ΑΣ. και η σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου εισαγγελέα Εφετών, όταν η ανακριτική διείδυση διενεργείται από Αστυνομικό της Υπηρεσίας, γ) η σχετική πρόταση του προϊσταμένου της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΛ.ΑΣ. και η σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου εισαγγελέα Εφετών, όταν η ανακριτική διείδυση διενεργείται από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο και δ) οι διενεργούντες την ανακριτική διείδυση να εμφανίζονται ως συμμετοχοί στην αξιόποινη πράξη.

IV. Ο όρος των απολύτως αναγκαίων πράξεων

Η προϋπόθεση των απολύτως αναγκαίων πράξεων εισάγεται με την παρ. 1 εδ. α΄ του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ., που αναφέρει: «..., εφόσον η ανακριτική διείδυση περιορίζεται στις πράξεις που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων, την τέλεση των οποίων τα μέλη της οργάνωσης είχαν προαποφασίσει».

Η προϋπόθεση αυτή για την διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων δεν συναντάται ούτε στο Ν. 1729/ 1987 ούτε στο Ν. 2713/ 1999. Αποτελεί λοιπόν μια νέα προϋπόθεση, η οποία εισάγεται με το Ν. 2928/ 2001.

Στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/ 2001 αναφέρεται σχετικά ότι «η ανακριτική διείδυση δεν επιτρέπεται γενικώς, αλλά μόνον εφόσον έχει «παθητικό» χαρακτήρα, περιορίζεται δηλαδή στις πράξεις εκείνες που είναι αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων, την τέλεση των οποίων τα μέλη μιας εγκληματικής οργάνωσης είχαν αποφασίσει πριν από την έναρξη της διείδυσης», ενώ στην Έκθεση του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής δεν γίνεται κάποια συγκεκριμένη αναφορά στην έννοια των «απολύτως αναγκαίων πράξεων».

Από τα παραπάνω συνάγεται λοιπόν ότι η ανακριτική διείδυση θα πρέπει να περιορίζεται στις πράξεις εκείνες που έχουν «παθητικό» χαρακτήρα και σκοπό έχουν την διακρίβωση εγκλημάτων, τα οποία είχαν αποφασιστεί από τα μέλη της εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, πριν από την διενέργεια της ανακριτικής διείδυσης.

Ο ενεργών δηλαδή την διείσδυση δεν επιτρέπεται να προτείνει ή να προτρέπει τα μέλη μιας εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης στην τέλεση εγκλημάτων πέρα από αυτά που είχαν ήδη προαποφασίσει προτού αυτός έλθει σε επαφή μαζί τους. Ο «παθητικός» χαρακτήρας της διείσδυσης αναφέρεται προφανώς στην απλή παρατήρηση των πράξεων και συζητήσεων των μελών της εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης.

Αποτελεί βέβαια δυσεπίλυτο πρόβλημα το πώς θα καταφέρει κάποιος να διεισδύσει στην οργάνωση (εγκληματική ή πολύ περισσότερο τρομοκρατική), προβαίνοντας μόνο σε «παθητικού» χαρακτήρα πράξεις.

Όσο και αν προκαλεί βεβαίως εύλογο προβληματισμό η αποτελεσματικότητα της ανακριτικής διείσδυσης με «παθητικού» χαρακτήρα ενέργειες εκ μέρους του ενεργούντα την ανακριτική διείσδυση, δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής το γεγονός ότι το υποκείμενο στην ανακριτική διείσδυση υφίσταται μεγάλη προσβολή των εννόμων αγαθών του.

Συνεπώς θα πρέπει να γίνει μια στάθμιση ανάμεσα στα προσβαλλόμενα έννομα αγαθά του καθ' ου υφίσταται την ανακριτική διείσδυση, αφενός, και στο συμφέρον της εννόμου τάξεως για αποτελεσματική εξάρθρωση ακόμη και της τρομοκρατικής ή της οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας, αφετέρου⁶.

V. Κριτικές παρατηρήσεις

Από την παράθεση του περιεχομένου των ρυθμίσεων, στις οποίες παραπέμπει το άρθρο 253^A Κ.Π.Δ. καθίστανται πρόδηλα τα ερμηνευτικά προβλήματα που προκαλεί η εν λόγω νομοθετική επιλογή. ειδικότερα:

- Ο Ν. 1729/ 1987 και ο Ν. 2713/ 1999 ορίζουν ένα διαφορετικό πλαίσιο ενεργειών εντός του οποίου οφείλει να κινηθεί ο ενεργών την ανακριτική διείσδυση.

Συγκεκριμένα ο Ν. 1729/ 1987 προβλέπει ότι ο διεισδύων «εμφανίζεται ως υποψήφιος αγοραστής ή μεταφορέας ή εν γένει ενδιαφερόμενος για τη διακίνηση, φύλαξη ή διάθεση ναρκωτικών», ενώ ο Ν. 2713/ 1999

⁶ Σάμιος Θ., "Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων", Ποιν. Χρον. ΝΑ, σελ. 1041

προβλέπει ότι ο διεισδύων εμφανίζεται ως «συμμέτοχος» της αξιόποινης πράξης.

Ο Σάμιος⁷ ερμηνεύοντας τη βούληση του νομοθέτη ως προς το επιθυμητό πλαίσιο ενεργειών του ενεργούντος την ανακριτική διείσδυση αναφέρει ότι «η ανακριτική διείσδυση δύναται να εκτείνεται και στις πράξεις των συμμετόχων». Η άποψη αυτή δεν έρχεται σε αντίθεση με την διάταξη της παρ. 1 εδ. α' του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ., όπου για τη διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης γίνεται παραπομπή τόσο στο Ν. 1729/ 1987 όσο και στο Ν. 2713/ 1999.

Η Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/ 2001 αναφέρεται ξεκάθαρα και με σαφήνεια σε πράξεις παθητικού χαρακτήρα, κάτι που δεν βρίσκει εφαρμογή σε περιπτώσεις συμμετοχικής δράσης. Θεωρώ ότι η παραπάνω άποψη του Σάμιου είναι υπερβολική, καθώς οι πράξεις των συμμετόχων, συνήθως δεν είναι παθητικού χαρακτήρα, αλλά σαφώς ενεργητικού. Με δεδομένες λοιπόν, τις ενεργητικού χαρακτήρα πράξεις του συμμετόχου, ο ενεργών την ανακριτική διείσδυση, ο οποίος συμμετέχει στην αξιόποινη πράξη, έχει υπερβεί τα όρια της δράσης του και κινείται σαφώς εκτός νομικού πλαισίου.

Ωστόσο, καθώς δεν περιγράφεται με σαφήνεια το πλαίσιο των ενεργειών στις οποίες δύναται να προβεί ο ενεργών την ανακριτική διείσδυση είναι βέβαιο ότι θα δημιουργηθούν προβλήματα κατά την εφαρμογή της συγκεκριμένης διάταξης.

- Επίσης, ο Ν. 1729/ 1987 και ο Ν. 2713/ 1999 δεν θέτουν τις ίδιες προϋποθέσεις διενέργειας της συγκεκριμένης ειδικής ανακριτικής πράξης.

Ειδικότερα και όσον αφορά τη διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης για την διακρίβωση τρομοκρατικών πράξεων, αποφασίζει το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο και όχι ο αρμόδιος για τη δίωξη ναρκωτικών προϊστάμενος (σύμφωνα με το άρθρο 25B § 1 του Ν. 1719/ 1987) ή ο προϊστάμενος της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΛ.ΑΣ. με τη σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου εισαγγελέα (σύμφωνα με το άρθρο 5 §1 του Ν. 2713/ 1999).

⁷ Σάμιος Θ., ο.π., σελ. 1042

Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση που η ανακριτική διείσδυση θα διενεργηθεί από ιδιώτη. Η απόφαση λαμβάνεται από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο και όχι από τον επικεφαλής της αρμόδιας για τη δίωξη ναρκωτικών Υπηρεσίας, με προηγούμενη, τουλάχιστον τηλεφωνική, ενημέρωση του αρμόδιου εισαγγελέα πλημμελειοδικών (σύμφωνα με το άρθρο 25B του Ν. 1719/ 1987) ή κατόπιν σχετικής προτάσεως του προϊσταμένου της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΛ.ΑΣ. με την σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου εισαγγελέα Εφετών.

- Μια τρίτη επισημάνση είναι ότι τόσο το άρθρο 25B§1 του Ν. 1729/ 1987 όσο και άρθρο 5§1 του Ν. 2713/ 1999 θεσμοθετούν την ανακριτική διείσδυση ως λόγο άρσεως του αδίκου και όχι ως δικαίωμα επεμβάσεως των αστυνομικών, κ.λ.π., να διεισδύσουν στην εγκληματική ή τρομοκρατική οργάνωση για την εξαρθρώσουν και όχι για να προκαλέσουν ένα μέλος της στην διάπραξη κάποιου εγκλήματος.

Είναι σαφές ότι δεν προσδιορίζονται με μεγάλη σαφήνεια οι πράξεις του ενεργούντος την ανακριτική διείσδυση. Το ερώτημα που τίθεται είναι εάν αίρεται και ο άδικος χαρακτήρας αξιοποιώνων πράξεων, τις οποίες ο διεισδύων είναι υποχρεωμένος να τελέσει προκειμένου να γίνει αποδεκτός από την εγκληματική ή τρομοκρατική οργάνωση στην οποία θέλει να διεισδύσει. Τόσο στο Ν. 1729/ 1987 όσο και στο Ν. 2713/ 1999 δεν διευκρινίζονται οι ειδικότερες πράξεις στις οποίες ο διεισδύων έχει δικαίωμα να προβεί. Όμως, ούτε στο άρθρο 253^A Κ.Π.Δ. προσδιορίζονται με σαφήνεια οι όροι και οι προϋποθέσεις διενέργειας της ανακριτικής διείσδυσης.

Ο Λίβος⁸ αναφέρει τέσσερις ελάχιστες προϋποθέσεις που πρέπει οπωσδήποτε να τηρούνται, ώστε η ειδική ανακριτική πράξη της ανακριτικής διείσδυσης να είναι δικαιοκρατικώς ανεκτή:

- α) Την επιφύλαξη του νόμου: Η προϋπόθεση αυτή πληρείται εφόσον στο νόμο ορίζονται οι ελάχιστες προϋποθέσεις νόμιμης διεξαγωγής της
- β) Την επιφύλαξη του δικαστή: Η προϋπόθεση αυτή επίσης, πληρείται από τη στιγμή που για την συνδρομή των ελαχίστων προϋποθέσεων

⁸ Λίβος Ν., "Ανακριτική διείσδυση-Υπέρ του θεσμού", Ποιν. Λόγος 2001, σελ. 1607

διενέργειας της ανακριτικής διείσδυσης αποφαίνεται το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο

γ) Τον δικαστικό έλεγχο: Πληρείται μιας και ο ενεργών την ανακριτική διείσδυση έχει την γενική υποχρέωση σύνταξης σχετικής έκθεσης, βάσει του άρθρου 148 επ. Κ.Π.Δ.

δ) Την ενημέρωση του καθ' ου: Η προϋπόθεση αυτή πληρείται όταν ο κατηγορούμενος λάβει γνώση των εγγράφων της δικογραφίας, σύμφωνα με τα άρθρα 101 και 104 Κ.Π.Δ.

Ενόψει των ανωτέρω, έχω τη γνώμη ότι η ανακριτική διείσδυση δεν είναι μια ανακριτική πράξη που μπορεί να λάβει χώρα και κατά τρίτων προσώπων (όπως συμβαίνει π.χ. στη σωματική έρευνα, υπό προϋποθέσεις), αλλά μόνο εναντίον προσώπων, των οποίων τουλάχιστον η εμπλοκή στην οργάνωση ως μελών αυτής είναι δεδομένη, δεν έχει όμως ακόμη εξακριβωθεί ο ρόλος τους στην δομή της και η βαρύτητά τους στην επίτευξη των στόχων της.

Το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, προκειμένου να επιτρέψει τη διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης θα πρέπει να έχει αποδείξεις για την εμπλοκή του καθ' ου στην οργάνωση (εγκληματική ή τρομοκρατική) και σοβαρές ενδείξεις για περαιτέρω εμπλοκή του στην οργάνωση αυτή. Μόνο με αυτή την προϋπόθεση εξασφαλίζεται ότι δεν θα διενεργηθεί ποτέ ανακριτική διείσδυση εναντίον τρίτου προσώπου. Υπό αντίθετη ερμηνεία θα ήταν δυνατή η διεξαγωγή της καθ' οιουδήποτε υπόπτου προσώπου για τις πράξεις του άρθρου 187§§1και2 και 187^Α Π.Κ., οπότε θα έπρεπε αντιστοίχως να εξασφαλίζονται τα δικαιώματά του, ιδίως δε εκείνο περί μη αυτοενοχοποίησής του⁹.

Ο Μανωλεδάκης¹⁰ υποστηρίζει ότι για την οριοθέτηση της ανακριτικής διείσδυσης είναι απαραίτητο να ισχύουν ταυτόχρονα: ι) ο καθ' ου να έχει προαποφασίσει ότι θα τελέσει αξιόποινη πράξη από αυτές των §§ 1 και 2 του άρθρου 187 και του άρθρου 187^Α Π.Κ. Δεν αρκεί η προδιάθεσή του, αλλά πρέπει να υπάρχει προαπόφαση και ιι) να υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι πρόκειται να τελεστεί η πράξη ή ότι τελείται ή ότι τελέστηκε ήδη από το

⁹ Λίβος Ν., ο.π, σελ. 1608

¹⁰ Μανωλεδάκης Ι., "Ασφάλεια και ελευθερία", εκδ. Σάκκουλα 2002, σελ. 168

συγκεκριμένο πρόσωπο και όχι να αναζητούνται τυχαία ύποπτοι με την υποβολή αόριστου αριθμού πολιτών σε τεστ αρετής. Σκόπιμη είναι επίσης η σύνταξη αναλυτικής έκθεσης, σύμφωνα με το άρθρο 148 Κ.Π.Δ., για την καταγραφή των ενεργειών των διενεργούντων την ανακριτική διείσδυση και τον πληρέστερο έλεγχο της νομιμότητάς της.

3. Οι έννομες συνέπειες της μη τήρησης των προϋποθέσεων

Σε περίπτωση που δεν τηρηθούν οι παραπάνω προϋποθέσεις, επέρχονται οι ακόλουθες συνέπειες¹¹:

- Ι) Μπορεί να επέλθει απαγόρευση αξιοποίησης του αποδεικτικού υλικού, που αν παραβλεφθεί από το δικαστήριο δημιουργεί απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας, σύμφωνα με το άρθρο 171 § 1 εδ. δ΄
- ΙΙ) Υπάρχει λόγος αναίρεσης της απόφασης του δικαστηρίου σύμφωνα με το άρθρο 510 § 1 εδ. α΄ Κ.Π.Δ.
- ΙΙΙ) Αν η άκυρη ειδική ανακριτική πράξη ληφθεί υπόψη από το δικαστήριο στην απόφασή του, παραβιάζεται η αρχή της δίκαιης δίκης, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6§ 1 εδ. α΄ της Ε.Σ.Δ.Α.
- ΙV) Ο παγιδευμένος με ανορθόδοξο τρόπο κατηγορούμενος μπορεί να επικαλεστεί υπέρ αυτού ελαφρυντική περίπτωση αν η παγίδευσή του είχε επιθετικό χαρακτήρα και αυτή τον παρέσυρε στο έγκλημα
- ν) Δεν αποκλείεται επίσης η ποινική ευθύνη του ενεργούντος την ανακριτική διείσδυσης, σύμφωνα με το άρθρο 46§2 Π.Κ., εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις.

4. Ο agent provocateur του άρθρου 25B του Ν. 1729/ 1987

Προβοκάτορας ηθικός αυτουργός (agent provocateur)¹² είναι αυτός που προκαλεί σε άλλον την απόφαση να τελέσει έγκλημα με σκοπό να τον

¹¹ Μανωλεδάκης Ι. ο.π., σελ. 169

¹² Για μια εμπεριστατωμένη και σε βάθος μελέτη βλ. Λίβος Ν., "Το αξιόποινο του agent provocateur", Ποιν. Χρον. ΛΖ, σελ. 577-595 και 692-709 και Καϊάφα – Γμπάντι Μ., "Η πρόκληση για διακίνηση ναρκωτικών στην υπηρεσία της καταστολής της", σε Μνήμη ΙΙ, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 1996, σελ. 103 επ.

σταματήσει πριν το ολοκληρώσει, αλλά ενώ εκείνος έχει ήδη εκτεθεί προσβάλλοντας τα έννομο αγαθό με διακινδύνευση είτε επειδή έκανε απόπειρα είτε επειδή πλήρωσε την ποινική υπόσταση κάποιας διάταξης που τυποποιεί ως έγκλημα προπαρασκευαστικές πράξεις¹³.

Στο άρθρο 25B §1 του Ν. 1729/ 1987 αναφέρεται: «Δεν είναι άδικη η πράξη αστυνομικού, τελωνειακού υπαλλήλου, υπαλλήλου Σ.Δ.Ο.Ε. και λιμενικού υπαλλήλου που με εντολή του αρμόδιου για τη δίωξη ναρκωτικών προϊσταμένου του και με σκοπό την ανακάλυψη ή σύλληψη προσώπου, που διαπράττει έγκλημα από τα αναφερόμενα στα άρθρα 5 και 8 του παρόντος νόμου, εμφανίζεται ως υποψήφιος αγοραστής ή μεταφορέας η εν γένει ενδιαφερόμενος για τη διακίνηση, φύλαξη ή διάθεση ναρκωτικών. Το ίδιο ισχύει και για τον ιδιώτη που με αυτό το σκοπό ενεργεί ύστερα από πρόταση των αρμόδιων, για τη δίωξη ναρκωτικών, υπηρεσιών. Οφείλει όμως στην περίπτωση αυτή, ο επικεφαλής της υπηρεσίας αυτής να ειδοποιήσει προηγουμένως, έστω και τηλεφωνικά, τον αρμόδιο εισαγγελέα πλημμελειοδικών».

Η χρήση του agent provocateur του άρθρου 25B του Ν. 1729/ 1987 σε συνδυασμό με το άρθρο 46§2 Π.Κ. αποτελεί την πρώτη θεσμική ρύθμιση – νομιμοποίηση μεθόδων και τακτικών, που κινούνταν στα όρια, αν όχι εκτός ορίων της νομιμότητας και που αφορά και αναφέρεται αποκλειστικά στο ποινικό φαινόμενο των ναρκωτικών¹⁴.

Η Καϊάφα – Γκπάντι¹⁵ υποστηρίζει την άποψη ότι με το άρθρο 25 B του Ν. 1729/ 1987 αίρεται κυρίως το άδικο του τρόπου απόκτησης των αποδεικτικών στοιχείων από τις διωκτικές αρχές. Και εφόσον αυτά αποκτώνται, ακριβώς επειδή οι ύποπτοι διακινητές φτάνουν να πουλήσουν ή να εμπιστευθούν στους αστυνομικούς ή τρίτους τη διακίνηση ναρκωτικών, από την άρση του αδικού θα πρέπει να καλύπτεται και το πώς ακριβώς φτάνουν μέχρι εκεί.

Η διάταξη αυτή προσφέρει ποινική ασυλία στον agent provocateur, όμως δεν παρέχει καμία προστασία στους φορείς των ατομικών δικαιωμάτων. Στο

¹³ Μπάκας Χ., “Ο προβοκάτορας ηθικός αυτουργός” σε Προβλήματα συμμετοχής στο έγκλημα, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 1998, σελ. 110

¹⁴ Ηλίας ο.π. , σελ. 349

¹⁵ Καϊάφα – Γμπάντι Μ., ο.π., σελ. 106 επ.

συγκεκριμένο άρθρο δεν καθορίζεται ο βαθμός υπονοιών ούτε τηρείται η αρχή της αναλογικότητας. Επιτρέπεται η χρήση του agent provocateur σε κάθε περίπτωση, ανεξάρτητα εάν είναι απαραίτητο ή όχι. Επίσης, δεν τίθενται όρια στη δράση του agent provocateur, διότι δεν ορίζεται το πλαίσιο δράσης του.

Σκοπός της συγκεκριμένης δράσης σύμφωνα με το άρθρο 25B του Ν. 1729/ 1987 είναι η ανακάλυψη ή σύλληψη του δράστη ενός εκ των εγκλημάτων που αναφέρονται στο άρθρο 5 του νόμου. Ο Αναγνωστόπουλος δίνει την ερμηνεία της συγκεκριμένης συγκεκριμένης δράσης ως εξής: «*Η συγκεκριμένη δράση προϋποθέτει είτε σοβαρή (εύλογη) υπόνοια ότι κάποιος πρόσωπο έχει ήδη τελέσει τέτοιο έγκλημα, οπότε η δράση του αστυνομικού κατατείνει στην αποκάλυψη των περί τελέσεως της αποδείξεων, είτε εύλογη πρόγνωση ότι κάποιος πρόσωπο πρόκειται στο εγγύς μέλλον να τελέσει τέτοιο έγκλημα*»¹⁶ και παραθέτει έξι βασικές αρχές, οι οποίες πρέπει να διέπουν τη συγκεκριμένη δράση αστυνομικών ή έμπιστων ιδιωτών, με στόχο την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών:

- α) Η συγκεκριμένη δράση πρέπει να περιορίζεται στις σοβαρές περιπτώσεις διακίνησης ναρκωτικών και κυρίως σε αυτές που εντάσσονται στην οργανωμένη εγκληματικότητα
- β) Αφετηρία της συγκεκριμένης δράσης πρέπει να είναι η εύλογη υπόνοια ότι έχει τελεστεί ή η εύλογη εκτίμηση ότι πρόκειται να τελεστεί αξιόποινη πράξη του προαναφερόμενου είδους.
- γ) Οι σχετικές επιχειρήσεις πρέπει να διεξάγονται υπό τον έλεγχο και την εποπτεία εισαγγελικών ή/και δικαστικών αρχών.
- δ) Αναγκαία είναι η αξιόπιστη και πλήρης καταγραφή των ενεργειών των συγκεκριμένων δρώντων προσώπων.
- ε) Η συγκεκριμένη δράση δεν επιτρέπεται να λαμβάνει τη μορφή επιθετικής-πιεστικής συμπεριφοράς του δημιουργεί – αυτή το πρώτον – την εγκληματική απόφαση και εξωθεί τον πολίτη στο έγκλημα.

¹⁶ Αναγνωστόπουλος Η., "Αστυνομική παγίδευση και δίκαιη δίκη", Ποιν. Χρον. ΝΑ, σελ. 197

στ) Η υπέρβαση των ορίων της επιτρεπτής, σύμφωνα με τα παραπάνω, συμπεριφοράς εκ μέρους των αστυνομικών ή ιδιωτών, η δράση του δηλαδή ως προβοκατόρων, πρέπει να συνδέεται με συνέπειες ουσιαστικού ή/και δικονομικού δικαίου, να λαμβάνεται δηλαδή σοβαρά υπ' όψιν στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας.

Ο Ηλίας¹⁷ υποστηρίζει ότι οι προϋποθέσεις τις οποίες θέτει ο νόμος προκειμένου να καλύπτεται θεσμικά η δράση του agent provocateur *«χαρακτηρίζονται μάλλον ισχνές, σε σημείο πλήρους απουσίας ουσιαστικού ελέγχου της δράσης αυτής από πλευράς δικαστικής εξουσίας και περιορίζονται στην προηγούμενη της δράσης του διωκτικού οργάνου – agent provocateur σχετική εντολή του αρμόδιου προϊσταμένου του και στην περίπτωση που γιαυτό το ρόλο επιλεγεί ιδιώτης, στην ύπαρξη προηγούμενης πρότασης της αρμόδιας για τη δίωξη ναρκωτικών αστυνομικής υπηρεσίας και στην έστω και τηλεφωνική προηγούμενη ειδοποίηση του αρμόδιου εισαγγελέα πλημμελειοδικών από τον επικεφαλής της υπηρεσίας αυτής»*.

Όπως προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 25B του Ν. 1729/ 1987, προκειμένου να δράσει νόμιμα ο agent provocateur, θα πρέπει το θιγόμενο πρόσωπο να έχει εγκληματική δράση, που να εμπεριέχεται στα άρθρα 5 και 8 του Ν. 1729/ 1987, να είναι δηλαδή κατ' επάγγελμα, κατά συνήθεια και υπότροπος διακινητής ή να πληρεί τις λοιπές προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 8 του Ν. 1729/ 1987. Όπως τονίζει και ο Ηλίας¹⁸ *«Στην ανακριτική πραγματικότητα αυτό σημαίνει ότι δεν καλύπτεται νομοθετικά η δράση αστυνομικού ή ιδιώτη ως προβοκάτορα ηθικού αυτουργού στην περίπτωση που χρήστης, εξαρτημένος χρήστης ή και μικροδιακινητής ναρκωτικών ουσιών πείθεται να διακινήσει ποσότητα ναρκωτικών, ούτε βέβαια στην περίπτωση που το διωκτικό όργανο προσφερθεί να διακινήσει ποσότητα ναρκωτικών έναντι ανταλλάγματος σε χρήση, εξαρτημένο ή έστω μικροδιακινητή»*.

Για να συντρέχει λοιπόν περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 25B του Ν. 1729/ 1987 θα πρέπει οι αρμόδιες αρχές να γνωρίζουν ότι ο θιγόμενος διακινεί συστηματικά, οργανωμένα και με σκοπό προσπορισμού οικονομικού οφέλους

¹⁷ Ηλίας Ι., ο.π., σελ. 358

¹⁸ Ηλίας Ι., ο.π., σελ. 357

μεγάλες ποσότητες ναρκωτικών και/ή πληρεί τις λοιπές προϋποθέσεις του άρθρου 8 του Ν. 1729/ 1987.

Στο άρθρο 25B του Ν. 1729/ 1987 προβλέπεται ότι η δράση του agent provocateur αφορά «πρόσωπο που διαπράττει έγκλημα από τα αναφερόμενα στα άρθρα 5 και 8 του παρόντος νόμου». Είναι λογικό ότι η διάταξη αυτή δεν αναφέρεται σε ενεστώσα ενέργεια κάποιου ατόμου, αλλά αναφέρεται σε συστηματική και διαρκή ενασχόληση του προσώπου αυτού με τις συμπεριφορές που περιγράφονται στα άρθρα 5 και 8 του Ν. 1729/ 1987¹⁹.

Η θεωρία επεφύλαξε δριμεία κριτική στη δράση του agent provocateur και πιθανόν εκεί να οφείλεται η ρητή αναφορά στο άρθρο 253^A Κ.Π.Δ. ότι η ανακριτική διείσδυση περιορίζεται στις πράξεις εκείνες, οι οποίες είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων την τέλεση των οποίων είχαν ήδη προαποφασίσει οι δράστες²⁰.

Από τα παραπάνω ευκρινώς προκύπτει ότι η ειδική ανακριτική πράξη της ανακριτικής διείσδυσης, ελάχιστα μοιάζει με τον agent provocateur. Η ανακριτική διείσδυση είναι μια περισσότερο εμπειρισταωμένη και πλήρης ανακριτική πράξη, που πιθανόν να εμπεριέχει και άλλες (ή και όλες) ειδικές ανακριτικές πράξεις.

Ο Λίβος υποστηρίζει, και ορθά, ότι *«η αστυνομική διείσδυση είναι μια τόσο περίπλοκη και προβληματική ειδική ανακριτική πράξη, που θα ματαιοπονούσε όποιος ήθελε να τη συγκρίνει με την κόλουργη ηθική αυτουργία, της οποίας η σύλληψη, ιστορία και πρακτική είναι ολωσδιόλου διαφορετική από εκείνη της αστυνομικής διείσδυσης και της διείσδυσης με έμπιστα πρόσωπα»*²¹.

¹⁹ Ηλίας ο.π., σελ. 357.

²⁰ Τσόλκα Ο., "Η αρχή nemo tenetur se ipsum prodere/ accusare στην ποινική δίκη", εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, 2002, σελ. 163

²¹ Λίβος Ν., "Όργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του", Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ε.Ε.Π.Δ., σελ. 63

5. Το πρόβλημα της «οιονεί κατάθεσης»

Για την απόσπαση μιας οιονεί κατάθεσης ως μέρος των επιτρεπομένων ενεργειών από τον διενεργούντα την ανακριτική διείσδυση, γίνεται λόγος για πρώτη φορά από την Τσόλκα²².

Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια της ανακριτικής διείσδυσης ο διεισδύων, αποκρύπτοντας την πραγματική του ταυτότητα, έρχεται σε επαφή και συνδιαλέγεται με άτομα εμπλεκόμενα σε διάφορες αξιόποινες πράξεις.

Είναι στην ίδια τη φύση της ανακριτικής διείσδυσης, ο διεισδύων να μην είναι απλός παρατηρητής των δραστηριοτήτων των ατόμων με τα οποία έρχεται σε επαφή. Στόχος του ενεργούντος την ανακριτική διείσδυση είναι να εισέλθει στον στενό περίγυρο των παραπάνω ατόμων και να αποσπάσει πληροφορίες, τις οποίες δεν θα μπορούσε να αποσπάσει εάν παρουσιάζονταν σε αυτούς με την πραγματική του ιδιότητα.

Όταν όμως δημιουργούνται σχέσεις εμπιστοσύνης και ο ενεργών τη διείσδυση έρχεται σε επαφή με τα προαναφερόμενα άτομα, είναι αυτονόητο ότι μπορεί να συνομιλεί με αυτά και να συλλέγει πληροφορίες, τις οποίες οι διωκτικές αρχές μπορούν να αξιοποιήσουν. Αποσπάται δηλαδή ένα είδος κατάθεσης, μια οιονεί κατάθεση, η οποία πολύ πιθανόν να περιέχει επιβαρυντικά στοιχεία, τα οποία όμως τα άτομα αυτά δεν θα ανέφεραν εάν γνώριζαν την πραγματική ιδιότητα του διεισδύοντα.

Θα μπορούσε να αντιτείνει κανείς ότι αυτός είναι και ο πραγματικός σκοπός της ανακριτικής διείσδυσης, δηλαδή το να συλλέγονται πληροφορίες, που διαφορετικά θα ήταν αδύνατο να περιέλθουν σε γνώση των διωκτικών αρχών. Δεν θα πρέπει όμως επ' ουδενί να παραγνωρίζεται ότι, έτσι συρρικνώνεται δραστικά το δικαίωμα των ατόμων αυτών στην μη αυτοενοχοποίηση.

Με άλλα λόγια η μέσω της ανακριτικής διείσδυσης, απόσπαση οιονεί κατάθεσης συνιστά επέμβαση στο δικαίωμα αυτοκαθορισμού του καθ' ου να μην συμβάλει στην αυτοενοχοποίησή του. Η παραπλάνησή του σχετικά με την πραγματική ιδιότητα του συνομιλούντος με αυτόν προσώπου συνιστά μια

²² Τσόλκα Ο., ο.π., σελ. 162 επ.,

μορφή εξαπάτησης, η οποία άλλωστε είναι σύμφυτη με την ίδια την ratio της ανακριτικής διεύθυνσης²³.

Β. Η καταγραφή δραστηριότητας (: εδ. δ' παρ. 1 του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ.)

1. Περιεχόμενο και αντικείμενο της καταγραφής δραστηριότητας

Στην παρ. 1 εδ. δ' του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ. εισάγεται η ειδική ανακριτική πράξη της καταγραφής δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα και συγκεκριμένα: *«Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 187 και του άρθρου 187^A Π.Κ. η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια της καταγραφής δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα με την τήρηση των ίδιων εγγυήσεων και διαδικασιών, όπως κατά τα λοιπά η καταγραφή προβλέπεται στην παράγραφο 4 του άρθρου 6 του παραπάνω Ν. 2713/ 1999»*.²⁴

Δεν είναι δύσκολο να περιγράψει κανείς την ειδική ανακριτική πράξη που αναφέρεται στο άρθρο 253^A §1 εδ. δ' Κ.Π.Δ. Σε όλους έρχονται στο μυαλό οικείες εικόνες από ταινίες ή τηλεοπτικές εκπομπές, όπου ο ήρωας ή ο δημοσιογράφος καταγράφει με μικροσκοπικές συσκευές είτε ήχο είτε εικόνα είτε αμφότερα. Η πρόοδος της τεχνολογίας σήμερα είναι τέτοια που κανείς πριν από λίγα χρόνια δεν θα μπορούσε να φανταστεί ότι θα υπήρχε κάμερα με τη μορφή στυλό ή χαρτοφύλακα.

²³ Τσόλκα Ο., ο.π., σελ. 162

²⁴ Η παράγραφος 1 του άρθρου 6 Ν. 2713/ 1999 αναφέρει: «Κατά τη διάρκεια προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης που ενεργείται για τα εγκλήματα του νόμου αυτού, αν κριθεί ότι επιβάλλεται από τις ανάγκες της έρευνας η αποδέσμευση από το απόρρητο της επιστολής και της τηλεφωνικής ή κάθε άλλης μορφής ανταπόκρισης, ο κατά το άρθρο 3 του παρόντος νόμου εισαγγελικός λειτουργός μπορεί, αυτεπαγγέλτως ή ύστερα από αίτηση του προϊσταμένου της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων, να υποβάλει σχετική προς τούτο αίτηση στο αρμόδιο Συμβούλιο Εφετών. Το Συμβούλιο αποφασίζει μέσα σε σαράντα οκτώ (48) ώρες για την άρση ή όχι του απορρήτου με βούλευμά του, που περιέχει τα στοιχεία που αναφέρονται στη διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την άρση μπορεί να διατάξει και ο κατά το άρθρο 3 του παρόντος νόμου εισαγγελικός λειτουργός. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των παραγράφων 3 και 6 εδάφια β' και γ του άρθρου 4 και των παραγράφων 4, 5, 6, 7, 8, 9, εδάφια β', γ, δ' και ε' και της παραγράφου 10 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994».

Η ειδική ανακριτική πράξη του άρθρου 253^A §1εδ. δ' Κ.Π.Δ. αναφέρεται λοιπόν στην καταγραφή δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων, εκτός κατοικίας²⁵. Όσον αφορά την έννοια της δραστηριότητας αυτή περιλαμβάνει προφανώς την εγκληματική δραστηριότητα του καθ' ου η ανακριτική πράξη και όχι την καθημερινή κοινωνική του δραστηριότητα.

Σχετικά με τα "άλλα γεγονότα", που αναφέρονται στο άρθρο 153^A §1 εδ. δ' Κ.Π.Δ., προφανώς εννοούνται οι επαφές του καθ' ου με μέλη της τρομοκρατικής ή εγκληματικής οργάνωσης στην οποία ανήκει.

Στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/ 2001 αναφέρεται σχετικά με τη συγκεκριμένη ειδική ανακριτική πράξη ότι προβλέπονται πέρα των γενικών προϋποθέσεων που ισχύουν για όλες τις ειδικές ανακριτικές πράξεις και άλλες ειδικότερες προϋποθέσεις προκειμένου η διενέργειά της να είναι νόμιμη. Επίσης σημειώνεται ότι, η παραπάνω πράξη επιτρέπεται να λαμβάνει χώρα μόνο εκτός κατοικίας, ιδιωτικής ή επαγγελματικής. Στην Έκθεση του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής δεν απαντάται οιαδήποτε πρόσθετη αναφορά.

2. Οι ειδικότερες προϋποθέσεις διενέργειας της καταγραφής δραστηριότητας

Στο άρθρο 253^A §1 εδ. δ' Κ.Π.Δ. αναφέρεται ότι η ειδική ανακριτική πράξη της καταγραφής δραστηριότητας διενεργείται «όπως κατά τα λοιπά προβλέπεται στην παρ. 4 του άρθρου 6 του Ν. 2713/1999».

Η παράγραφος 4 του άρθρου 6 Ν. 2713/1999 αναφέρει: *«Με την επιφύλαξη των διατάξεων της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, επιτρέπεται η καταγραφή σχετικών πράξεων με συσκευές ήχου ή εικόνας ή άλλα ειδικά τεχνικά μέσα και η χρησιμοποίηση του υλικού ως αποδεικτικών στοιχείων ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου, ανακριτικής ή άλλης δημόσιας αρχής».*

Η παράγραφος 4 λοιπόν, παραπέμπει στην παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου, όπου προβλέπεται ότι: *«Κατά τη διάρκεια προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης που ενεργείται για τα εγκλήματα του νόμου αυτού, αν κριθεί ότι επιβάλλεται από τις ανάγκες της έρευνας η αποδέσμευση από το απόρρητο*

²⁵ Θα γίνει παρακάτω (Κεφ. 3-Γ-1-β) λεπτομερής αναφορά στην έννοια της κατοικίας.

της επιστολής και της τηλεφωνικής ή κάθε άλλης μορφής ανταπόκρισης, ο κατά το άρθρο 3 του παρόντος νόμου εισαγγελικός λειτουργός μπορεί, αυτεπαγγέλτως ή ύστερα από αίτηση του προϊσταμένου της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων, να υποβάλει σχετική προς τούτο αίτηση στο αρμόδιο Συμβούλιο Εφετών. Το Συμβούλιο αποφασίζει μέσα σε σαράντα οκτώ (48) ώρες για την άρση ή όχι του απορρήτου με βούλευμά του, που περιέχει τα στοιχεία που αναφέρονται στη διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την άρση μπορεί να διατάξει και ο κατά το άρθρο 3 του παρόντος νόμου εισαγγελικός λειτουργός. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των παραγράφων 3 και 6 εδάφια β' και γ του άρθρου 4 και των παραγράφων 4, 5, 6, 7, 8, 9, εδάφια β', γ, δ' και ε' και της παραγράφου 10 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994».

Συνεπώς, οι προϋποθέσεις που αναφέρονται στην §1 του άρθρου 6 του Ν. 2713/1999 είναι:

α) Να διενεργείται προκαταρκτική εξέταση ή προανάκριση για τα εγκλήματα του Ν. 2713/1999,

β) Να επιβάλλεται από τις ανάγκες της έρευνας η άρση του απορρήτου,

γ) Να υποβληθεί πρόταση του αρμόδιου εισαγγελέα, είτε αυτοβούλως είτε κατόπιν σχετικής αιτήσεως του Προϊσταμένου της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων, στο αρμόδιο Συμβούλιο Εφετών, για άρση του απορρήτου. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις, η άρση μπορεί να διαταχθεί και από τον αρμόδιο εισαγγελέα,

δ) Να εκδοθεί βούλευμα του αρμοδίου Συμβουλίου Εφετών, εντός 48 ωρών από την υποβολή της σχετικής πρότασης, το οποίο να περιέχει:

- i) το όργανο που διατάσσει την άρση,
- ii) τη δημόσια αρχή ή τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή που ζητούν την επιβολή της άρσης,
- iii) το σκοπό της επιβολής της άρσης,
- iv) τα μέσα ανταπόκρισης ή επικοινωνίας στα οποία επιβάλλεται η άρση,
- v) την εδαφική έκταση εφαρμογής και τη χρονική διάρκεια της άρσης,
- vi) την ημερομηνία έκδοσης της διάταξης,

vii) το όνομα του προσώπου ή των προσώπων κατά των οποίων λαμβάνεται το μέτρο της άρσης και τη διεύθυνση διαμονής τους, εφόσον είναι γνωστή

viii) την αιτιολογία επιβολής της άρσης και

ε) Να τηρούνται οι προϋποθέσεις που αναφέρονται στις διατάξεις των παραγράφων 3 και 6 εδάφια β' και γ του άρθρου 4 και των παραγράφων 4, 5, 6, 7, 8, 9, εδάφια β', γ, δ' και ε' και της παραγράφου 10 του άρθρου 5 του ν. 2225/1994. Συγκεκριμένα:

ι) Άρθρο 4§§ 3 και 6 Ν. 2225/1994

Οι διατάξεις των παρ. 3 και 6 του άρθρου 4 Ν. 2225/1994 αναφέρουν: «*Η άρση στρέφεται μόνο κατά συγκεκριμένου προσώπου ή προσώπων που έχουν σχέση με την υπόθεση που ερευνάται ή για τα οποία, βάσει συγκεκριμένων περιστατικών, προκύπτει ότι λαμβάνουν ή μεταφέρουν συγκεκριμένα μηνύματα που αφορούν ή προέρχονται από τον κατηγορούμενο ή χρησιμοποιούνται ως σύνδεσμοί του*» και

«*Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την άρση μπορεί να διατάξει ο εισαγγελέας που ενεργεί την προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση και ο ανακριτής που ενεργεί την τακτική ανάκριση. Σε κάθε περίπτωση όμως, ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής υποχρεούνται να εισαγάγουν το ζήτημα με σχετική αίτησή τους στο Συμβούλιο μέσα σε προθεσμία τριών (3) ημερών. Η ισχύς της διάταξης του Εισαγγελέα ή του ανακριτή για την άρση παύει αυτοδικαίως με τη λήξη της τριήμερης αυτής προθεσμίας ή, αν το ζήτημα εισαχθεί εμπροθέσμως, από την έκδοση της σχετικής διάταξης του Συμβουλίου*».

Από τις παραπάνω παραγράφους προκύπτουν οι εξής προϋποθέσεις:

- Η άρση του απορρήτου πρέπει να στρέφεται κατά ορισμένου προσώπου, το οποίο έχει σχέση με την υπό έρευνα υπόθεση ή για το οποίο υπάρχουν αποδείξεις ότι λαμβάνει ή μεταφέρει μηνύματα σχετικά με τον κατηγορούμενο και
- Εάν η άρση διαταχθεί από τον αρμόδιο εισαγγελέα ή ανακριτή, τότε ο διατάξας είναι υποχρεωμένος να εισαγάγει την υπόθεση εντός τριημέρου στο δικαστικό συμβούλιο. Εάν το ζήτημα δεν εισαχθεί εντός

τριών ημερών στο δικαστικό συμβούλιο, η ισχύς της διάταξής τους παύει αυτοδικαίως μετά την παρέλευση της τριήμερης προθεσμίας, ενώ εάν εισαχθεί εμπροθέσμως, η ισχύς της διάταξης παύει με την έκδοση της σχετικής διάταξης του δικαστικού συμβουλίου.

ii) Άρθρο 5§§ 4, 5, 6, 7, 8, 9, εδάφια β', γ, δ' και ε' και 10 Ν. 2225/1994²⁶

²⁶ Άρθρο 5 Ν. 2225/ 1994 «2. Η διάταξη που επιβάλλει την άρση του απορρήτου για διακρίβωση εγκλημάτων, σύμφωνα με το άρθρο 4 του παρόντος νόμου, περιλαμβάνει, εκτός των στοιχείων της προηγούμενης παραγράφου, και τα εξής: α) το όνομα του προσώπου ή των προσώπων κατά των οποίων λαμβάνεται το μέτρο της άρσης και τη διεύθυνση διαμονής τους, εφόσον είναι γνωστή. β) την αιτιολογία επιβολής της άρσης. 4. Απόσπασμα της διάταξης, που περιλαμβάνει το διατακτικό της, παραδίδεται με απόδειξη, μέσα σε κλειστό φάκελο: α) Στον πρόεδρο ή το διοικητικό συμβούλιο ή το γενικό διευθυντή ή τον εκπρόσωπο του νομικού προσώπου στο οποίο υπάγεται το μέσο ανταπόκρισης ή επικοινωνίας. Σε περίπτωση ατομικής επιχείρησης, το ως άνω απόσπασμα παραδίδεται στον επιχειρηματία. β) Αν το νομικό πρόσωπο υπάγεται στον έλεγχο ή την εποπτεία του κράτους, το ως άνω απόσπασμα παραδίδεται και στον Υπουργό που εποπτεύει το νομικό αυτό πρόσωπο ή στον Υπουργό που προϊστάται της δημόσιας υπηρεσίας. Στην Α.Δ.Α.Ε. παραδίδεται, μέσα σε κλειστό φάκελο, όλο το κείμενο της διάταξης που επιβάλλει την άρση του απορρήτου. Η σχετική αλληλογραφία είναι απόρρητη και τηρείται σε ειδικό αρχείο, στο οποίο έχουν πρόσβαση ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. και ένα ακόμη μέλος της, το οποίο είναι ειδικά εξουσιοδοτημένο προς τούτο από την Α.Δ.Α.Ε. Ο Πρόεδρος της Α.Δ.Α.Ε. ενημερώνει σε κάθε περίπτωση τους αρχηγούς των κομμάτων που εκπροσωπούνται στη Βουλή και κοινοποιεί τη διάταξη στον Υπουργό Δικαιοσύνης. 5. Μετά την εκτέλεση της διάταξης συντάσσονται μία ή περισσότερες, κατά τις περιστάσεις, εκθέσεις από την υπηρεσία η οποία διενήργησε τις πράξεις άρσης του απορρήτου. Οι εκθέσεις υπογράφονται από το εντεταλμένο όργανο της αιτούσας αρχής και σε αυτές αναφέρονται: α) οι ενέργειες που έγιναν για την εκτέλεση της διάταξης β) ο τόπος, η ημερομηνία και ο τρόπος εκτέλεσης των πιο πάνω ενεργειών, γ) το ονοματεπώνυμο των υπαλλήλων που τις διενήργησαν, εφόσον το κρίνει αναγκαίο το όργανο που εξέδωσε τη διάταξη. Αντίγραφα των εκθέσεων αυτών διαβιβάζονται με απόδειξη, μέσα σε κλειστό φάκελο, στην αιτούσα αρχή, στη δικαστική αρχή, που εξέδωσε τη διάταξη και στην Α.Δ.Α.Ε. 6. Η χρονική διάρκεια της άρσης του απορρήτου δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δύο (2) μήνες. Παρατάσεις της διάρκειας αυτής, οι οποίες δεν υπερβαίνουν κάθε φορά τους δύο (2) μήνες, μπορούν να διαταχθούν με την διαδικασία, που προβλέπεται κατά περίπτωση, για την επιβολή του μέτρου και υπό τον όρο ότι εξακολουθούν να υφίστανται οι λόγοι της άρσης. Σε κάθε περίπτωση οι παρατάσεις δεν μπορούν να υπερβαίνουν συνολικά τη διάρκεια των δέκα (10) μηνών. Το ανώτατο αυτό χρονικό όριο δεν ισχύει στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η άρση διατάσσεται για λόγους εθνικής ασφάλειας. 7. Μετά τη λήξη της διάρκειας της άρσης, ή μετά τη λήξη του επιτρεπόμενου ανώτατου χρονικού ορίου της, παύει αυτοδικαίως η άρση του απορρήτου. 8. Με διάταξη του οργάνου που επέβαλε την άρση μπορεί να διαταχθεί η παύση της και πριν από την πάροδο της ορισμένης διάρκειας της, αν εκπληρώθηκε ο σκοπός ή έλλειψαν οι λόγοι επιβολής του μέτρου. 9. Τα στοιχεία που είχαν συλλεγεί ή κατασχεθεί και το υλικό που εγγράφηκε ή αποτυπώθηκε σε εκτέλεση της διάταξης για την άρση του απορρήτου σε περίπτωση διακρίβωσης εγκλημάτων, σύμφωνα με το άρθρο 4, επισυνάπτονται στη δικογραφία, αν συνιστούν αποδεικτικά μέσα για την ποινική δίωξη κατά την κρίση της αρχής που εξέδωσε τη διάταξη. Διαφορετικά επιστρέφονται στον κύριό τους, εφόσον έχει αποφασισθεί η κατά το προηγούμενο εδάφιο γνωστοποίηση του μέτρου. Αν δεν συντρέχει αυτή η περίπτωση καταστρέφονται ενώπιον της αρχής που εξέδωσε τη διάταξη και συντάσσεται έκθεση για την καταστροφή. Υποχρεωτικώς καταστρέφεται το υλικό που δεν έχει σχέση με το λόγο επιβολής του μέτρου. 10. Το περιεχόμενο της ανταπόκρισης ή επικοινωνίας, το οποίο έγινε γνωστό λόγω της άρσης του απορρήτου, καθώς και κάθε άλλο σχετικό με αυτή στοιχείο απαγορεύεται, με ποινή ακυρότητας, να χρησιμοποιηθεί και να ληφθεί υπόψη ως άμεση ή έμμεση απόδειξη σε άλλη ποινική, πολιτική, διοικητική και

Στις παραγράφους 4, 5, 6, 7, 8, 9, εδάφια β', γ, δ' και ε' και 10 του άρθρου 5 Ν. 2225/1994 δεν αναφέρονται κάποιες ειδικότερες προϋποθέσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών.

Οι διατάξεις του άρθρου 5 ωστόσο πρέπει να μνημονευθούν καθώς, περιλαμβάνουν μια ολοκληρωμένη διαδικασία, η οποία προβλέπει, εκτός των άλλων, και τη σύνταξη σχετικής έκθεσης από την Υπηρεσία που ζήτησε την άρση του απορρήτου, το ανώτατο χρονικό όριο άρσης του απορρήτου και την τύχη του υλικού που συγκεντρώθηκε.

Γ. ΤΑ ΠΛΗΤΤΟΜΕΝΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

1. Δικαιώματα που πλήττονται από την ειδική ανακριτική πράξη του εδ. δ' παρ. 1 του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ.

α. Ιδιωτική και οικογενειακή ζωή

Στο άρθρο 9§1 εδ. β' αναφέρεται: «*Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη*». Η συνταγματική αυτή διάταξη καλύπτει όλες τις πλευρές της ιδιωτικής σφαίρας, εκτός από το άσυλο της κατοικίας και την ελευθερία της επικοινωνίας αφενός και την ελευθερία της θρησκευτικής συνειδήσεως αφετέρου, που κατοχυρώνονται από ειδικές διατάξεις.

Η προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής είναι ευρύτερη από το άσυλο της κατοικίας, γιατί δεν περιορίζεται στην είσοδο στην κατοικία, αλλά μπορεί να παραβιαστεί και με άλλες επεμβάσεις στην ιδιωτική σφαίρα, όπως οπτικο-ακουστική κατασκόπευση ή την δημιουργία τόσο θορύβου, ώστε να επηρεάζεται σημαντικά η ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή ή ακόμη και την απαίτηση παροχής πληροφοριών που αφορούν αδικαιολογήτως την ιδιωτική σφαίρα²⁷. Ωστόσο όμως, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το άτομο που διενεργεί την ανακριτική διεύθυνση παρουσιάζεται στα μέλη μιας εγκληματικής

πειθαρχική δίκη και διοικητική διαδικασία για σκοπό διαφορετικό από εκείνον που είχε καθορισθεί με τη διάταξη. Κατ' εξαίρεση η αρχή που εξέδωσε τη διάταξη μπορεί, κατά την αιτιολογημένη κρίση της, να επιτρέψει με νεότερη διάταξή της να χρησιμοποιηθούν και να ληφθούν υπόψη τα παραπάνω στοιχεία, αν χρησιμεύουν για τη διακρίβωση άλλου ιδιαίτερου σοβαρού εγκλήματος από αυτά που αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου, καθώς και για υπεράσπιση κατηγορουμένου σε ποινική δίκη για πλημμέλημα ή κακούργημα».

²⁷ Δαγτόγλου Π., "Ατομικά Δικαιώματα", τ. Α', εκδ. Αντ. Ν. Σάκουλα, 1991, σελ. 324

ή τρομοκρατικής Οργάνωσης με πλαστά στοιχεία ταυτότητας και προσπαθεί να κερδίσει την εμπιστοσύνη τους, με απώτερο σκοπό να αποκαλύψει τις παράνομες δραστηριότητες των οργανώσεων αυτών.

Είναι προφανές ότι από τη στιγμή που κάποιος καταφέρει να διεισδύσει στους κόλπους μιας εγκληματικής ή τρομοκρατικής Οργάνωσης, συναναστρέφεται συστηματικά με άτομα εμπλεκόμενα σε εγκληματικές δραστηριότητες. Τα άτομα αυτά έχουν την εντύπωση ότι ο διεισδύων είναι πρόσωπο της εμπιστοσύνης τους και τον συναναστρέφονται σε συνθήκες οικειότητας και του αποκαλύπτουν στοιχεία που είναι σίγουρο ότι δεν θα αποκάλυπταν εάν γνώριζαν την πραγματική του ταυτότητα.

Βέβαια, ο αντίλογος στα παραπάνω είναι ότι αυτός που διενεργεί την ανακριτική διείσδυση δεν έχει ως στόχο να γίνει γνώστης των προσωπικών μυστικών των μελών της εγκληματικής ή τρομοκρατικής Οργάνωσης, αλλά ενδιαφέρεται αποκλειστικά και μόνο για τις εγκληματικές τους δραστηριότητες. Σύμφωνα όμως με τη θεωρία, αυτή η άποψη δεν ευσταθεί διότι, η ιδιωτική ζωή των θιγομένων προσβάλλεται και μάλιστα για μεγάλο χρονικό διάστημα, ακόμα και αν αυτό δεν γίνεται σκόπιμα²⁸.

Κάθε προσβολή του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής αποτελεί αυτόματα προσβολή και του δικαιώματος στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, αφού *«η συνταγματικώς αθέμιτη "δημοσιοποίηση ή κοινωνικοποίηση" της ζωής του ανθρώπου δεν τον εμποδίζει μόνο να διαμορφώσει ελεύθερα τις σχέσεις του με έναν οικείο κύκλο συνανθρώπων του, αλλά επιπλέον να αυτοκαθορισθεί εν γένει, να δραστηριοποιηθεί δηλαδή και στη δημόσια σφαίρα»*²⁹.

Προκειμένου η ειδική ανακριτική πράξη της ανακριτικής διείσδυσης αποφέρει τα αποτελέσματα για τα οποία θεσμοθετήθηκε, απαιτείται μια συνταγματική αναθεώρηση, η οποία θα περιορίζει το δικαίωμα της ατομικής ζωής (για ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα, όπως ορίζεται, κατ' αντιστοιχία, και στο άρθρο 19 Σ).

²⁸ Καμίνης Γ., "Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων", εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 184

²⁹ Καμίνης Γ., ο.π., σελ. 178

β. Το άσυλο της κατοικίας

Κατά την έννοια του άρθρου 9 του Συντάγματος κατοικία³⁰ είναι κάθε χώρος που ο άνθρωπος ορίζει ως τον μη γενικά προσιτό χώρο διαβίωσης και εργασίας του.

Μπορεί να υπάρχουν περισσότερες κατοικίες για κάποιον άνθρωπο (κύρια κατοικία, εξοχική κατοικία, κ.λ.π.), ενώ η διάρκεια της διαβίωσης στην κατοικία είναι αδιάφορη. Το δωμάτιο του ξενοδοχείου ή του νοσοκομείου ή καμπίνα του πλοίου ή του τρένου είναι κατοικία. Η κατοικία μπορεί να είναι σταθερή (οικία), πρόχειρη (σκηνή) ή κινητή (τροχόσπιτο). Στην έννοια της κατοικίας περιλαμβάνονται:

- ✓ Οι κύριοι και οι δευτερεύοντες χώροι
- ✓ Ο περιφραγμένος χώρος που περιστοιχίζει την κατοικία
- ✓ Οι επαγγελματικοί, επιχειρησιακοί και άλλοι χώροι οικονομικής, πολιτικής, κοινωνικής και άλλης δράσεως. Οι συγκεκριμένοι χώροι συνήθως δεν είναι απολύτως απροσπέλαστοι και απρόσιτοι και έχουν μικρότεροι ανάγκη προστασίας από την κατοικία με την στενή έννοια. Υπόκεινται σε οικονομικό, φορολογικό, υγειονομικό, εργασιακό και οποιονδήποτε άλλο έλεγχο προβλέπει ο νόμος και επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον.

Για τον τελευταίο ορισμό της έννοιας της κατοικίας υπάρχει και η αντίθετη άποψη, που υποστηρίζει ότι ως κατοικία μπορεί να εννοηθεί ο επαγγελματικός χώρος μόνο όταν εκεί βρίσκεται το άτομο μόνο του και εκτός επαγγελματικής δραστηριότητας, π.χ. όταν τρώει εκεί το μεσημέρι ή ενδεχομένως κοιμάται το βράδυ ή εργάζεται με κλειστή την πόρτα. Όταν όμως υπάρχει συναλλαγή επαγγελματική, τότε ο χώρος αυτός πλέον δεν μπορεί να νοηθεί ως κατοικία³¹.

Στο άρθρο 9 του Συντάγματος προβλέπεται ότι έρευνα σε κατοικία διενεργείται μόνο "όπως νόμος ορίζει" και πάντοτε παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας. Από την διάταξη αυτή συνάγεται ότι η φυσική είσοδος των κρατικών

³⁰ Δαγτόγλου Π., ο.π., σελ. 335 επ.

³¹ Μανωλεδάκης Ι., ο.π., σελ. 173

οργάνων στην οικία του καθ' ου και η διενέργεια έρευνας επιτρέπεται μόνο υπό προϋποθέσεις. Από την έρευνα στην οικία εννοείται ότι συλλέγονται πληροφορίες. Συνεπώς η είσοδος και παραμονή των οργάνων της κρατικής εξουσίας στην οικία του καθ' ου προκειμένου να αντλήσουν πληροφορίες, επιτρέπεται μόνο "όπως νόμος ορίζει", δηλ. κατ' εξαίρεση. Το δικαίωμα λοιπόν του ασύλου της κατοικίας είναι συγχρόνως και ένα δικαίωμα προστασίας των πληροφοριών που περιέχει η κατοικία³².

Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι το Σύνταγμα επιτρέπει μόνο την φανερή είσοδο και έρευνα των κρατικών οργάνων στην κατοικία. Απαγορεύεται συνεπώς η μυστική εγκατάσταση σε κατοικία ηλεκτρονικών μέσων οπτικοακουστικής παρακολούθησης, ικανών να προσπορίσουν εξ αποστάσεως πληροφορίες για τα εντός της κατοικίας, καθώς και για τα διαμεμβόμενα ή εν γένει διαδραματιζόμενα στο εσωτερικό της³³.

Δεν επιτρέπεται λοιπόν, κατά τη διάρκεια της ανακριτικής διείσδυσης, ο διενεργών την ειδική ανακριτική πράξη, επωφελούμενος της εμπιστοσύνης του καθ' ου να τοποθετεί ειδικές συσκευές αναμετάδοσης ήχου ή/ και εικόνας. Αυτό διότι, ο όρος «άσυλο της κατοικίας» σημαίνει κατ' αρχήν απαγόρευση εισόδου ή παραμονής στην κατοικία των οργάνων της δημόσιας εξουσίας χωρίς την γνώση ή παρά τη θέληση του κατόχου της κατοικίας. Στην έννοια της εισόδου υπάγεται και η είσοδος αστυνομικών οχημάτων ή σκύλων στον περίφρακτο χώρο, καθώς και κάθε «φυσική» επέμβαση στον ιδιωτικό χαρακτήρα της κατοικίας. Υπ' αυτήν την έννοια παραβιάζει η μυστική εγκατάσταση μικροφώνων σε μια κατοικία το άσυλο της κατοικίας, ενώ η παρακολούθηση των συνομιλιών καθ' εαυτήν προσβάλλει το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου³⁴.

³² Καμίνης Γ., ο.π., σελ. 201

³³ Καμίνης Γ., ο.π., σελ. 178

³⁴ Δαγτόγλου Π., ο.π., σελ. 336 επ.

γ. Το δικαίωμα σιωπής του κατηγορουμένου

Το δικαίωμα σιωπής³⁵ του κατηγορουμένου μπορεί να συνοψισθεί στην φράση: «*Ουδείς είναι υποχρεωμένος να καταθέσει επιβαρυντικά για τον εαυτό του περιστατικά, δηλαδή να αυτοκατηγορηθεί*».

Το δικαίωμα σιωπής είναι ένα δικαίωμα παρακράτησης πληροφοριών έναντι της κρατικής εξουσίας, το οποίο υποχρεώνει τα κρατικά όργανα να απέσχουν από κάθε παράνομη ενέργεια που εξαναγκάζει τον κατηγορούμενο να βγει από τη σιωπή του³⁶. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της ανακριτικής διείσδυσης, ο καθ' ου έχοντας αναπτύξει μια σχέση εμπιστοσύνης με τον ενεργών την ανακριτική διείσδυση, του εμπιστεύεται ενοχοποιητικά για αυτόν περιστατικά. Στη συγκεκριμένη περίπτωση θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο θιγόμενος δεν εξαναγκάζεται να αναφερθεί σε ενοχοποιητικά για αυτόν περιστατικά, διότι επιλέγει αβίαστα να εμπιστευθεί στον συνομιλητή του αυτά τα στοιχεία.

Όμως από τον σκοπό (ratio) του δικαιώματος σιωπής συνάγεται ότι ο θιγόμενος θα πρέπει να γνωρίζει ότι ο συνομιλητής του είναι όργανο της κρατικής εξουσίας, που στην ουσία τον ανακρίνει, και όχι ένας απλός ιδιώτης, που συνομιλεί μαζί του, χωρίς απώτερο σκοπό. Όπως υποστηρίζει ο Καμίνης «Εδώ θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι υφίσταται ελαττωματική παραίτηση του κατηγορουμένου από το δικαίωμα σιωπής. Η παραίτηση από ατομικό δικαίωμα είναι συνταγματικώς αθέμιτη, ως "μη ελεύθερη", ακόμη και όταν πάσχουν απλώς τα παραγωγικά αίτια της βουλήσεως του θιγομένου. Υπό αυτή την έννοια, η εσφαλμένη εντύπωση που σκόπιμα δημιουργείται στον κατηγορούμενο για την πραγματική ιδιότητα του συνομιλητή του, καθιστά τη συναίνεση συνταγματικώς ανίσχυρη»³⁷.

Συναφώς δε το ΕΔΔΑ³⁸ έχει αποφανθεί ότι όταν οι δηλώσεις αυτοεπιβαρυντικού χαρακτήρα αποσπώνται από έναν κεκαλυμμένα δρώντα ανακριτικό υπάλληλο (ή πληροφοριοδότη), η αξιοποίηση του σχετικού

³⁵ Για εμπειριστατωμένη μελέτη βλ. Τσόλκα Ο., "Η αρχή «nemo tenetur se ipsum prodere/accusare» στην ποινική δίκη", εκδ. Π. Ν. Σάκκουλα, σελ. 162

³⁶ Καμίνης Γ., ο.π., σελ. 216

³⁷ Καμίνης Γ., ο.π., σελ. 216 επ.

³⁸ Υπόθεση Allan κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 5/11/2002, βλ. αναλυτικά Τσόλκα Ο., "Το δικαίωμα στην μη αυτοενοχοποίηση και το τεκμήριο αθωότητας", Ποιν. Χρον. ΝΔ', σελ. 102 επ.

αποδεικτικού μέσου (δηλαδή είτε του προσώπου αυτού ως μάρτυρα είτε, σε περίπτωση καταγραφής της «συνομιλίας», της σχετικής μαγνητοταινίας) εξαρτάται από το εάν η «συνομιλία» μεταξύ αυτού και του κατηγορουμένου «ισοδυναμεί λειτουργικά» με την ανακριτική πράξη της εξέτασης κατηγορουμένου. Συγκεκριμένα διευκρίνισε ότι παραβιάζεται το δικαίωμα στην μη αυτοενοχοποίηση κατά την έννοια της παρ. 1 του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, όταν οι δηλώσεις του θιγομένου προσώπου δεν ήταν αυθόρμητες, αλλά υποκινούμενες από τις συνεχείς και πιεστικές ερωτήσεις του πληροφοριοδότη, ο οποίος κατεύθυνε τις μεταξύ τους συνομιλίες κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να αποσπάσει πληροφορίες για την τέλεση του ερευνώμενου εγκλήματος.

2. Δικαιώματα που πλήττονται από την ειδική ανακριτική πράξη του εδ. δ' της παρ. 1 του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ.

Κατ' αρχάς υπογραμμίζεται ότι η ειδική ανακριτική πράξη της καταγραφής κ.λ.π., πλήττει γενικά τα δικαιώματα του καθ' ου όπως αυτά έχουν αναφερθεί παραπάνω. Σκόπιμο όμως κρίνεται περαιτέρω να αναφερθούν κάποιες σκέψεις και παρατηρήσεις, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της ειδικής αυτής ανακριτικής πράξης.

Η ηχητική και οπτική παρακολούθηση προβλέφθηκε αρχικά στο Ν. 2713/1999. Πρόκειται για την πιο σύγχρονη και τεχνολογικά εξελιγμένη μέθοδο. Συνεπώς, αποτελεί την πιο αποτελεσματική από πλευράς ανακριτικού έργου για τη συλλογή στοιχείων ενοχής και άρα την πιο επικίνδυνη για τον καθ' ου αυτή στρέφεται³⁹.

Ο οφειλόμενος σεβασμός στο άσυλο της κατοικίας⁴⁰ τίθεται ήδη πρακτικά σε δοκιμασία εξαιτίας του γεγονότος ότι, με την πρόοδο της τεχνολογίας, οι υπάρχουσες υποδομές παρακολούθησης παρέχουν την άνεση κατόπτευσης

³⁹ Μανωλεδάκης Ι., ο.π., σελ. 171

⁴⁰ Όπως ανέφερε κατά τη συζήτηση στη Βουλή ο τότε Υπουργός Δικαιοσύνης, η έννοια της κατοικίας είναι αυτή η οποία προβλέπεται στο Σύνταγμα και όχι αυτή που προβλέπει ο Αστικός Κώδικας. Συνεδρίαση ΡΠΖ' - 7 Ιουνίου 2001, σελ. 9191

και εντός των κατοικιών⁴¹. Ακόμη και η παρατήρηση συνιστά προσβολή στο δικαίωμα του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής⁴².

Κατά τη συζήτηση στη Βουλή εκφράστηκε η άποψη ότι θα πρέπει να προβλέπεται η παρακολούθηση με τη χρήση οπτικοακουστικών μέσων και μέσα στην οικία. Ως επιχείρημα προβλήθηκε το γεγονός ότι η εμπειρία έχει δείξει ότι οι γιάφκες των τρομοκρατών ήταν νοικιασμένες ως οικίες⁴³.

Στην απάντησή του ο Υπουργός Δικαιοσύνης ανέφερε ότι «Την εξαίρεση αυτήν την προβλέψαμε ακριβώς επειδή θέλουμε ένα μίνιμουμ ιδιωτικότητας σε κάθε πολίτη και επειδή διαφορετικά θα είχε πρόβλημα συνταγματικότητας. Η ιδιωτική ζωή, όπως ξέρετε, προστατεύεται στο άρθρο 9 του Συντάγματος και νομίζω ότι τα δικαστήριά μας δεν θα αναγνώριζαν ως συνταγματική αυτή την επέμβαση στα άδυστα των αδύτων της ιδιωτικής ζωής του Έλληνα πολίτη».⁴⁴

Η έννοια της κατοικίας έχει αναφερθεί παραπάνω διεξοδικά. Εδώ σημειώνεται ότι, αν ειδική αυτή ανακριτική πράξη επιτρεπόταν και εντός κατοικίας, τότε θα είχε ουσιαστικά καταργηθεί το άσυλο.

Στις περιπτώσεις που ο συντακτικός νομοθέτης θέλησε, για "λόγους εθνικής ασφαλείας ή για τη διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων", να αποδεχθεί το ενδεχόμενο παρακολούθησης του ιδιωτικού βίου, το επέτρεψε επιβάλλοντας ταυτόχρονα την υποχρέωση στο νομοθέτη να θεσπίσει ειδικές εγγυήσεις.

Επιπλέον θα πρέπει να σημειωθεί ότι, όταν η καταγραφή δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα, γίνεται δίχως να τηρούνται οι προϋποθέσεις που ορίζονται παραπάνω τότε προσβάλλεται τόσο το δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας όσο και το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου.

⁴¹ Παρασκευόπουλος Ν., "Η επίδραση της σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής στο ποινικό δικονομικό δίκαιο", Ποιν. Χρον. ΝΒ, σελ. 583. Έτσι και ο Καμίνης Γ., ο.π., σελ. 174

⁴² HENRI – D. BOSLY, "Οι μοντέρνες αστυνομικές μέθοδοι και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων", Ποιν. Δικ. 1998, σελ. 1134

⁴³ Συνεδρίαση ΡΠΖ' - 7 Ιουνίου 2001, σελ. 9185, Βουλευτής Πάνος Καμμένος

⁴⁴ Συνεδρίαση ΡΠΖ' - 7 Ιουνίου 2001, σελ. 9191

Συγκεκριμένα προσβολή του δικαιώματος της προσωπικότητας υπάρχει όταν η καταγραφή ή αποτύπωση συντελείται ενόσω ο καθ' ου δρα σε συνθήκες δημοσιότητας, ενώ το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου προσβάλλεται όταν ο καθ' ου δρα σε συνθήκες εμπιστευτικότητας, είτε κατά μόνας είτε στο εσωτερικό ενός επιλεγμένου κύκλου ατόμων⁴⁵.

Σύμφωνα με τον Καμίνη «η μυστική παρακολούθηση και αποτύπωση της εικόνας ή της φωνής προσώπων από την κρατική εξουσία δεν μπορεί να θεωρηθούν θεμιτές επεμβάσεις στον ιδιωτικό βίο, νομιμοποιούμενες ως εγγενείς περιορισμοί του ατομικού δικαιώματος. Η θεμελίωση της μυστικής παρακολούθησης του ιδιωτικού βίου στις ανάγκες της ποινικής δίωξης θα υπονόμει πλήρως την ανεπιφύλακτη κατοχύρωση του δικαιώματος στο άρθρο 9§1 εδ. β' του Συντάγματος»⁴⁶.

Δεν είναι συνταγματικά επιτρεπτό, ο περιορισμός του δικαιώματος του άρθρου 19 του Συντάγματος να μεταφερθεί και στο γενικό δικαίωμα του ιδιωτικού βίου, καθώς ο περιορισμός αυτός περιλαμβάνεται σε διάταξη εξαιρετικού χαρακτήρα, η οποία δεν είναι δεκτική ούτε ευρείας ερμηνείας ούτε αναλογικής εφαρμογής⁴⁷.

⁴⁵ Καμίνης Γ., ο.π., σελ. 178 επ. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 370^A §2 Π.Κ. τιμωρείται με φυλάκιση όποιος «αθέμιτα παρακολουθεί με ειδικά τεχνικά μέσα ή μαγνητοφωνεί προφορική συνομιλία μεταξύ τρίτων που δεν διεξάγεται δημόσια ή μαγνητοσκοπεί μη δημόσιες πράξεις τρίτων...». Η διάταξη αυτή του Π.Κ. προστατεύει τόσο το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου όσο και το απόρρητο της επικοινωνίας.

⁴⁶ Καμίνης Γ., ο.π., σελ. 181

⁴⁷ Καμίνης Γ., ο.π., σελ. 181

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Είναι κοινός τόπος, όλων των υγιώς σκεπτομένων ανθρώπων, ότι η τρομοκρατία και οι τρομοκρατικές πράξεις αποτελούν κινδυνογόνους παράγοντες για τα θεμέλια κάθε κοινωνίας. Για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της τρομοκρατίας, πρέπει κατ' αρχήν να ορισθεί και στη συνέχεια να βρεθούν κατάλληλοι τρόποι αντιμετώπισής του.

Ως προς τα προβλήματα ορισμού της τρομοκρατίας, έχει γίνει αναφορά στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας. Σχετική και η άποψη του Παπαχααραλάμπους, ο οποίος αναφέρει ότι: *«Η έννοια της τρομοκρατίας δεν μπορεί να ορισθεί νομικά και κανονιστικά, λόγω και της έντονης πολιτικής διάστασης του φαινομένου. Σε αυτό συμβάλει και η πολυμορφία της τρομοκρατίας. Μπορεί κανείς να διακρίνει το αριστερής υφής “αντάρτικο πόλεων”, την εθνικιστική τρομοκρατία, τη θρησκευτική τρομοκρατία, κ.λ.π.»*¹.

Ο Έλληνας νομοθέτης με δύο πρόσφατους νόμους, που ψήφισε σε μικρή, σχετικά, χρονική απόσταση μεταξύ τους, προσδιόρισε την έννοια των τρομοκρατικών πράξεων και εισήγαγε στον Κ.Π.Δ. πέντε ειδικές ανακριτικές πράξεις, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (και του οργανωμένου εγκλήματος). Πρόκειται για τους Ν. 3251/2004 και Ν. 2928/2001 αντίστοιχα.

Η εισαγωγή των ειδικών ανακριτικών πράξεων έγινε βάσει της συμβατικής υποχρέωσης της χώρας μας, κατόπιν της υπογραφής της Συμβάσεως κατά του Οργανωμένου Υπερεθνικού Εγκλήματος στο Παλέρμο της Ιταλίας τον Δεκέμβριο του 2000, ενώ ο προσδιορισμός των τρομοκρατικών πράξεων έγινε προς συμμόρφωση της χώρας στην υπ' αριθμ. L 164 από 226/2002 Απόφαση – Πλαίσιο του Συμβουλίου².

¹ Παπαχααραλάμπους Χ., “Το σχέδιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης για το Οργανωμένο Έγκλημα: «aberratio ictus» με ανυπολόγιστες «παράπλευρες ζημιές»”, Ποιν. Δικ. 2001, σελ. 287

² Για το εάν τελικά και πόσο συμμορφώθηκε η χώρα μας προς τα οριζόμενα στην Απόφαση – Πλαίσιο L 164/ 2002, βλ. παλαιότερη εργασία μου, με τίτλο “Προστασία εννόμων αγαθών και υλοποίηση του συστήματος σύγκλισης ουσιαστικών κανόνων ποινικού δικαίου στην πράξη. Ειδικοί ποινικοί νόμοι και τροποποιήσεις διατάξεων του Π.Κ.: Η απαρχή ενός «ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου»; Η ειδικότερη περίπτωση της τροποποίησης διατάξεων του Π.Κ. που αφορούν το έγκλημα των τρομοκρατικών πράξεων”, Φεβρουάριος 2005, στα πλαίσια του μαθήματος: «Εμβάθυνση σε θεμελιώδη δογματικά ζητήματα του Ποινικού Δικαίου υπό το πρίσμα της σύγκλισης και ενοποίησης ουσιαστικών και δικονομικών κανόνων»

Όσον αφορά την δίωξη των τρομοκρατικών εγκλημάτων πριν από την έκδοση της Απόφασης – Πλαίσιο, αναφέρεται στην Πρόταση της Επιτροπής³ (για την έκδοση της Απόφασης – Πλαίσιο) ότι σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι αναφερόμενες στην Απόφαση – Πλαίσιο τρομοκρατικές πράξεις αποτελούν αδικήματα και διώκονται ως εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου. Αυτό που ίσως ξένιζε την Επιτροπή είναι το ότι ορισμένα κράτη – μέλη δεν είχαν θεσπίσει ειδικούς κανόνες για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Προς τι λοιπόν ο ορισμός του τρομοκρατικού φαινομένου στα πλαίσια ενός νέου κυρωτικού κανόνα; Η απάντηση αναφέρεται στο προοίμιο της Απόφασης-Πλαίσιο *«Η Ευρωπαϊκή Ένωση βασίζεται στις οικουμενικές αρχές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της ισότητας και της αλληλεγγύης, του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών. Ερείδεται επί της αρχής της δημοκρατίας και της αρχής του κράτους δικαίου, αρχές οι οποίες είναι κοινές στα τα κράτη μέλη. Η τρομοκρατία αποτελεί μία από τις σοβαρότερες παραβιάσεις των αρχών αυτών»* καθώς αποτελεί *«απειλή για τη δημοκρατία, την ελεύθερη άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη»*.

Όμως η άποψη αυτή δεν φαίνεται να πείθει την θεωρία. Όπως αναφέρει η Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου: *«Η επιλογή αυτή [της διαμόρφωσης ειδικών κυρωτικών κανόνων για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας] έχει κατ' εξοχήν συμβολικό χαρακτήρα και γι' αυτό άλλωστε κρίθηκε αναγκαία η αξιοποίηση του ουσιαστικού ποινικού δικαίου. Μέσω του συμβολισμού που προσφέρει η ειδική ποινική ρύθμιση, τα κράτη επιδιώκουν την πραγμάτωση τριών κατά βάση στόχων: (i) τη διαμόρφωση μιας εικόνας ασφαλείας και μέσω αυτής τον εφησυχασμό της κοινής γνώμης απέναντι στην απειλή ενός φαινομένου, το οποίο δεν μπορούν επί πολλά έτη να αντιμετωπίσουν, μολονότι αμφισβητεί την ύπαρξη και λειτουργία τους, (ii) την τόνωση του κύρους τους μέσω της κινητικότητας που εμφανίζονται να έχουν – σε νομοθετικό έστω επίπεδο – στον τομέα αυτό και (iii) τη νομιμοποίηση στη λήψη ειδικών μέτρων που σχεδιάζονται ή προτείνονται ήδη και σε κάποιες περιπτώσεις, εφαρμόζονται*

³ Πρόταση (COM/2001/0521)

για τις τρομοκρατικές πράξεις, μέσω των οποίων περιστέλλονται και μάλιστα σε σημαντικό βαθμό οι ατομικές ελευθερίες⁴».

Η ελληνική έννομη τάξη, όπως έχει ήδη αναφερθεί, υιοθέτησε τη θέσπιση πέντε ειδικών ανακριτικών πράξεων, τις οποίες ενέταξε στον Κ.Π.Δ. και συγκεκριμένα στο άρθρο 253^A §1 εδ. α'-ε'. Στο άρθρο αυτό (§§2-4) αναφέρονται, επίσης, οι γενικές προϋποθέσεις διενέργειας των πράξεων αυτών, ενώ στα επιμέρους εδάφια, προσδιορίζονται οι ειδικότερες προϋποθέσεις διενέργειας της κάθε ειδικής ανακριτικής πράξης ξεχωριστά.

Σχετικά με τις γενικές προϋποθέσεις διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων (συνδρομή σοβαρών ενδείξεων, αναγκαιότητα διενέργειας των ειδικών ανακριτικών πράξεων και έκδοση ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου), εντοπίστηκε έλλειμμα στις εγγυήσεις και τις προϋποθέσεις του σχετικού νομικού πλαισίου, κυρίως όσον αφορά την ενημέρωση του θιγομένου ατόμου, τη μη διάκριση των προϋποθέσεων επέμβασης σε τρίτα πρόσωπα, την τύχη των λεγομένων «τυχαίων ευρημάτων» και τον προσδιορισμό της τύχης των ευρημάτων των ειδικών ανακριτικών πράξεων, στην περίπτωση μη εισαγωγής του ζητήματος στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο εντός τριών ημερών, από αυτόν που διέταξε τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων.

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, αναπτύχθηκαν οι ειδικές ανακριτικές πράξεις της ανακριτικής διείσδυσης και της καταγραφής δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας, με συσκευές ήχου ή εικόνας ή άλλων τεχνικών μέσων.

Σχετικά με την ειδική ανακριτική πράξη της ανακριτικής διείσδυσης, όπως έχει αναφερθεί και στο σχετικό κεφάλαιο, η παραπομπή σε πλήθος ειδικών ποινικών νόμων όσον αφορά τις προϋποθέσεις διενέργειας της ανακριτικής διείσδυσης είναι μια άστοχη νομοτεχνική επιλογή. Ορθότερη επιλογή θα ήταν η διατύπωση ευθέως στο άρθρο 253^A Κ.Π.Δ. των προϋποθέσεων και του πλαισίου των ενεργειών εντός του οποίου μπορεί να κινηθεί ο ενεργών την ανακριτική διείσδυση. Οι προϋποθέσεις και το πλαίσιο αυτό θα ήταν

⁴ Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου "Ο ορισμός της τρομοκρατίας", Ποιν. Δικ. 1/2002, σελ. 60

προσανατολισμένα στο έγκλημα, το οποίο καλείται να αντιμετωπίσει η έννομη τάξη με την ειδική ανακριτική πράξη της ανακριτικής διείσδυσης.

Ο κίνδυνος που εμφολωρεί κατά τη διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης είναι η υπέρβαση των ορίων εντός των οποίων πρέπει να κινηθεί ο ενεργών την ανακριτική διείσδυση. Στην περίπτωση αυτή ο ενεργών την ανακριτική διείσδυση μπορεί να θεωρηθεί ως ηθικός αυτουργός ή ακόμη και (αναλόγως των πραγματικών περιστατικών) ως συμμετοχος.

Στα πλαίσια της ανάπτυξης των ειδικότερων χαρακτηριστικών της ανακριτικής διείσδυσης έγινε αναφορά και σύγκριση της ειδικής αυτής ανακριτικής πράξης με τον agent provocateur του άρθρου 25B Ν. 1729/1987. Ως αποτέλεσμα της σύγκρισης αυτής, συνάχθηκε το συμπέρασμα, ότι η ανακριτική διείσδυση δεν ομοιάζει σε τίποτα με τον agent provocateur. Πρόκειται για μια ολοκληρωμένη αστυνομική τακτική και μεθοδολογία, η οποία, μπορεί να εμπεριέχει και όλες τις υπόλοιπες ειδικές ανακριτικές πράξεις, σε αντίθεση με το σαφώς περιορισμένο πεδίο δράσης του agent provocateur.

Όσον αφορά την έτερη ειδική ανακριτική πράξη της καταγραφής δραστηριότητας κ.λ.π., παρατηρήθηκε η ίδια δαιδαλώδης διαδρομή, για την ανακάλυψη των ειδικότερων προϋποθέσεων διενέργειάς της, με πλήθος παραπομπών σε ειδικούς ποινικούς νόμους. Και εδώ θεωρείται ενδεδειγμένη η διατύπωση των ειδικότερων προϋποθέσεων διενέργειας της συγκεκριμένης ανακριτικής πράξης στον Κ.Π.Δ.

Στο τέλος του τρίτου κεφαλαίου, έγινε ανάπτυξη των δικαιωμάτων του καθ' ου οι ειδικές ανακριτικές πράξεις, που πλήττονται. Συγκεκριμένα, αναφέρθηκαν τα δικαιώματα, της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, του ασύλου της κατοικίας και της σιωπής.

Στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/ 2001 αναφέρεται ότι *«πρώτιστο μέλημα κατά την κατάρτιση του νόμου υπήρξε ο σεβασμός των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων των πολιτών σε συνδυασμό με την ασφάλεια, την οποία πρέπει να απολαμβάνουν οι πολίτες σε μια δημοκρατική κοινωνία και η οποία τελικά ανάγεται επίσης σε ανθρώπινα δικαιώματα»*. Όπως όμως έχει αναφερθεί στα προηγούμενα κεφάλαια, οι διατάξεις του Ν. 2928/ 2001 που εισήγαγαν τις ειδικές ανακριτικές πράξεις, δεν πληρούν τις προϋποθέσεις

εκείνες ώστε να θεωρηθεί ότι σέβονται απόλυτα τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα των πολιτών. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι δίνεται μεγαλύτερη βαρύτητα στην ασφάλεια παρά στα δικαιώματα των πολιτών.

Τα παραπάνω δικαιώματα περιορίζονται ούτως ή άλλως, από τη στιγμή που διαταχθεί εναντίον κάποιου ατόμου η διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων του άρθρου 253^A Κ.Π.Δ. Όμως, είναι δυνατή η αυθαιρεσία των διωκτικών οργάνων ως προς τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων, με αποτέλεσμα τον ακόμα μεγαλύτερο περιορισμό, ίσως και συρρίκνωση των παραπάνω δικαιωμάτων.

Η μυστική επιτήρηση της ιδιωτικής ζωής των ανθρώπων από το κράτος μπορεί να έχει συνέπειες ολοκληρωτικού χαρακτήρα. Ο “διαφανής” έναντι της κρατικής εξουσίας άνθρωπος, μοiraία θα απείχε από κάθε εκδήλωση ιδιωτικής ζωής που θα μπορούσε να εκληφθεί ως αποκλίνουσα συμπεριφορά. Η ασφαλέστερη πορεία προς την εγκαθίδρυση μιας ολοκληρωτικής κοινωνίας θα ήταν η σταδιακή ψυχολογική εξοικείωση κυβερνώντων και κυβερνωμένων με το ενδεχόμενο της μυστικής παρακολούθησης του ιδιωτικού βίου⁵.

Μόνο ένας έλεγχος κατάλληλος, ασκούμενος τόσο από τις ανώτερες ιεραρχίες όσο και από τη δικαστηριακή αρχή, είναι ικανός να ελαττώσει τον κίνδυνο της παραβίασης των βασικών δικαιωμάτων των προσώπων που υπόκεινται στις ειδικές ανακριτικές πράξεις, αλλά και τη διαφθορά των αστυνομικών⁶.

Ωστόσο, δεν μπορούμε εκ των προτέρων και άνευ ετέρου να αποκλείσουμε τις ειδικές ανακριτικές πράξεις. Πολύ ορθά το θέτει ο Λίβος «... καμία ανακριτική μέθοδος δεν μπορεί θεωρούμενη εκ των προτέρων και ανεξαρτήτως νομοθετικού πλαισίου, να κρίνεται ως ανυπόφορη και αντιστρόφως: κάθε ανακριτική τεχνική δικαιώνεται όταν τηρείται η αναλογία ανάμεσα στην βλάβη που συνεπάγεται για τις θεμελιώδεις ελευθερίες και στην ωφέλεια που αποδεδειγμένα προκύπτει από την εφαρμογή της, δικαιολογείται

⁵ Καμίνης Γ., “Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων”, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 182

⁶ HENRI – D. BOSLY, “Οι μοντέρνες αστυνομικές μέθοδοι και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων”, Ποιν. Δικ. 1998, σελ. 1134

δε όταν διέπεται σε όλο το φάσμα της (δηλαδή τόσο κατά την υλοποίησή της όσο και κατά την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της εκ μέρους των δικαστηρίων) από τις αρχές του κράτους δικαίου και της αξίας του ανθρώπου, με τα συναφή προς αυτήν ατομικά δικαιώματα»⁷.

⁷ Λίβος Ν., "Ανακριτική διείσδυση-Υπέρ του θεσμού", Ποιν. Λόγος 2001, σελ. 1606

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Henri – D. Bosly, “Οι μοντέρνες αστυνομικές μέθοδοι και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων”, Ποιν. Δικ. 1998, σελ. 1131 επ.

Weigend Tomas, “Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου”, Πρακτικά Ζ΄ Πανελληνίου Συνεδρίου Ε.Ε.Π.Δ., εκδ. Σάκκουλας, 2000, σελ. 10 επ.

Αναγνωστόπουλος Η., “Αστυνομική παγίδευση και δίκαιη δίκη”, Ποιν. Χρον. ΝΑ, σελ. 197

Ανδρουλάκης Ν., “Αιτιολογία και αναιρετικός έλεγχος ως συστατικά της ποινικής απόδειξης”, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998

Ανδρουλάκης Ν., “Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης”, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1994

Βαθρακοκοίλης Α., “Το οργανωμένο έγκλημα και οι τρόποι αντιμετώπισής του”, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2001

Δαγτόγλου Π., “Ατομικά Δικαιώματα”, τ. Α΄, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1991

Δαλακούρας Θ., “Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001”, Ποιν. Χρον. ΝΑ, σελ. 1022 επ.

Δαλακούρας Θ., “Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού”, Ποιν. Χρον. ΝΕ, σελ. 961 επ.

Δαλακούρας Θ., “Η αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού”, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1993

Δαλακούρας Θ., “Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι. Θεωρητικά πρότερα και νομολογιακά ύστερα”, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998

Δασκαλοπούλου-Λιβαδά Φ., “Τρομοκρατία: Νεότερες εξελίξεις στο διεθνές δίκαιο”, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998

Ηλίας Ι., “Ζητήματα ανακριτικής στην ειδική νομοθεσία για τα ναρκωτικά”, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2005

Καϊάφα – Γκμπάντι Μ., “Η πρόκληση για διακίνηση ναρκωτικών στην υπηρεσία της καταστολής της”, σε Μνήμη II, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 1996

Καμίνης Γ., “Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων”, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998

Λίβος Ν., “Ανακριτική διείσδυση-Υπέρ του θεσμού”, Ποιν. Λόγος 2001, σελ. 1606 επ.

Λίβος Ν., “Η δικονομική αξιολόγηση των τυχαίων ευρημάτων”, Ποιν. Χρον. ΜΗ, σελ. 951 επ.

Λίβος Ν., “Η δικονομική θέση των καθ’ ων υφίστανται υπόνοιες περί τελέσεως εγκλήματος”, Ποιν. Χρον. ΜΕ, σελ. 1103 επ.

Λίβος Ν., “Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του”, Πρακτικά του Ζ’ Πανελληνίου Συνεδρίου Ε.Ε.Π.Δ., σελ. 59 επ.

Λίβος Ν., “Το αξιόποινο του agent provocateur”, Ποιν. Χρον. ΛΖ, σελ. 577-595 και 692-709

Λίβος Ν., “Το πρόβλημα της ασφάλειας και η ασφάλεια ως πρόβλημα. Το παράδειγμα του ποινικού δικαίου”, σε: Δημοκρατία-Ελευθερία-Ασφάλεια, Τιμητικός Τόμος για τον Ι. Μανωλεδάκη, 2005

Μανωλεδάκης Ι. “Ασφάλεια και ελευθερία”, Σάκκουλας 2002

Μαργαρίτης Λ., “Προστασία μαρτύρων, ανώνυμοι μάρτυρες, «πρόσωπα εμπιστοσύνης»”, Πρακτικά Στ’ Συνεδρίου Ε.Ε.Π.Δ., σελ. 79 επ.

Μπάκας Χ., “Ο προβοκάτορας ηθικός αυτουργός” σε Προβλήματα συμμετοχής στο έγκλημα, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 1998

Μπόση Μ., “Περί του ορισμού της τρομοκρατίας”, εκδ. Τραυλός, 2000

Μυλωνόπουλος Χ., “Ο ν. 2928/ 2001 για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων”, Ποιν. Λόγος 2001, σελ. 793 επ.

Παπαχαλαράμπος Χ., “Το σχέδιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης για το Οργανωμένο Έγκλημα: «aberratio ictus» με ανυπολόγιστες «παράπλευρες ζημιές»”, Ποιν. Δικ. 2001, σελ. 285

Παρασκευόπουλος Ν., "Η επίδραση της σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής στο ποινικό δίκαιο", Ποιν. Χρον. ΝΒ, σελ. 583 επ.

Σάμιος Θ., "Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων", Ποιν. Χρον. ΝΑ, σελ. 1034 επ.

Σουμαλεύρης Γ., "Το φαινόμενο της τρομοκρατίας και τη προβληματική του ορισμού της. Εθνικές και διεθνείς προεκτάσεις" σε «νομική επιθεώρηση», τεύχος 32, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 115 επ.

Σπυράκος Δ., "Η συσχέτιση και ο συνδυασμός προσωπικών δεδομένων για την καταστολή του οργανωμένου εγκλήματος", Ποιν. Χρον. ΝΑ, σελ. 1030

Συμεωνίδου – Καστανίδου Ε., "Ο ορισμός της τρομοκρατίας", Ποιν. Δικ. 1/2002, σελ. 59 επ.

Συμεωνίδου – Καστανίδου Ε., "Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία", εκδ. Σάκκουλα 2005

Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., "Ο Ν. 2928/2001 "για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων", Ποιν. Δικ. 2001, σελ. 694 επ.

Τσόλκα Ο., "Η αρχή «nemo tenetur se ipsum prodere/ accusare» στην ποινική δίκη", εκδ. Π. Ν. Σάκκουλα

Τσόλκα Ο., "Το δικαίωμα στη μη αυτενοχοποίηση και το τεκμήριο αθωότητας", Ποιν. Χρον. ΝΔ, σελ. 102 επ.

Τσούλος Ν., "Τρομοκρατία", εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2005

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΝ

Πρακτικά συνεδριάσεων της Βουλής των Ελλήνων

ΛΕΞΙΚΑ

Μείζων Ελληνικό Λεξικό, ηλεκτρονική έκδοση